

Irodalmi Jelen

XX. évfolyam, 226. szám

2020. AUGUSZTUS

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Főmunkatársak: **Szócs Géza** (Budapest)

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Bene Zoltán** (próza),

Laik Eszter (helyszíni tudósítások, műfordítás),

dr. Hegyi Pál (tudomány, esszé), **Kis Petronella** (kritika),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Makkai Ádám, Méhes György**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón **HARANGOZÓ ILONA (BIMBI)** festménye

A tűzbe bámulva

Gyerek- és kamaszkori emlékek, szerelem, testiség, utazás, téridő témákat járja körül az Irodalmi Jelen nyári versösszeállítása. A nagyanyák húslevesét és a nagyapák fontos mondatait, a gyerekkor helyszíneit, a szerelem eksztatikus állapotát az időtlenség hatja át, mintha egy kimerevített pillanat lenne a vers, be-tűkből fotó, időjáték, szellemi kaland.

Böszörményi Zoltán

Csak te maradj velem

*Karókat ültet maga köré a világ,
berendezkedik a várakozásra.
Tétlenség csírázik a gondolat teraszain,
nagy gonddal nevelt virágait kibontja,
selymét, illatát, színeit
a fény a felhők rostjaiban feloldja.*

*A semmire várni kiváltságos állapot,
még szerkesztik az elmúlás-tárcát
a délutáni papirusz-kiadásba.*

*Pálmafák suttognak, szélbe eresztett lombjaik
rávetülnek a tenger víztükrére,
a hanyatló nap is eltűnik a láthatárról,
nem festi be vérével az égbolt szélét.*

*Szétszélednek az utcán a várandós gondok,
verebek ülnek a galambokhoz,
csipegetik, ami még megmaradt
a tovatűnt idő morzsáiból.*

Csak te maradj velem, szenvedélyes szerelmem.

Nádasdy Ádám

A tűzbe bámulva

*Ötvenötben, a Rákosi alatt,
a félelmek füledt gyanúperének
egy kisleány által is jól tudott
időszakában történt, hogy a tűz
megbabonázó fényénél az estét
idegen nagyiújk között, szalonna
és hagyma és kenyér kíséretében
töltöttem el, ott volt a Béla bácsi,
akit (fokozatosan vettem észre)
elkezdtek „atyának” szólítani,
majd rutinosan, egyre komolyabban,
ahogy a láng lassan parázsra váltott,
a tűzbe bámulva katolikus
énekeket kezdtek el énekelni,
aztán hazafias, aztán már irredenta,
égbekiáltó Erdély-dalokat,
volt, amit tudtam én is, repülő-
szőnyegen éreztem magam, amely
más tájra száll velem, úgy imbolyog.*

Magyar Eszter Csenge

Vár a parton

*Mától napkövekkel tájékozodom, akár a vikingek.
Hullámok nyaldossák arcomat,
cápafogas láncom a víz lényeinek csilingel.
Ám, amint földet érek, hirtelen megnő körülöttem a légnyo-
más,
az ég arcait alvadt vérem tartja össze,
a szelek királya visszasodorna a partról a vízbe.*

*Testem nyikorgó lécei között ott rekednek a süvítő hangok,
azóta is emlékeztetnek, amikor valami véget ér,
hogy a halál folytonos érzélem,
késhegyeken kórusban egyensúlyozó vércseppek szerződése.
Ahol a szárazföld még nem szigetelődik el teljesen,
csak kinyújtóztatja tagjait a vízbe, ott a nyaralás is örök
félidőben jár,*

*és amikor már nem tudjuk megkülönböztetni az apályt és
a dagályt,
továbbindulunk,
megvilágítatlan serpentineken táncolunk,
s várjuk, hogy a bokánkra csomózott konnectorok
a ropogó fényszóró-morzsák közül kivezessék imbolygó lépteinket,
a tengermoraj álmunkban a másnapba kíséren.*

*A hotelzsvaj megcsiklandozza a bennem ébredező gyermeket.
Tükörképemen sem kellene meglepődnöm, éppen öt éves vagyok.
A reggelit habzsoló tömegben éhes szemű macskák
vizslatják az asztalok alól a telhetetlenséget.
Homokdűnék között járva tekintetemmel megmászom
a túlpart csúcsait,
a kilátóban billegő fejemet magába szövi az összefoltozott ég,*

*meg kell találnom, ami a magasba repít,
a helyet, ahol talpamat égeti a tűzforró anyag,
ahonnan elrugaszodom, hogy évek múltán elkaphassalak,
megmászhasam várad védelmi szintjeit,
ebben a mesében nincs olyan, aki egy gyereknek nemet int,
a történetembe vágó óriások hunyorogva figyelik felfelé
kaptatásom,*

*és bár előre tudom, a visszacsúszás maga a cél,
nem tántorítanak el a nyár veszélyei,
mától szalmakalapban takarom el magam elől a lehetetlent,
magamhoz hívom az UV-fény erejét,
lehetsz bárki az idő tengelyéről,
testem vékonyodó ózonrétegét átszelhetik arcod gőzölgő
sugárkorongjai,*

*én akkor is csak kapkodom a fejem jobbra-balra:
merre néztek, hogy szimmetrikus legyek,
miközben az égbolton a föld tükörcsöndje lüktet?*

Szedes H. Réka

Egy augusztusi éjjelen

*Ölünkbe hulltak a csillagok,
mint halott szentjánosbogarak.
Az elmúlás összetört kitingpáncélja
között porladó tracheacsövek.
Kellemetlen felismerés;
hiába az olvadáspontbeli különbség,
egybefolyt minden rész-egész:*

*a csillagok, rovarok és növények.
Pedig örülne minden entitás:
ha valamit mondhatna az övének.*

Óda a Férfiakhoz

*Oh, be imádom, hogy ajkukból a bók ezerfele árad,
de azért, hogy betalálj, lépj előrébb még egy jó párat.
Oh, hogy csillog a szeme, hogy vizslatja a domborzatot,
csak az asszonya már pár éve nem annyira jóllakott.
Szeretem, hogy monogám, egyben fantáziadús.
De mit nem tesz és talál, ha előtte él a hús?
És az a szép, tekervényes micsoda a fejében!
Kontrázik; ő ártatlan – a férfilétet nem értem.
De ugyan, drágám, nekem mindegy; használd csak
a kislejtő,
hisz úgylátom a valóban, és épp ezért nem teszed.*

Nézőpont

*A sok test egy hosszú futószalagon ül;
leveszem, felveszem, visszateszem,
a többit vizslatja már a szemem.
Úgyszint olyan, hogy egy csak egytől üdvöziül.*

*Mert igazat adhatunk-e annak,
hogy a vadász a vadnak
szenteli mindenét, s hogy kivájt
uteruszokat aggat
a falra, holmi agancsok helyett,
és ha rájuk tekint,
a kéj elvonja a figyelmét.*

*A fontosról kivált,
Hiszen egyszer használatos portéka mind,
ha én vagyok az, ki nevetve búcsút int.*

Női fortély

*Addig szórd magvaidat, amíg csak lehet,
ítéletet mondtok fiaitok felett.*

*A női fortély férfiúból kimaradt;
magába bolondít, eljátssza. Kiharap
belőled minden életet.*

*Mielőtt másra néznél, kiszeret belőled,
amit most kaptok tőlünk, az még csak előleg.*

*Majd kijavítjuk az évezredek hibákat,
hiába testünk körül az imádat,
mert mit ér, ha sokféle szórod ezt is.
ezáltal csak elszublimál a presztízs.*

Király Farkas

A végtelen meghosszabbításai

28.

*egy gömb az idő. a másodpercek
pedig arról lehámló pikkelyek.
ahogyan telik, egyre inkább*

*a közepét közelítjük meg,
nem tágul, sőt láthatóan szűkül.
közepén egy pont a végtelen
határa, melyet ha átlépünk,
befogad majd a folytonos jelen.*

*minden könnyed egy időpikkely,
súlyos szótag egy szerelmes versben.
minden könnyem egy másodperc,
segít az időt összetekernem.*

*lépjünk. lépjük egyszerre át
a pontot a gömb-idő közepén.
közben nézzünk milliárd pikkelyt
lehámlani róla. együtt, te meg én.*

29.

*hogya gyakran szavadba vágok,
azért van, mert a szavamba vágsz.
ugyanazt mondod, amit mondanék.
hiszen amire én, te is arra vágsz.*

*amikor a zsebedbe nyúlok,
te is mindig a zsebembe nyúlsz.
ha felemelkedem, te is felszállsz,
ha zuhanok, te is a mélybe hullsz.*

*ám zuhanásomból felemelsz,
s én örvényedből az égbe húzlak.
szerelmünk égő halmazai a
lángoló csillagok között úsznak,*

*és megolvasztják az univerzumot,
ahogy tették eddig, úgy most is.
vagyunk az ellentmondások mítosza:
sosem látott kétszarvú unikornis.*

30.

*csak azt szeretném elmondani
hogy nem is rég, a télnek közepén
kezem ujjainak begyei
kipuhatólták, hogy te meg én
egyazon kalandba lettünk kisorsolva
melyben számtalan a váratlan elem
s amelyet egyszerűen szólva
úgy nevez a rendező: szerelem*

*azt akarom leírni neked
hogy mindez csupa nagybetű lenne
de nem akarok kiabálni a versben
a visszhang a vers rovására menne
ahogy a szótagszámok s a verslábak is
meg a kidolgozott rímek is talán
leszaram: ez most nem költészet
de szerelem kettőnk üzenőfalán
hisz van ebben valami nagyon ősi
valami ösztönös, ezredéves vágy
ha már leírom, legyen őszinte
és szókimondó – semmiképp sem lágy
utánzat, másolat vagy hasonló
amit elrejt egy véka vagy egy pléd
csak azt szeretném elmondani:
hogy szerelmes vagyok beléd*

31.

*pókok ereszkednek a levelek közül.
vizes térkövek tükrözik a léptünk.
kukába dobott kék csokispapír
hagy jelet arról, hogy ma is éltünk.*

*a vakablakban árva kandeláber,
ferde árnyékot vetít a falra.
még egy perc, vagy kettő. aztán
jobbra fordulok, te pedig balra.*

*eső szítál, nyitva az égi csap.
rongyos esernyő alatt szeretlek.
szívem fölötti zsebemben mosolyod.
bőrünkön száradnak mindenféle cseppek.*

Hevesi Judit

Nyarálás, az nem volt

*Hétköznap történt, eső után.
Nedves, frissen vágott fűben ültem,
előttem a végtelen mező,
messziről mégis baljós kutyaugatás.
A mező mellett romos toronyház,
odaát férfiak énekeltek,
ahogyan csak isteneket szokás siratni,
és én nem beszéltem a nyelvüket,
nem érthettem meg zenéjüket sem.*

*Túlvilági orgánumok: képzelt, de dicső múltat
sejtettek, embereket,
akik szívesen hisznek a feltámadásban,
embereket, akik a reményteljes ébredés tudatában
reggelre falakba álmodják a szenvedésüket.*

*De, amikor az eső újra eleredt,
egy házfal az álmodott városban összedőlt,
és a lakók, akik reményüket a falakba álmodták,
a toronyház tetejére másztak, és libasorban, némán
ugrottak a föld felé.*

*Rohantam haza.
Éjjel nevetés rázta fel a mezőhöz közeli utcát:
halottaink hajnalig kacagtak.
Azon a nyáron történt,
hogy senki nem merte elhagyni városunk.*

Dimény H. Árpád

summer of '93

*a szomorúságot mindig úgy képezem el
mint amikor autóval megérkezel
egy idegen vidékre
és a korábban látottakból
semmi sem készített fel arra
ami ott fogad*

kevés dolog tud elszomorítani úgy igazából

*apám fájdalommal teli szeme
amikor már nem hatott a morfium
a kutyám halkuló sóhaja amint kileheli lelkét
s én magamhoz szorítom ő pedig csak néz
anélkül hogy engem okolna pedig tudom hogy én vétkem
a kislányom szemrehányó tekintete
amikor csalódik bennem mert megszidom
rákiáltok vagy a feleségemé
aki folyton így érez és csendben
és joggal bontja vissza az évek során épített piedesztálom
és bármennyire száználmas is ide sorolható
egy elveszített focimeccs miatti szomorúságom
vagy egy régi emléké*

*mondjuk 1993 nyara
amikor a lány akit éppen szerettem
elment sátorozni a Besenyői-tóra
engem nem engedtek el a szüleim
illetve két napra rá mégis
és amikor odaértem épp úszni tanították
a nálunk idősebb már érett férfiúkat
én a parton állva integettem szia megjöttem
szomorúan néztem ahogy zavarában megigazította
a kis bikinit
az úszómester pedig diadalmasan megsimogatta
jó feneked van bébi majd alányúlt a vízben
este a tábortűznél csak a tüzet bámultam
hogy ficáncol és hiába veregették a vállam
hogy nincs semmi gond kishaver
és hiába stoppoltam életemben először
hiába cipeltem a nagy csöves hátizsákot
hiába tanultam meg ott és akkor egyedül úszni
hiába ölelte át leégett vállamat később
este a tábortűz körül éreztem az igazi magányt
így örömet mentem a sátrakhöz*

*amikor pálinkáért küldtek és szófogadóan
hoztam a piát majd töltöttem és ittam
a lány szemei csillogtak amikor neki is töltöttem
csókolta remegő kezem és ujjaim hogy
ne vesszen kárba egy cseppje sem a finom szilvának
és egy idő után már nem voltam szomorú
csak amikor abbahagytam a hányást
az pedig olyan volt mint autóval megérkezni
egy idegen vidék ocsmányi tájára
amire a korábban látottakból
semmi sem készített fel*

Debreczeni György

kamaszkorom legszebb hársfavirága

*lehet, hogy kamaszodom ismét?
akkor ez most kamaszkori nyár?
de hát, ha nyár van,
akkor miért nincs nyár?*

*vagy, ami esik napok óta,
az talán nem más,
mint kamaszkori nyári eső?
igaz, az utcán hárs illatát érzem.*

*virágoznak a hársfák,
és virágaik lehullnak,
az előbb elírtam a hársfavirágot,
így lett belőle hárfavirág,*

*járdára, sárba, pocsolyába
és az autókra is lehullnak
a hársfavirágok,
de hallgatnak a hárfák.*

*ma láttam egy fehér autót,
a motorháztető, a szélvédő
és az autó teteje is
tele volt lehullott hársfavirággal,*

*döglött darazsakra hasonlítottak
a célt tévesztett hársfavirágok,
le is fényképeztem őket,
mert mindent dokumentálni kell,*

*nem tudom, mikor ettem utoljára
hársmézet, talán kamaszkoromban,
akkoriban láttam a moziban
a kamaszkorom legszebb nyara című filmet is.*

*már nem rémlik, hogy a filmben
volt-e hársfa, hársfavirág, hárfák
vagy döglött darázs,
de a trafikos nénire határozottan emlékszem,*

ahogy felemelték...

Lennert-Móger Tímea

Hulla hófehér

*Fölveszed a ruhát
Pedig a kesztyűt
Kellene
Elrejtet szíved
Pedig mutatós
Leveted a ruhát
Pedig a gátlásokat
Kellene
Az vagy aki
Vagy
Halvány idők
Erőtlen célok
A nap velős
Mindent ki(b)írok
Hallgatólagos
Ernyedés
Gyengének lenni
Nem kevés
Erősnek lenni
Nem elég
A szívem ég
A cigarettám helyett
Sohasem lett
Volna szabad leszokni
A jóról
Még ha árt is
Szeretni bárkit
(Nem) lehet
Túljátszott szerep
Szívkirály*

*Szívkirálynő
Tele part
Régi (sz)ép idők
Elhasznált vizében
Nem tisztulsz meg
Új nyarak
Tüzeben
Jár a szél
Terjed az élet
Felvett kesztyűben
Ököl
Nem öl
Élvez
(T)űz a nap
Jár a levegő
Viszi a víz
Aminek útja van
Útra kél
Benned a vér
Átömleszt
És
Téli nyár
Nyári tél
Hétágú nap
Teste dér
Hull
A hó
Fehér*

Regős Mátyás

Nyári reggel le a hegyről

*Nyári reggel volt, fejem még álmoktól zsongott,
elnyújtott percekben biccentett a világ.*

*Mosógép zúgott a házban, szemhéjam ébredéstől
rángott, és egyáltalán nem tudtam, mi lesz.*

Bár aktuális harcaimban nyeresre álltam, az

*élet megfelelően haladt. Meg kéne kérdezni
valakit, mégis, hogy mi van. Barátaim így-úgy
boldoguló tizenkét éves állampolgárok, családom
jó szándékú, de nem volt kitől mégsem, mert
hát, ki tudja, mégis. Hóhért kéne hívni vagy egy*

*vértanút, azoknak mindig van fantazmagóriája.
Megszólaltam üres szobámban, jövő héten
férfiasabb leszek, dolgaim rendeződni látszanak,
anyámat felköszöntöm, holnap pedig bőséges
fürdőt veszek. A héten, bizony ám, kitalálom,*

*mi van. Majd kiürítettem a postaládát, tejet vettem
elő, kinőt看t stoplisom elhelyeztem egy kartondobozba.
És szokás szerint megjelent a szomszéd, a
kapucsengőről érdeklődött, egyszerűen nem
értettem, miről beszél, játszottam a hülyét, az ajtót*

*bezártam. Magamnak mondtam, alázatos szolgálja.
És Kőbánya, tíz óra harminc, futballidő. Kiléptem
az ajtón, a nap szembeszúrt, kis fehér foszlányok
úsztak szemeim előtt, ismerem ezt, az utca
kutyái engem méregettek. Milyen homályos reggeli*

*utcánk, micsoda szórakozott alak vagyok. Aztán,
csókolom, én tudom, mi a világ, hogy mi lesz,
higgyék el, vannak sejtéseim. Szóke hajam
hátranyalom, meggyorsítom lépteimet, micsoda
baromság, mondom félhangosan, de ekkor már*

lefelé a hegyről.

Viola Szandra

Meditáció befőttesüveggel

*Még regét von körém egy lepke szárnya,
még csilingel a hold,
de már kifekszem az első áradásra,
épp most megy a réten a virághíradó,
és ott érik a boldogság mindenhol,
a barackban, a meggyben,
még a ribiszkében is,
pedig könnyebb a tevének a tű fokán át,
mint a ribiszkének az édesség
paradicsomába jutni,
mégis sikerül neki;
nagy mama levesébe,
mindig azt mondja nagy mama,
hogy „a szívben érik meg a májusi cseresznye”*

*Gyümölcsfeltámadás, levesfeltámadás,
Csípős, a kakas már a vasárnapi levesben.
Vajon mennyi joga van egy tányér húslevesnek?
És változik-e attól, mennyi élőlény főtt belé?*

*Minden vasárnap húslevest ettünk
csirkepaprikással,
a csirkepaprikás jelentette akkor
az időt és az időtlenséget.*

*Nagymama nem írt naplót vagy végrendeletet.
Ő nem tanult meg írni rendesen, abban az időben
három általánost végezhetett csak.
Nem engedte fényképezni magát.
„A kép a legnagyobb hazugság,
mert a képen mindenki halott” – dűnnyögte.
Harminc befőttet hagyott az utókorra,
emberöltőig is elállnak,
ha valaki felbont egyet,
cseng-bong minden íze,
és kirepül az üvegből,
akár egy dzsinn
a délelőttök ebédváró tétlensége,
a kertbe petrezselyemért kiszalasztott
gyerek málnálló derűje,
a hajnali harmat-tangó
láthatatlan kecsessége,
amint az ég felé emelkedik,
amíg pára-tanácsnokok összeülnek,
mert el kell dönteni, mivé váljanak
a párasuhancok,
köddé, hóvá
vagy várapozássá.*

*„Köpd ki a rágód, érthetően beszélj!” –
szól újra rám nagyanyám.
Kiköpöm. Most mi legyen velem?
A földre nem szabad dobni,
nehogy egy madár megegye,
és baja essék.*

*Felragaszthatnám az égre felhőnek.
Foszlanak a felhők, már alig kivehetőek:
felhőraccsolás.
Jön Bundi kopogós kutyaköröm-topánkában,
a macskák meg összeszűrözik a méheket:
macskaszőrös méhek, tigriscsíkokkal.
Este újra
kukoricafosztás,
felhőfosztás,
rétes-látómező,
úgy nyúlik, ahogy megyek benne előre,
előbb-utóbb alighanem szétszakad.*

Szabó Fanni

Színazonosság

*Amikor először láttam a tengert,
tizennégy voltam, pökhendi és gúnyos,
okosabbnak hittem magam mindenkinél,
kétszer olyan gyorsan olvastam
zsákbamacskás könyveket, mint mások.
Egy szobában aludtam nagyapámmal,
elnyelte az álmokat a horkolás.
Az első és utolsó mondatokról beszélünk,
fontos dolgokról, hogy miért nem olyanok,
amilyenek valójában, a betűk elmosódnak,
a szavak táncolnak egymással,
mind idegenek vagyunk,
de a keringési rendszer azonos hálózatú,*

*négyüregű a szív mindenki testében.
Nem értettem még akkor, de a következő
évben már nélküle lóbáltam a lábam
az Adria partján, a viharban megmutatta
magát előttem az egész, elemeire hullott,
hogy újra összeálljon, a víz, az ég, a föld
színazonosságát különbözőségükkel
magyarázom.*

Ilyés Krisztinka

első felvonás

*júliusi mellhúsban
turkálnak az indián kezek,
pitvarmezőkön bújócskáznak
piros ruhás Anasztáziák.*

*a levegőt sugaraktól
fosztják a falábú kalózok,
kócos faágakba botlanak
morcos csillagok.*

*a nézők szempillákkal
takarítják az aritmiát,
függönyhúzásig nincs újabb
szívmarcangolás.*

Drávucz Zsolt

Balaton, július

*A nyár narancsszínű rácsai átütnek
a félig leeresztett redőnyökön,
a hotelszoba függönyráncai húsz-
másodpercenként libabőröznek
a ventilátor szédítő huzatában.
A száradó törölközőkkel
takart erkélyeken csattogós papucsban
vacsoráznak az emberek. A parkolóban
cserepes pálmafák csempésznek sosemvolt
mediterrán emlékeket negyvenéves
szocreál nyaralók falai közé. Mintha
nem változna semmi, csak a melegedő
éghajlat díszlete. Nehéz már elképzelni,
milyen a szomszédos platánliget, mikor
a lepattogzott strandkorlátra odafagy
az idei szezon utolsó kéznyoma.
A jégkockahegyek eltűnnek az izzadó
pohárban. Július huszonharmadika van.
Holnap talán áthajózok a túloldalra.*

Szonda Szabolcs

darabélet

tán '79, még az ártatlan korból. kilencszer hatos töredezett szélű fehér-fekete kép kisember rajta bárki lehetne én vagyok figyelek nagyon egy ki nem vehető tárgyra játékszer talán fából megfoghatóan konkrét akkor biztosan sokat jelentett mintha szétszedném vagy összeraknám mintha az élet legfontosabb teendője ez lenne abban a pillanatban mintha senki más nem végezhetné el rajtam kívül mintha

mögöttem házszerű építmények köröttem szinte valószerűtlen fények. foltok és körök külső vagy benső tér idővetítő lágy mókuserék benne még igen az igen nem a nem és van a van még egész minden de már felsejlik a rész csak sejtem akkor hogy nem marad így minden de az élménye az az elmélyültség az e kívül nincsen számomra mely mindent átfog eltakar

sokszor került elém a kép azóta de így még nem néztem rá ezt soha nem láttam

amit írok róla most nyilván utólagos. keserédes felismerése a daráló időnek hogy amit kerestem az életet mára már többször szétszedtem és összeraktam hogy azóta nem volt vagy már nincs meg minden rész hozzá és ahogyan az a tárgy kezemben csak emlék a gyermek tiszta összpontosítása nem fog vissz térni csupán éles érzése sejlik fel a sejtek kopásra ítélt vak évgyűrűiben

*erről tudok beszélni
megtanultam nem mondhatok el mindent amit kéne
már soha semmiről
és az emlék szövedéke is mindig fölfeslik valahol*

Vass Tibor

Szimszonsztáros vers

*Apám kijárja,
hogy legyen Szimszon Sztárja.
Pótkulcsát adhassa le Szommer néni szomszédjába.
Szommer néni a házfelügyelő, ha nem tudátok,
szomszédjában Kitudjáné a pótkulcslehetőség,
s katonadolog van azon,
hogy Szimszon Sztárját váltsa fel Skodája,
épüljön garázsa, birtoka Kakon,
fedél ott is a fej felett, földalt ő dudorásszon nyársaláskor,
fadőlést fennen sirathasson,
ha billen mindenkinél korábban termést adó cseresznyéje,
mire a seregélyek csapatostul járnak.*

*Jó tudni, hogy Kak víkendjére miattunk
járnak csapatostul seregélyek, egyelni a sort nem illik,
pedig, ha úgy kell,
apám nem teketóriázik, előszeretettel lő mindenre, ami mozog.
Sose hívjuk nyársalásnak a szalonnasütést, ferdítem a valóságot.*

*Járunk Rakacára, Lúkra halfogni.
Halfognék, de most már késő, most látom. Milyen teketóriás ő
a másik énben, egyeli elpuskázott lehetőségeit,*

*kedves Vass szomszéd,
fádul cseresznyét, fűdül keveréket válassz,
ha jót akarsz magadnak. Ha azt nem is, de vascsónakot,
három darabból összepasszinthatót,
hogy elférjen az érintett garázsban, pecához jó lesz.*

Elmész te a büdös pecába.

*Jó tudni, hogy seregélyt jelent magyarul Szimszonban a Sztár,
és hogy a madárszéria való szó,
nem én találok ki, kitalálni pedig sok szép szót kitalálok.*

*A Szimszon madárszériájának második tagja a Sztár.
A kényszerléghűtéses szóval jó találkozni,
jó tudni, hogy a Szimszon Sztár kényszerléghűtéses,
és rendszáma is van, bizony,
de a rendszámára bizony nem emlékszem,*

*ellenben egy kocsiéra igen,
egy Skoda es százas rendszámára,
jó emlékezőtehetségemet mi sem bizonyítja jobban,
mint egy kép,
amin jól olvasható a Skoda es százas rendszáma.*

*Azt a képet bizony nem ezzel a verssel illusztrálom,
hiába a kis hengerűrtartalom,
rendszáma van,
nem a Skodáról beszélek,
annak úgy van rendszáma, hogy nem kicsi a hengerűrtartalma,
a Szimszon Sztár nem fér bele a segédmotoros kategóriába,
kétszemélyes, és nagyobb a végsebessége,
a segédmotorok egyszemélyesek és kisebb végsebességűek.*

*Apám a szürke hétköznapiakban
nem magyaráz dolgokat halálra,
ahogyan valaki más egy szimszonsztáros versben különösebb
lelkifurdalás nélkül elvégzi ezt.*

*Még nem tudni, mi lesz a vége,
apám végéről éppúgy beszélek, mint a szimszonsztáros verséről,
még nem tudni, hogy apámnak nagyobb a végsebessége,
s mivelta kétszemélyes.*

*Kétségkívül nyár van, az emlék tehát nyári,
ülök a motorkerékpáron, ami nem segéd.
Nagyanyám, apám, anyám vagy testvérem ültethet fel rá,
ennyien vagyunk akkor a családban, meg hát én, ugye, bizony,
ki ne hagyjam magamat,
velem együtt ez teszi ki a Szeles utcai
tisztai lakótelepi lakásunkban
egy fedél alatt élők közösségét, vagy mondjuk úgy,
bármilyenendologigénylésiürlapmegfelelőleg,
hogy ennyien élünk közös háztartásban.*

*A motorkerékpár, ami nem segéd, a garázsban,
talán egy oldalkocsi is,
de ebben nem vagyok bizonyos,
talán mégsem olyan egészen jó az emlékezőtehetségem,
oldalkocsit bizonyára nem bír el egy segédmotorkerékpár,
még ha végsebessége, kétszemélyessége okán rendszámos is,*

*engem elbír, ülök rajta bizonyára naphosszat,
akárha egy kotlós tyúk,
nagyanyám, apám, anyám vagy testvérem elkotltathat rajta,
nem tudom, helyes-e ez a szó,
nem a bármilyenendologigénylésiürlapmegfelelőlegről beszélek,
az úgy helyes, ahogy van, bizony,
az elkotltathat helyessége izgat,
magyarázatot kérek a t. olvasótól, helyes-e,
t. olvasó, kérem, hogy az elkotltathat helyességéről
vagy helytelenségéről alkotott magyarázatát üzenje privátban
a www.facebook.com/vasstibor1968 oldalra,
köszönettel.*

*Magyarázdmeg-kéréseimmel az egyfedelesek,
akarom mondani, közsháztartásosok agyára mehetek,
a t. olvasó agyára menésemről nem is beszélve,
még ha az előbbi ezerkilencszázhetven,
az utóbbi kétezerhúsz kétségkívülnyarát is idézi,*

*az idő megejt, elragad,
 nem ment fel a magyarázás vádja
 alól eltelt fél évszázad,
 legfeljebb jó emlékezőtehetségemet dicséri,
 eltelik az ember alól a kor úgy,
 ahogyan egy szimzonsztáros versből illan villantózni
 Rakacára, Lúkra egy szép szó,
 legyen az most a tápláléklánc,
 aminek csúcsán él az idő, az elragadozó.
 Felszínre egy belső rím kedvéért
 meritőszakolt a lékhorgász szó,
 máskülönben mit keresne itt. Akarom mondani, ott.
 Nem is tudni, hol a vers.
 Nem is tudni, hol térül, ferdül.*

*Jó pár t. olvasó el sem jut idáig az olvasásban,
 pedig a jó rész még hátravan.
 Aki most éppen itt tart, azt megkérem,
 most már minden mindegy alapon olvasson tovább,
 lesz, ami lesz,
 feledésbe merülés,
 vagy a hozzám hasonló,
 jó emlékezőtehetséggel felruházottak számára
 évtizedek múltán is visszaidézhető katarzis,*

*elsősorban annak köszönhetően,
 hogy fényképezni apám fényképez,
 neki van jó fényképezőgépe,
 apámnak sok jó cucca van, mindenből csak jót vesz,
 előnyben részesíti a kiváló
 áruk fóruma körébe tartozó termékeket,
 amiket a termékre ragasztott kiválóárufórumás matrica igazol,
 de mit matricázok én itt, levonónak hívják,
 a konklúziót és konzekvenciát levont következtetésnek,
 már éppen ferdítettem volna a valóságot.*

*Apám szerint ócskát többnyire vagyonosok vesznek,
vagyonosokat nem érint nagyon, ha elromlik valamijük,
ki tudják cserélni,
egy kétségkívülnyarat nem lehet kicserélni,
egy kétségkívülnyár az vagy mindenkié vagy senkié,
olyan, hogy tulajdonostalan kétségkívülnyár, olyan nincs,
egy kétségkívülnyár nem kallódik csak úgy a világban,
ahogy most pótkulcsot beadott családtagok kallódhatnak
kilenctől tizenkettőig a mennyboltban.*

*Egyszer majd billen-
tyűzők róla, tyű, azt a leborult szivarvégit,
de milyen egy kiválóárukfórumos, felmatricázott, lelevonózott
szimszonsztáros verset, ha beüt a kétségkívülnyár.*

*Apám elmagyarázza,
hogy a seregély mától miért nyerőmadár,
és sorozatlövésre a kényszerlégpuska miért nem képes,
apám el tudja a dolgokat magyarázni.*

*Azt is tudja, miért hívják szivarvégűnek
a Szimszon Sztár kipufogódobját,
a képen sajnós épp nem látszik,
pedig fontos részlet a célozgatásban,
a célozgatás szót emeljük ki jól.
Azt is, mit jelent a kihalálás,
csak úgy hallom Szommer néni szájából,
hogy tudja ő, látja a sorsomat,
kihálalni sok szép szót később kihalálok.*

*Jó tudni, hogy testvérem a Szimszon Sztár mögött áll,
vagyáz, ne billenjen motor, ne billenjek én,
maradjak nyerő madárszériában,
ha nem vagyázna, annyi lenne a billentyűzésnek,
el sem jutnánk idáig.*

*(Ha billenne is, ugye nem fájna,
mondaná apám, oda se neki, katonadolog. Sereg, élj.
Hozzátenné még, fiam, ha a szimszonsztáros versed
is több sebből vérzik, tudd, szeretlek akkor is.
Küldök rád vigyázni szivarvégfádra csapat madarat.)*

Kopriva Nikolett

Töredék több száz indokolatlan sétából

*Kéken nyújtózik a hegy, gőzölög a folyó.
Túloldalt sosem merek messzire menni,
ott más nyelven beszélnek, és sok a kóbor kutya.
Mint mindig, feketében vagyok, gőzölgöm,
mint a folyó. Lebegő sárga gömb alatt macskakövek
izzanak. Amikor mama kérdi, merre járok és miért, nem
mondom el. Órákat menetelek, nem emlékszem, mit
csinálok a Klastrom-hegyen, talán mert sosem viszek vizet,
kiszáradok, ülök a fák alatt, kicsit szédülök,
nézem az ortodox templomok csillogó kupoláját
a távolban. Falaikból idegen hangot fúj a szél,
elkezdődött az esti mise. Az apácák mindig akkor
indulnak le a partra a négy tehénnel, amikor hazaindulok.
Órák telnek, a fák morognak valamit, talán, hogy
holnap is eljövök. Várhegy mögé zuhan a gömb,
valahol ott lakom, homályosan látok,
fekete ruháim elfüstölnek,
mire hazaérek.*

Vesztergom Andrea

Nyár, haZÁNKA

(Örök nyaraink Zánkán,
avagy „játszunk mi is a tesómmal”)

*A parton átmosott rozsdaszín amorfok:
álmodtam róluk, hogy megannyi kőhal,
lélekvesztett, papír kalózhajót fog
az elfelejtett régi úttörődal.*

*Vetítőbe fűzött megsárgult szalag.
Lehetne kép, de előhívva nem lett,
mint a kert végébe elkotort salak
ez is, többi száz kópiányi mellett.*

*Sarokba támasztott ócska drótszamar,
csodálkozom, hogy el sem lopta senki,
lilás vintage-dizájn lett azóta már,
tiszteletkörét a múltba elkerengi.*

*Levendulára forogna rá a nap,
mint a kék felvidék éke, védjegye,
hótestű felhő a napra ráharap,
vérzik egy kicsit, nézd: újraéled-e?*

*A bóják hatalmas fuldokló fejek,
összeringanak furcsa szinkronjukban,
érinti egy sirály, karcsún ellebeg,
hullámról a csillogás visszalobban.*

*A hattyúk a nyakukat megcsomózzák,
fejük oly mélyre bújt lent a víz alatt,
hogy azt hiszem: van ott alatt egy ország,
hol az idő áll, de rajta át nem haladt.*

*Kockás plédeken az árnyak alszanak,
mellkasuk szocreál álmokat szuszog,
őrzik amorf, permi homokkő-halak,
s Fabulont hirdető büszke glóbuszok.*

*Poesis – a Magyar Tudományos Akadémia
homlokzatának egyik szobra.
Emil Wolff (1802– 1879) alkotása (Forrás: Wikipédia)*

Pap Éva

Nyári angyal

Felemelő, ha angyallá változhat az ember. Az én átváltozásom egy nyári napon kezdődött. Megcsörrent a telefonom, és egy fér-fihang közölte, hogy felvettek szobalánynak a város egyik legjobb hotelébe.

A szállodával szemközti épületet nem lehet figyelmen kívül hagyni. Munkába menet észrevettem, hogy a villamos utasai és a járókelők megpihentetik tekintetüket az öreg, patinás ház ódon falain. A tekintélyes kapualj napközben mindig nyitva áll.

Reggel hatkor álmos a város, embert alig látni az utcán. A hokkal szemben álló ház kapualja is zárva még. Előtte haladok el minden reggel, mielőtt eljutok a szálloda bejáratáig.

Délelőttönként az emeleten kezdek. Általában nem szoktam az ablakon kifelé bámészkodni, egy nap azonban az egyik szobában a takarító nem húzta be teljesen a függönyt. Odaléptem, hogy helyreigazítsam, amikor szemközt, lent, a nyitott kapualjban megláttam őt. Az elkoszolódott, bordó huzatú fotel magába zárta öreg, meggörnyedt testét. Arra figyeltem fel, milyen nyugalommal melengeti sápadt arcát a besütő nap sugaraiban.

Néztem, ahogy lehunyja a szemét, mélyen átéli a pillanatot, mintha érezné, mennyi ideje van hátra, s azt kellemesen kívánná tölteni. A tető nyergéről egy galambpár ereszkedett mellé, eljárták násztáncukat. Ő kinyitotta a szemét, tekintetével követte a madarakat, néha felnézett a közönyösen arra sétáló emberekre. Jelenség volt. Sokat megélt bölcsesség és karcos élet süttött a tekintetéből – utóbbi után fedeztem föl, miután összebarátkoztunk.

Elfordultam az ablaktól, ránéztem az órára. Tizenegyet mutatott. Szobáról szobára jártam, és amikor az utolsóval is végeztem, arra gondoltam, megnézem még egyszer az öreget. Már nem ült ott, csak a kopott foteljét láttam. Biztosan ebédelni ment, utána pedig lepihenni. Az öregek így csinálják.

Másnap minden kezdődött előlről. Majdnem tizenegy volt, kilestem az ablakon. Az én bácsikám kint ül a kapualjban, a fotelben. Nektímaszkodtam az ablaknak, a tekintetemmel követtem, ahogy kenyérmorzsával eteti a galambokat. Néha a keze úgy maradt, ernyedten maga mellett, miközben felemelte a fejét, elérvedt a távolba, a felhők felé, amelyek óriási vattapamacsokként úsztak az égen.

Ahogy figyeltem, azon tűnődtem, milyen élete lehetett.

Emlékszem, aznap estefelé a lakásomban a mosatlan edényeket bámultam a mosogatóban. Feszélyezett a látvány. Fogtam a fejem, amiért a szemetesből kellemetlen szag árad, és eszembe jutott, hogy még a szennyes ruhákat is szét kell válogassam, egy hete nem volt erőm megtenni – amikor megcsörrent a telefonom. Anyám hívott.

– Mikor jössz haza? Nagypád olyan sűrűn emleget. Tudod, milyen gyenge... – mondta, de nem tudta folytatni, mert közbevágtam.

– Anya, dolgozom, hétvégére alig élek. Amint bírok, megyek.

– Legalább néha fölhívhatnád, ki tudja... – unszolt. Ezt a mondatot annyiszor hallottam már tőle, most azonban mintha a szokásosnál nyomatékosabban hangzott volna. Nyeltem egyet.

– Sokat gondolok rátok – csúszott ki a számon.

– Ezt még sosem mondtad. Valami baj van? – kérdezte.

– Nincs. Minden rendben.

Elgondolkodtam azon, hogy a nagypámat milyen ritkán látom. Egy ideje már csak évente néhányszor, nagyobb ünnepeken, mint majd nemsokára, a Nagyboldogasszony-napi búcsúkor. Mindig megdöbbenek, néhány hónap mennyi nyomot hagy az idős arcokon. Ott ülök vele szemben, és látom, az ereje napról napra kevesebb. A testemben bénító szorongás. Megkísérlem egy hihető hazugsággal elnyomni: odébb van még az elmúlás! S közben attól félek, mégis bármelyik pillanatban bekövetkezhet. Inkább nem akarok tudomást venni róla.

Másnap, a hotelben annyira belefeledkeztem a törülközők elhelyezésébe, hogy már az utolsónál tartottam, amikor eszembe

jutott az öreg. Kinéztem az ablakon. A szívem hevesebben kalapált, mint szokott, amikor megláttam az üresen álló fotelt. Átfutott rajtam a gondolat, hogy nem látom többet, holott még meg sem ismertem. Ám akkor megkondultak a közelben lévő dóm tornyának a harangjai. Dél van – állapítottam meg magamban. Megnyugodtam. Biztosan ebédel. Lekéstem róla.

Egyszerre élesen bevillant a nagyapám arca. Érdekes, amióta anyám utoljára hívott, gyakrabban jut eszembe. Épp arra gondoltam, felhívom, amikor a farmerem hátsó zsebében megsörrent a telefon. Megijedtem. De csak a recepcióról kerestek, az egyik földszinti mosdóba kellett vinnem kéztörlőpapírt.

Hasonlóan teltek a napok. Mindig ugyanabban az időben néztem le a kapualjra, és a bácsika ott ült, keveset mozdult. Megnyugtató volt látni. Egyre jobban vágytam arra, hogy váltsak vele néhány szót, és megtudjak róla valamit. A járókelők érzéketlenül mentek el mellette, a hotelt vagy a házát figyelték, telefonon beszéltek, zenét hallgattak. Biztos voltam abban, jólesne az öregnek, ha valaki egy jó szót szólna hozzá. Én szerettem volna, csak a munkarendem miatt lehetetlennek tűnt.

Egy napon – szokásommá vált, hogy mindig ebben az időben, pontban tizenegy órakor figyeljem – az emeleti szoba ablakánál álltam, őt néztem. Jobban belesüppedt a fotelba, mint szokott, és kedvetlennek tűnt, még a lába körül tekergő vörös macskára sem ügyelt. Háttal álltam a szobaajtónak. Összereztem a szállodafőnök hangjára.

– Mi olyan izgalmas az utcán? – kérdezte, az ajtónyíláson behajolva.

– Csak egy ember egy kapualjban, fotelben – mondtam zavarosan, miközben megfordultam. – Valakire emlékeztet...

– Á, a Bandi bácsi. Tíz éve, amióta megnyitottunk, tavasztól őszig mindennap ott ül. Még a végén innen viszik a sírba – és már csak a halkuló lépteit hallottam, ahogy elhaladt a liftek irányába.

Pár nappal később újra a szoba felé tartottam, ahonnan rálátok a kapualjra, amikor a recepció telefonon lehívott, és közölte, a főnök az irodájában vár. Megijedtem, hogy baj van. Talán felmondanak, amiért rendszeresen az ablakban bámézkodom. A

tenyerem nedves lett, a hónaljам izzadt, a szívverésemet a torokban éreztem. Ha ezért elbocsátanak, hát nem is baj, hogy nem dolgozhatom ilyen helyen tovább, győzködtem magam a szállodafőnök irodája felé igyekezve.

– Az a helyzet, hogy változások állnak be átmeneti ideig. Ez kedvezőtlen lehet néhány munkatársnak – kezdte.

Én csak álltam és vártam, hogy minél hamarabb essünk túl rajta, közben fel sem fogtam, amit mond. A fejemben szép köntösbe bugyoláltam a mondanivalómat, amellyel visszavágok majd neki.

– Az a kérdés, hajlandó lenne-e más időbeosztást vállalni? – folytatta.

– Miről lenne szó? – kérdeztem komoly arcot vágva, igyekezve nem kimutatni a megkönnyebbülést. Az ijedtség azonban még mindig bennem volt. Elbizonytalanodtam. Jól értettem a szavait?

– Tizenegyre kellene járnia néhány hónapig. Holnaptól. Persze, ez azzal jár, hogy tovább is marad. Ha jól tudom, egyedül él. Vállalja? – kérdezte, miközben megigazította az ingujját.

Se kutyám, se macskám, hát vállaltam.

Dél előtt tíz körül már zszibong a város. Az utca megtelik járőrkelőkkel, az idős belvárosi nénikék pórázon vezetik elhízott kedvenceiket, s ha az ebek csökönnyösen megállnak, türelmesen könyörögnek nekik, ugyan legyenek már szívesek tovább haladni a járdán. Az egyetemisták fülhallgatóval, mobiltelefonjukat nyomkodva kerülgetik őket sietős léptekkel.

Én pedig az új műszakom első napján, közeledve a szállodához, már messziről vizslattam a dohszagú kapualjat, hogy mielőbb meglássam őt.

Inge fölött egy szürke, kibolyhosodott, kötött kardigánt viselt, amit összehúzott magán, mintha fázott volna, gallérja mellett kidudorodott hegyes vállcsontja. A szemét figyeltem, amint felé tartottam. Maga elé nézett, keveset és lassan pislogott, a kezét összekulcsolta, hüvelykujját a keze élén húzogatta.

Megálltam előtte, rámosolyogtam. Meglepődve nézett fel rám, a szemöldökét gyanakvón összehúzta. Leguggoltam elé, továbbra is mosolyogtam, szeretettel szólítottam meg.

– Édes bácsikám, hogy van? Tudja, én odafönről mindennap látom magát – mutattam a szálloda emeleti ablakai felé, amelyekben szelíden tükröződött a derűs nyári égbolt.

– Engem? – kérdezte, a tekintetét rám emelve.

– Látom, szereti a galambokat. Hogy telnek a napjai? – éreztem, mennyire jólesik neki az érdeklődésem.

– Megvagyok, amíg vagyok – szabadkozott, és nyelt egyet.

– Ugye, milyen szép itt minden? A madarak, az égbolt és ez az udvar a gyönyörű virágokkal – mutattam befelé, az udvar közepén elkerített rész irányába, ahol a hortenziabokrok hatalmas virágfejeket növesztettek. Örömmel fedeztem fel őket, azok voltak a kedvenceim a nagyszüleim kertjében is. Halványan elmosolyodott.

– Azokat a feleségem ültette annak idején – mondta, felnézett az égre, és tekintetét ott tartotta, amíg egy galambpár ropogós szárnycsapásokkal be nem suhant fölöttünk az udvarba. Akkor visszafordult hozzám, s mint aki meglepődik, úgy kérdezte.

– Hát te hogyan kerülsz ide?

– Eljöttem meglátogatni – feleltem.

– Kedves vagy. Holnap is eljössz? – kérdezte, és szemében felcsillant az öröm egy aprócska szikrája.

Másnap valamivel korábban indultam. Épp akkor érkeztem, amikor lelassult lépteivel kibotorkált a kapualjba. A fotelhez érve komótosan megfordult, majd nagyot huppant, amitől kapkodni kezdte levegőt, mint aki fuldoklik. Láttam a meglepődött tekintetén, nem gondolta, hogy valóban meglátogatom.

Minden délelőtt felkerestem. Egyre jobban megnyílt, mesélt az életéről, végül még arra is megkért, inkább tegezzem. Bent, az udvarban cipésműhelye volt régen, sok kuncsaft járt hozzá. Bandikának hívta mindenki, noha már régóta nem szólította így senki. Máshogy sem. Két fia született. Az egyik már elment, a másik túl jár a hetvenen, Pesten él a gyerekeivel.

– Nincs a fiataloknak ideje az ilyen öregekre, mint én – említette egyszer.

Ott voltak neki a galambok meg a macska.

– Nincs már szükségem semmire – mondta a szemembe nézve.

Attól a pillanattól kezdve, hogy megláttam őt először a kapualjban, az életünk összefonódott. Sokáig nem tudtam, mi a célja a sorsnak velünk. Van-e egyáltalán. Csak tettem, ami belülről jött, ám azt nagy-nagy örömmel.

Egy nap olyasmiről beszélgettünk, amiről előtte soha.

– Már vártalak – mondta derűsen, s én leguggoltam mellé.

– Eljöttem, látod.

– Te egy angyal vagy? – szegezte nekem a kérdést.

Meglepődtem.

A karját a fotel támláján nyugtatta. A kezemet a kézfejeére tettem, a bőre pergamenszerű volt és átlátszó, az erei kidudorodtak. Hideg volt. Gyengéden masszíroztam, simogattam.

– Milyen jó, meleg a kezed – sóhajtotta behunyt szemmel.

– Igen, én egy angyal vagyok – ismertem be suttogva.

– Azért jöttél, mert jól tudod, hogy nem sokáig maradok itt.

– Igen... Nem sokáig – feleltem, és kinéztem az utcára, a hotel első emeleti ablakára, a boltíves kapualj felső harmadának tükröképeire. Keresztülsütött rajta a nap. Nagypának nem tudtam volna így a szemébe mondani, ennek az öregnek viszont... Csak úgy maguktól jöttek belőlem a szavak.

– Tisztában vagy azzal, hogy jó ott fönt is, ugye? Amikor majd meglátod a fényt, ne nézz hátra, csak előre. Mindig a fény felé – mondtam. – Félsz? – kérdeztem, és picit megszorítottam a kezét.

– Nem félek én már semmitől – válaszolta. A hangja bizonytalanul kongott. Elgondolkodott. – Csak attól tartok, majd nem kerülök be oda, föl – a magasba emelte a tekintetét.

– Ne félj attól – nyugtattam.

– Ne? – csillant fel a tekintete, ahogy egymás szemébe néztünk.

– Ott vár fönt a többi angyal.

– Akkor jó lesz ott nekem, angyalom – mosolygott. – Holnap is eljössz? – A hangja furán elcsuklott, és a szemében most először láttam valami furcsát. Mintha nem is engem nézne.

– Persze, eljövök – ígértem.

Indulnom kellett. Pár lépés után visszaneéztem rá. Láttam, ahogyan lehunyja a szemét, arcát a napfényben fürdeti.

Miután megérkeztem a hotelbe, a recepciós lány átadta a szállodafőnök kérését, hogy másnap kivételesen reggel hat órára menjek.

Ritka, hogy egy nyári reggel hulljon a zápor. Nem számítottam rá, amikor elindultam otthonról. A házfalakhoz lapulva lépkedtem, de nem sokat ért, csöpögött a hajamból a víz. A végén már nem is bántam, inkább hagytam, mást úgysem tehettem.

A kapualj még csukva volt, amikor elhaladtam előtte, a kiáramló dohszag az eső illatával keveredett. Rá gondoltam, arra, hogy ilyenkor az angyalok őrzik az álmát.

Később a megszokott szobából, a szokásos időben a kapualjat figyeltem. Feszengtem, mert megígértem neki előző nap, hogy ott leszek. A nap már kisütött, ő mégsem ült a foteljében. A vörös macska szundikált összegömbölyödve a helyén. A galambok le-föl sétáltak a ház fala mentén, turbékolva, föl-fölcsippentve néhány nekik való falatot. Az eső miatt nem ült ki, gondoltam.

Másnap visszaállt a munkarendem, és jóval tizenegy előtt, várakozással telve közeledtem a kapualj felé. Rossz előérzetem támadt. A kapu nyitva állt, a fotel azonban eltűnt, a galambok és a macska szintén. Idegenek jöttek-mentek, egy idősebb férfi fekete keretes papírlapot ragasztott ki az ajtóra.

Akkor már tudtam, hogy megelőzött egy valódi angyal.

Előhúztam a táskámból a mobiltelefonomat, nagyapát tárcsáztam. Behunyta szemmel vártam, míg meg nem hallottam erőtlen hangját. Úgy szólított, ahogyan még soha.

– Hogy vagy, angyalom? Mikor jössz el hozzám?

Pongrácz P. Mária

Tébolyult hullámok

A tenger fellázadt. Haragos hullámok mardosták a partot, mint-ha rongyos darabokat akarnának kiszakítani a földből. Feltöltődtek gyűlölettel. Habzó szájuk kitágult, úgy fenyegették az áldozataikat. Zúgtak, morajlottak, akár a veremből kiszabadult vadak.

Órákig nézte a hatalmas víz lázadását. Meg akar tisztítani mindent. Erőszakosan. Féktelenül támad. Tele gyűlölettel. Ha most meztelenre vetkőzne, kitépné belőle is a rosszat. Az agya lüktet. Biztosan hibázott, azért változott üldözött vaddá, akinek már nincs helye ebben a világban. Csak kergetőzik tébolyultan, nem tud megnyugodni már sohasem. Jó szándéka rosszra változott, szeretetét megfojtották. A szája habzik. Fogai vészesen csikorognak.

Szédülten követte a csapkodást. Lába remegett. Ha minden lecsendesülne, akkor sem tudna lépkedni a vízen. A tömény alkohol még ott lüktetett a fejében. Kigombolta az ingét, megtagogatta szőrös mellét. Lehet, hogy már nincs is szíve, ami ott dobog, az egy idegen szerv, bár hasonlít ahhoz, amit reszketve keres, hogy kitépje magából. Szánalmas látvány a valaha-volt ember, a derék, nyílt tekintetű férfi, aki hívta a múzsákat, s azok jöttek, elkényeztették csalfa mosolyukkal. Mint az asszony, aki kiválasztotta magának férjül. Ő meg úszott vele a határtalan óceánban. Idegen nemzetségből származott, és azt akarta, hogy megtanulja a nyelvüket, elfogadják és szeressék új hazájában.

Az anyanyelvén csak álmodott. A szavak repdestek körülötte, a hangok felszabadultak, úgy ölelték át, mintha nem ismernék a felejtést. Felforrósodtak, aztán fellángoltak, fénylettek, mint a csillagok. Ha felébredt édes mámorából, pogány imát rebegett. Kérte a Mindenhatót, oldozza fel a vétkei alól, hiszen ő is csak ember, még ha nem is keresztelték meg soha szentelt vízzel. Nem bírja magával hordozni a világ szenvedéseit, nem akar áldozattá

válni. Arra vágyik, hogy az idegen emberek megkedveljék, még akkor is, ha más országból, más nemzetből került közéjük. Mégis fekete báránya lett a csendes nyájnak. Nem érezte a bennük csírázó gyűlöletet, nem gondolt arra, hogy az egyszer majd őt is megperzselheti.

Az első ütést az anyósától kapta. Amikor meglátogatta őket, egy alkalmas pillanatban félrehúzta, és a fülébe súgta, hogy nem akar korcs unokát. Magával viszi a lányát, talál neki egy becsületes férfit, akinek ereiben nemzetük tiszta vére folyik. Ez meg-némította. Ekkor látta az első, haragos hullámot fellobbanni, de még nem mert arra gondolni, hogy egyszer őt is magával sodorhatja a féktelen ár.

Csapzott haját tapogatta. Nem engedelmeskedtek reszkető kezének a fürtök. Összecsomósodtak, tekeregtek a fején. Puhán nyúltak a semmibe. Kopaszodik. Nem szép, nem is csúnya. Mégis ijedten tapasztalja a változást.

A hullámok kagylókat sodornak a lába elé. Szedegetni kezdi az égi ajándékot. Amikor felemel egyet a nedves homokból, látja, hogy valamiféle ragadós lények bújnak elő a páncélházukból. Korcsok, meg nem született embriók. Megfogantak, aztán mégsem akartak világra jönni. Bújócskáznak a kagylótestben, míg ki nem hal belőlük az alig fogant élet.

Érezte, hogy kiszárad a teste. Már a torkában van a forróság. Menekül a lángoktól, amelyek fojtogatják fényes nyelvükkel. Ezek nem törődnek azzal, hogy mennyi könyvet halmozott fel dolgozószobájában, köztük azt a negyven kötetet, melyeket ő fordított le az anyanyelvére. Megperzselnek mindent. A nyomtatott lapok hamuvá változnak, vergődnek a tűzhalálban. Ha nem siet el, őt is megölhetik a pusztítóan terjedő erők, ha nem menekül el, ő kerül sorra.

Úgy lépett a homokszőnyegre, mint az ingoványra. Apró szemcsék csiklandozták a talpát. A szandálján szemtelenül tántorgott egy lyuk. Évek óta nem vásárolt magának sem cipőt, sem nadrágot. Kevéske pénzét italra költötte. A tömény szesz gyorsan szívódott fel szomjas testében. Aztán elbódította az agyát. Repdesett, lengedezett a mámorban. Körülötte megrészegült az

egész világ. Senki nem ismerte a bánatot vagy az örömet. Megbabonázta magát minden felhajtott pohárral, elaltatta bosszúvágyát. Hagyta, hogy kiürüljön a lelke.

Futólépésben igyekezett a kocsmába. Nem az a megszokott, füstös hely volt, ahol a fejek bebújnak a pohár fenekébe, hogy kéjesen kiszívjanak minden cseppet. Fényes bár várta a külföldi íróvendégeket. A pincérek már az asztalokra helyezték a tányérokat és evőeszközöket. Biztosan messziről érkeztek. Szükségük van egy kis szívmelegítőre. A legjobb italt helyezték elé is. Gyöngyözött a hattyúnyakú üvegben, úgy kínálta magát, mint az eladó lány. Pedig még ára sem volt. A házigazdák mindent ingyen adtak a jeles vendégeknek. Érezzék magukat úgy, mintha otthon lennének. Nem törődtek az ő átázott ruhájával, lyukasan ásitó cipőjével sem.

A terem egyik félreeső zugában keres menedéket. Nem akar beszélni senkivel. Magába fojtja a bánatát. Tovább verdesik a hullámok, mintha nem akarnának beleszédülni az alkoholba, csak újra meg újra fenyegetik örülten. Magukkal akarják vinni szerencsétlen életét, hogy ne fertőzze meg a még bizakodó, talán reménykedő embereket. A kollégákat, akikből valósággal áradnak a kötetek, a halhatatlanság fényes foglyai.

Felhajtja az első poharat a kényes úri italból. Még nem érez semmit. Aztán jön a második, majd a sokadik, míg ki nem ürül az üveg. A részeg terembe egyre érkeznek a vendégek. Ételt halmoznak a tányérokba. Csámcsogva falják fel a sok finomságot. Miután megtömik éhes gyomrukát, árad belőlük a szó. Idegen hangok terjeszkednek, belepnek mindent. A világ megbolydul a tarka kavalkádban.

A pohár fenekére néz, látja, milyen szomjasan tátong. Egy papköltő közeledik az asztalához. Földig érő, fekete ruhája sepri a padlót. Láncra fűzött, hatalmas kereszt csillog a mellén. Az arcát nem láthatja, elrejti a hosszú szakáll. Némán néz rá Istennek e földi követe, amikor átnyújt neki egy itallal teli üveget, aztán úgy eltűnik, mintha árnyéka sem lenne. Pedig a Megváltó jött el hozzá, hogy megszabadítsa a bűneitől. Elrejtse a tébolyult hullámokat hosszú, fekete palástjába.

A kollégák vigadnak. A kiadós étel ízlett nekik. Van, aki a terem közepére perdül, és úgy szavalja el legfrissebb versét, mintha vándorszínész lenne. Tapsolnak, ünnepelnek szertartásosan. Keverednek a nyelvek. Ismeretlen világok bújnak ki a bábeli zűrzavarból. Ekkor lép a rögtönzött pódium közepére a cigány hercegnő. Ősei ezerráncú ruháját viseli, kérkedik a múltjával. Suhogó selyemben kívánatosan hajladozik fiatal teste. Csillagokat szór a fekete haján fénylő diadém. Vadul szaval egy szerelmes verset. Senki sem érti a szavait, amelyek mélyről fakadnak, és a feneketlen világba húzzák a lányt. A forró érzésekből átkok lesznek. Kerek szeme megtelik gyűlölettel. Kígyók, békák hullnak az egyre forrósdó versből. Aztán lángba borul a terem. Őt is megperzseli. Füstölög itallal csábító pohara. Lehet, hogy a költőnőt a szerelme árulta el. Tálcán vitte neki a szívét, mégis elhagyták. Nyíljon meg föld, szakadjon rá az ég, ne legyen egy pillanatnyi nyugta sem ebben a bolond világban! Gyilkos hullámok kísérik az útján! Mardossák húsát, tépjék darabokra a benne bujkáló embert!

Szomjasan iszik. Lecsorog torkán az ital. Megszédül, kóválygó feje az asztalra borul. Részeg. Elfelejteti önmagát, mintha kitántorogna a világból. A termet köd borítja. Hintázik a semmiben. Rövidesen elnyom mindent az álom. Befedi lázongó, ügyetlenül vergődő testét. Nem harcol, nincs már ereje a küzdelemhez.

Reggel a szobájában ébred. Valaki vagy valakik felemelték elernyedtt testét, és a vetett ágyra gurították, akár egy rongybabát. Most látja csak, milyen elegáns a lakosztálya. Az íróvendégeknek díszítették fel, hogy zavartanul röppenhessen be hozzájuk az ihlet szárnyas madara, amely már ott kering a közelben. Egy árva íróasztal néz vele farkasszemet. Fehér, érintetlen papírlapok várakoznak arra, hogy táncoljon rajtuk a toll, s ők felfalják a gondolatokat. Érzi, hogy még nem érkezett el a vallomások ideje. A feltörő hullámok fenyegetően nyújtóznak a magasba, azt ordíbalják, menekült, emigráns lett saját hazájában.

Bánat sepri a bosszú hullámaiba. Türelmetlenül várja, hogy valaki feloldozza. Ekkor jelenik meg előtte a papköltő képe. Mohón

kapkod, de nem tud utánamenni. Összeakadnak a lábai, mintha bilincsbe verték volna. Szánalmas rab vergődik benne. Tébolyult hullámok sodorják magukkal a verssorokat. Hagyják, hogy fuldokoljon a haragos árban.

Résnyire megnyitja az ajtót. Surranó lépések hangjára vágyakozik, azt reméli, eljön végre hozzá is az áldás, kimossa belőle a gyűlölet mérgét, és végre társai szemébe nézhet. Olyan mélyre merül, mintha hozzájuk tapadt volna. Megérik a szíve dobbanásait, olvasni tudnak gondolataiban, tisztelik benne a zsenit. Megkoszorúzzák versekkel, amelyekkel még csak terhes, de egyszer majd megszületnek.

Csúszós hangok veszik körül. Odakint, a folyosón valaki hosszú ruhájával sepri a padlót. Kimerészkedik, hogy megnézze, ki fényesíti olyan kitartóan a kockaköveket – a papköltő vonult el szobája előtt. Meg kellene állítani, még mielőtt fel nem emelkedik égi magasságokba, ahova nem tudják követni a pogány lelkek. Utánasiet, hogy elcsípje, de csak távolról tudja követni. Olyan, mint egy torzonborz ördög. Gyérülő, kócos hajából valószínűleg döfködnek a fésületlen tincsek. Hegyes szarvak nőttek a fején. Borotvátalan arcával, düllelt szemével úgy fest, mint egy kocsmatöltelék, pedig még nem ivott egy kortyot sem.

Már ott jár a közelében. Rátaposhatna a sarkára, hogy végre megálljon, és meghallgassa kétségben vergődő kérését. Azt szeretné, ha valaki megóvná őt a gyűlölettől. Térdre rogy, vagy inkább zuhan, lármát kavar a nyögéseivel. A pap megtorpan, megfordul, suhog sötét köpenyege. Csilingel a mellén hintázó kereszt. Megérti, hogy ez a nyomorult lélek áldásra vágyik. Azt akarja, hogy a tenger vízében merüljön alá. Nyögve esdekli, hogy azt szeretné, ha megkeresztelnék, s a hullámokba belefulladna a benne felgyülemlett temérdek keserűség. Mentse meg a lassan haldokló költőt, aki forrong a gyűlöletben! Ha késlekedik a feloldozás, kihal belőle az élet.

A pap azt mormolja, hajnalban legyen a vízparton, ott majd megáldja a szent szokás szerint, aztán eltűnik, mintha csak látomás lett volna.

A nappal és az éjszaka találkozik. Érzzi, hogy fut vele az idő. Kétségbeesetten hajtja magát. Felidézi a gyermekkorát, megkeresi a régen elhagyott szülői házát. Körötte repdesnek az édes szavak. Melegsik a határtalan ölelésben. Kalandozik a jóban. Csak akkor retten meg, amikor felnő. Számolgatni kezdi vétkeit, hogy meggyónja önmagának. Hosszú a lajstrom, de valahogy a végére fog érni. Harcol önmagával. Hajnalhasadtáig.

A tengerből már kiemelkedett a nap korongja. Közeleg a nagy találkozás pillanata. És a távolban feltűnik a szent ember alakja. Hosszú fekete ruhájára fehér sálát tekert, amelyre aranyszálakkal hímezték a hit ősi jeleit. Szertartásosan közeledik feléje. Int neki, hogy lépjen a vízbe.

Leveti a ruháját, egy homokbuckára dobja. Anyaszült meztelenül áll megváltója előtt, aztán beveti magát a partot mardosó hullámokba. Lehajtott fejjel várja az áldást. Megérinti egy forró kéz. Szavakkal kenik fel. Imádságot szórnak rá, arcán megpihennek a homokszemek. A hullámverést sem érzi – meglehet, hogy magával vitte a megmentője, aki pillanatok alatt maga is eltűnt.

Amikor végre kivergődik a partra, és összeszedi ruháját, hogy felöltözzön, vaskos kötetet talál: egy bibliát hagyott neki ajándékba.

Látja, amint a tenger megszelídül, elnyújtózik a végtelen kékségben. Sirályok tűnnek fel a távolban. Amikor felemeli, hogy fellapozza a könyvet, úgy tűnik, mintha hófehér galambok repdesnének a papíron.

A papköltő saját verseinek gyűjteményével ajándékozta meg.

Szerényi Tamás

Idegenben

Ha kérdezik, milyen gyakran járok haza, azt mondom, két-három havonta. Mikor hogy. Nem tartja számon senki, így én sem. Csak a vonatjegyeket gyűjtöm – a jegyeket meg a bérleteket soha nem bírtam kidobni –, addig bélelem velük a tárcámat, míg ki nem csattan a bőr, legalább tudom, hogy vannak, lehúzzák a zsebem – erre gondolok, mikor ki kellene írítanem, de nem tudok mit kezdeni a sok összehajtogatott hőpapírral.

Vegye meg az interneten, úgy olcsóbb – mondja a kalauz, mire én bölintok, talán majd legközelebb, de tudjuk mindketten, hogy sosem fogom letölteni azt a nyomorult applikációt. Mielőtt mondana még valamit, elfordítom a fejem, én az a fajta utas vagyok, aki menet közben nem ér rá, aki arrébb ül, ha az ésszerűség úgy diktálja.

Amíg a vonat zötykölődik, én zuhanok. Az ablaküveg mintha homorú lenne, a táj mégsem torzul, csak elsuhan. Várom, hogy újra lassítsunk – minden fékezés egy korábbi utazás végét juttatja eszembe, abból az időből, amikor még számon tartottam az állomásokat. Néha mosolygok, néha a koszt nézem az üvegen, és azon merengek, vajon hogyan kerülhetett oda.

*

Amikor csak hazalátogatok, vérzik az ég alja. Leszállok a vonatról, és lángol a látóhatár. Borzongató, mégsem tudok fesztelenül gyönyörködni benne. Mikor rajtakapom magam, úgy érzem, megcsúfolok valami páratlan szépséget. Leleplezem, ahelyett, hogy megtartanám a titkát. Ettől tűnők idegennek, vagyis ettől válok idegenné.

Útközben talált tárgyakat gyűjtök. A fűben megcsillan valami: itt egy tízforintos; amott egy sorsjegy, amit már lekapartak. Kicsivel távolabb szakadt könyveket találok egy vitrinben. Kiveszek egyet, nem teszek be helyette mást, nincs semmim, amit felajánlhatnék.

Elsétálok a szökőkút mellett, sok-sok évvel korábban meztele-nül fürdőztem benne. Közelebb mennék, de nem tudok, egy régi lemez pörög a fejemben – rockzene, aminek csak a dallamára emlékszem. Talán a díszkút giccses ornamentikája idézte meg. Az este egyéb részletei is kirajzolódnak, látom, ahogy a rendőr-autó kék-piros villogója a kút vizében ringatózik.

Mit akarok itt? Ezt kérdezem magamtól a városi múzeum oszlopait bámulva, nem tudom eldönteni, vajon dór vagy ión oszlopfők-e. Abban biztos vagyok, hogy nem korinthusziak, azok díszesebbek, de így is szép, gondolom, alkalomhoz illő.

Senkit sem ismerek, csak a kockaköveket a talpam alatt. A művészmozi rég bezárt, aztán kinyitott, majd ismét bezárt, végül újra kinyitott. Utoljára egy Tarr Béla-filmre váltottam jegyet. Ketten voltunk az egész teremben, én és egy lány, aki elkísért. Bármit csinálhatunk volna, de engem a film érdekelt. Utólag nekem lett igazam.

Az órára nézek, a mutató alig mozdul, nem sűrget az idő. Nincs mit tenni, én viszont innék valamit, és emberszagra vágyom, de ilyenkor még csak a kávézók vannak nyitva, ha egyáltalán.

*

Jobb híján elindulok a tó felé, noszogatom az időt, lelassítom a lépteimet. Ahogy kiérek a panelek közül, az ágon ülő madarakat keresem a szememmel, de már elszoktak, vagy rossz az időzítés, régen több életet találtam ezeken az utcákon. Utcák ezek még? – tűnődöm, a leaszfaltozott sávokon autók csak elvértve járnak, a mközlekedési lámpának többé semmi funkciója, nincs forgalom, amit irányítana. Átsétálok a kihalt úton, pedig a következő sarokon zebra következik.

Döntenem kell, merre tovább, de félek választani. A talált pénzermét feldobom: fej vagy írás? Írás, tehát jobbra indulok. Hosszabb az út, de ráérek, a hosszú séták egyébként is jót tesznek az egészségnek, ezt mondogatom magamnak. Spórolok és edzek is, pedig egyikre sincs szükségem.

A hely már nyitva van, mire odaérek. Biccentek a csaposnak. Leülök egy félreeső asztalhoz, finoman jelzem, hogy csak szem-

lélődni jöttem. Eleinte feszélyezett vagyok, a pulthoz sem szoktam odamenni, ha kijönnek, és felveszik a rendelésemet, nagy szolgálatot tesznek. Így is történik, kérek egy Unicumot és egy pohár sört. A csapos úgy néz rám, mintha a keserűt bele akarom önteni a sörbe, aztán látja, hogy külön iszom.

A kocsmában néha szerencsém van, és látok olyan ismerőst, aki nem ismer meg. Valamivel rosszabb, ha nem ismerek senkit. A legrosszabb az, amikor felismernek.

Már éppen indulnék, az aprót keresgélem, erre felbukkan valaki. Mosolygok, ő szólásra nyitja a száját. Hát te? – kérdezem egy ütemmel hamarabb. Akár egy pisztolypárba – ezúttal én voltam a gyorsabb.

Régi iskolatárs, alkalmi ivócimbora, egyre megy. Legutóbb ugyanitt találkoztam vele, túl korai órában ahhoz, hogy szégyenérzet nélkül beszéljünk. Meg akar hívni, de visszautasítom, a pult felé intek, kérem a számlát. Pedig jó hírei vannak, el akarta újságot. Bólintok, közben a falat bámulom – ezért ismerem olyan jól a helybéli kocsmák minden apró szépséghibáját.

Néha a törzsvendégekkel is beszélgetni kell, és van, hogy a csapos szólít meg. Ilyenkor, ha kérdezik, hogy budapesti vagyok-e, azt mondom, nem, nem vagyok pesti. Ennél többet nem tudok mondani, inkább veszem a kabátomat, és továbbállok. Alig néhány kocsmában van, ahová be tudok menni anélkül, hogy várna rám valaki, de a számuk folyton változik. Általában csökken, de néha találok egy-egy új borozót. A kávézókat és a bisztrókat messzire kerülöm.

Amikor megéhezem, kifőzdékben szoktam enni. Nem zavar, hogy főzelékszagú lesz a ruhám, onnan mindig könnyű kifordulni, nem szorít be senki, nem nyom a falhoz egy pincér, hamar végzek, és már mehetek is tovább a következő helyre.

*

A csapos beüti az utolsó sörömet, nyomtat a gép, szakad a papír, és elhangzik az összeg, de én nem arra figyelek, gondolkodom, hogy eltegyem-e a blokkot. Így is egyre kevesebb bizonyítékom van az ilyen látogatásokról, mintha meg sem történnének.

A tízforintost markolom, és eszembe jut, hogy az élet olyan, mint jegyet váltani az interneten: az adatvesztéssel senki nem törődik.

Továbbállok egy másik sörözőbe, ahonnan éppen a tízforintos térített el korábban. A lehetőségek száma véges, keveset fogyasztok, és meghúzom magam. Ha eleget gyakorolja az ember, még üres kocsmában is láthatatlanná tud válni.

Egy idő után át kell adnom a helyem. Vetésforgóban vagyunk itt mindnyájan, megyünk, keresgélünk. A táskám egyre nehezebb, pedig a lábamba gyűjtöm a kilométereket. A vállpánt lehúzza a földre, ideje megpihennem, nem bírok tovább sétálni, nézem, hol vagyok, hová indultam, és mivel juthatok oda.

Háromszázötven forintból vonaljegyet váltok, megyek pár megállót busszal. A felüljárón már gyalog kell átkelnem. Végül, némi kóborlás után kilyukadok a kertvárosban, annak is egy kevésbé szívderítő részén. Befordulok egy gyéren megvilágított utcácskába, és onnantól a villanyoszlopok vezetnek. Hamarosan megállok az egyik drótból eszkábált kerítés mellett.

Az ablakot fürkészem, hogy vajon otthon vannak-e. De a függöny meg sem rezdül. Az órámra nézek, rengeteg időm maradt, több, mint mikor elindultam. Az utcalámpa megvilágít, könnyű észrevenni. Pár perc múlva egy alak jelenik meg a kapuban. Nem jön ki a fényre, csak kiszól. A hangjából ítélve az apám lehetne.

– Mit csinál maga itt? – kérdezi.

– Semmit – felelem.

Zsebre dugott kézzel állok, próbálom összehúzni magam, de a narancsos sugarak szétterülnek a hátamon. Eltelik néhány másodperc, az utcában ugatni kezd egy kutya. Mondanom kéne valamit, de nem vagyok rá képes, már elmondtam mindent, amit aznapra tartogattam.

– Mégis, minek jött? Keres valakit? – kérdezi.

A fejemet rázom.

– Akkor miért álldogál itt?

– Semmiért – felelem, és elfordulok, hogy ne lássa az arcomat.

– Csak valaki itt lakott, akit ismertem.

Lakinger Tibor

Éjszakai látogató

*Beugrik esténként,
a maradékért.
A homályból
lép elő.
Nem zavarják az
e világi hangok.
Vonul.
Vörös szőrmében,
villogó vakuk között
a trendi Rókatündér.
Elúzi démonjaim.
Kezemben csillaggömb,
illúziók.
Halványul az idill. Szétesik az este.
Távolról halk női hang szól:
„Meghoztam az esti nyugtatóit!”*

Antihős

*Életképtelenségnek
tűnik, ahogyan, mint a kivágott
képregény-figurák,
esendő táncunkat
járjuk.*

*Örök félhomályban.
Papírmasé diszletek között.
Naponta fellépünk a színre
rajzolt mosollyal arcunkon.
Új szerepet keresnek hozzánk.
Az antihősök hajnala hasad.*

*Most először
– úgy őszintén –,
már én is beleillem
az új szerepbe,
testhezálló,
őszinte,
nem kell hozzá
színészi diploma.*

Varga Lilla

Reggel a tavon

Hajnali három. A csörgő telefonomra riadok fel, *Aliz*, olvasom a kijelzőn. „Hm? Aha, persze, lemegyek.” Lerúgom magamról a takarót, Tama háborogva nyávog fel, sárga szeme rám villan a sötétben. „Bocs.” Magamra rángatom a tegnapi ruhám, gyors fogmosás, vizes kézzel összeborzolólok a hajam, aztán már lent is vagyok. Nincsenek járókelők, az éjszakai kutyasétáltatóknak már késő van, a hajnaliaknak még túl korán. Aliz az autómnak dőlve vár, vékony zöld kabátjában, kicsit didereg az áprilisi hűvösben. Rám néz, elmosolyodik. Szájánál fel van repedve a bőr, halvány, véres csík. „Szia.” „Szia.” „Bocs, hogy ilyenkor.” „Á, ne is törődj vele.” Bámulunk egymásra, majd előkotrom a kocsi kulcsát a kabátzsebemből. „Ülj be.”

Nem kérdezi, hova megyünk, akkor sem, amikor már az autópályán szalad alattunk a lassan velem egyidős kis Peugeot 206-os. Hirtelen előredől, benyomja a válogatás-kazettámat. De még mindig csak hallgatunk. Amúgy is tudom, hogy mi történt, mindig ilyenkor jön hozzám, amikor eldurvulnak nála otthon a dolgok. Csak Presser búgó hangja tölti be a kocsit, „*megemelnék az angyalok*”. A basszust odaképelem. Ahogy hagyjuk magunk mögött a kilométereket, egyre nagyapám jut eszembe, aki ugyanezen az úton vitt le a tóra. A narancssárga kispolskiban hal- és az a torkot kaparó, kukoricával feltuningolt etetőanyagszag terjengett. Aliz a combomra teszi a kezét. Rápillantok, de ő az ablakon át a földtáblákat bámulja. Gárdonyinál lekanyarodom. Kivételesen – talán most először, mióta idejárom – a vasúti lámpa fehéren villog, a sorompók az ég felé nyúlnak, átmehetünk. Nagyapám halálakor mindent eladtak, csak a csónakot nem. Ahhoz ragaszkodtam, hogy a csónakot megtartsuk. Leparkolok, közel a parthoz. Néha lejárom ide, így már megszoktam, de először, mikor hosszabb kihagyás után jöttem, lesokkolt a változás... új apartmansorok, kiépített sétányok. Mindegy is – a tó színei, illata,

ugyanaz maradt. Magamhoz veszek egy üveg vizet a csomagtartóból. Megfogom Aliz kezét, aki úgy tűnik, kezd magához térni eddigi kábultságából. Még sötét van, mikor kievezünk. Velem szemben ül Aliz, mosolygó szemmel figyeli a fodrozódó vizet, a halak nyomán feltűnő, apró gyűrűket. Akkor én ültem ott, és a tó illatába nagyapám kesernyés arcszesze vegyült. Ő evezett, én meg sóvárogva lestem, mikor bukkan elő egy szárcsa, vörös gém vagy nádírigó, vagy bármi, ami él és mozog. Odairányította a csónakot, ahol előző nap beetettünk. „Na, csibikém, akkor...” És nekiültünk. Várni. – Most így belegondolva az életem mintha csupa várakozás lenne. – Kicsit megállítom a csónakot. A víz, a hűvös levegő alig érezhető áramlása elmossa a határokat, az idő összecúsúszik a szemeim előtt – nagyapám kilép a nádasból a konyhába, a konyhaszekrény ugyanolyan narancssárga, mint a kispolski, kávészag, kávé és rántott hal, aztán Aliz csókja remeg ott a világosodó eget tükröző vízen, a ligetben, egy padon ülünk, nevetve az ölembe csúsúszik...

„A nőgyógyásztól megjött már az eredmény?” Aliz hangja hirtelen megtöri a varázst, megrázom kicsit a fejem, elkapom a tekintetemet a láthatárról, és ránézek.

„Aha.” Húzok egyet az evezőn, tompa loccsanás. „Pozitív lett.” Nem mond semmit, csak néz rám. Placcs.

„Műtenek. Kipakolnak, hátha nem lesz további szövődmény. Valahogy így mondta a doki.”

Megütött a hír, amikor az orvos átnyújtotta a rikító, zöld színű leletlapot. De valahogy folyton csak az visszhangzik a fejemben, hogy „ez van”. Végül is sosem akartam gyereket. Vagy ez valami feldolgozási fázis? Lehet, a hétvégén utánaolvasok. Placcs.

„Szépen lilulsz.” Mutatok az arcára, mire a szájához kap. A repedés körül a bőr színe fokozatosan változik. Vagy csak a felkelő nap miatt, egyre élesedik a kép. Egymásra meredünk, akaratlan mosolyra rándul a szám, ahogy az övé is. Felkacagunk, hangunkra vadkacsa iszkol beljebb a nádasba. Szeretlek, te pedig néha vizsontszeretsz. Ez is egy olyan pillanat. A nevetés lassan elhal, a beülő csönd ránk nehezedik. A szemed csillogni kezd, de nem sírsz. Sohasem. Felemelem a kezem, az arcodhoz érek... csak egy tétova mozdulat.

Diószegi Szabó Pál

Zongorád...

*Zongorád, ha lennék,
leülnél elébem?
Dallamot se kell már
ujjaidtól kérnem.*

*Megszólaltatsz engem,
kotta nélkül játszol.
Finom billentyűkön
simítanál? Hányszor?*

*Zongorád, ha lennék,
hozzám érne lábad;
közel, megérezném
illatod, hajszálad.*

*Szavakban, ha játszunk
a pillanatra, szépet.
Hangokat keresnél?
Feketét? Fehéret?*

*Zongorád, ha lennék
szemed felragyogna?
Hányszor lenne kedved
újabb darabokra?*

*Mint a kotta szárban,
ott leszek most dallam;
játssz le minden este,
messziről is halljam!*

Felfedezlek!

quasi una fantasia

*Ujjaim, e fürge léptek,
elindultak a vidéknek
szombat reggel. Kávéillat,
szemed csendje sem csitíthat.*

*Üzen nekem, mint egy csillag,
szívverésed igaz hírt ad.
Simitásom vándorútja
nekem terram tuam nyújtja.*

*Mezőm hátad, völgy-gerinced,
ujjaimnak virágfölded;
gondolatom száz palánta,
tőled terem, szökik szárba!*

*Vállad pázsit, selyem nyílik,
mint a csipke, felfehérlik.
Fejed csúcsán hajad szellő,
vele simít a Teremtő.*

*Holdvirág a füled szirma,
mintha éjjel nekem nyílna;
nyakad patakjánál helyem,
forrásait megízlelem.*

*Hanyatt fekszel, fordul tájam,
égboltod lesz az én vállam;
mosolyodnak domborzata,
mint a Holdnak túloldala,*

*habár tudom, nagy talányom,
csak a térképét találom;
ujjam szárnya meddig ér el
álmombéli érintéssel?*

*Kezem őriz, mint egy álmot,
hajad ágyán beléd látott!
Kezem bölcsője kezednek,
s ha felébreszt: Felfedezlek!*

Bene Zoltán

Mandola története

(Részletek)

7. fejezet

Fekete humor (2016)

Volt P. életének egy időszaka, amikor (soha nem tudta kideríteni, milyen okból) ellenállhatatlanul vonzódott a nagy kezű nőkhöz. Bőséges szabadidejét akkoriban a pultos lányok gusztálása, a science fiction klasszikusainak, illetve Krúdy Gyula és Bólya Péter műveinek, valamint filozófiai (kivált a lehetséges világok elméletével foglalkozó) értekezések olvasása, cider nevezetű, alacsony alkoholtartalmú italok szürcsölése és olykor egy-egy punkrock koncert meglátogatása mellett nagy kezű lányok föl kutatásával és kerülgetésével ütötte el. (Később ez az időszak Éva-éra néven vonult be saját egyéni mitológiájába, hogy miért, az hamarosan kiviláglik.) Nem volt könnyű dolga a lányokkal, hiszen középmagas, csenevész termetével, hosszú, hegyes orrával és elálló füleivel nemigen számíthatott a nők érdeklődésére. A nagy kezű lányok sem vonzódtak hozzá jobban, mint a többi. P. ennek ellenére nem adta föl és nem keseredett el. Bízott a nagy kezű lányok frusztrációiban. Ezenkívül, bár ez nem tartozik szorosan a tárgyhoz – noha azzal, hogy ez így van-e, vagy sem, akár vitába is lehetne szállni –, ezenkívül még az emberi kapzsiságban, irigységben és rosszindulatban bízott föltétel nélkül. Utóbbiakban sosem kellett csalatkoznia. Előbbiben is csak a legritkább esetekben.

– Érdemes a legrosszabbat föltételezni az emberekről, ha nem akarunk lépten-nyomon melléfogni – magyarázta egy nagy kezű lánynak egy nagyszerű bisztróban –, én eszerint élek.

– Sivár életed lehet – biggyesztette le az alsó ajkát a lány, és egyik lapátkezelével (a jobbal) megigazította melltartójának vállá-

ra csúszott pántját, miközben a másikkal (a ballal) egy hajtincset simított ki a homlokából.

– Ellenkezőleg – somolygott P. Közben az jutott eszébe, milyen ravasz, sőt, alamuszi szerkezet is a melltartó.

– A melltartógyártással nincsen baj – magyarázta neki egyszer egy gyönyörűen kifent, pazar módon kackiás bajuszú kandúr valamelyik lakótelepi csehóban –, a mellekkel annál inkább. A melltartók szemét módon becsapnak. Tartó nélkül a mellek többnyire vagy hervasztóan lógnak, vagy egyáltalán nincsenek is, vagy semmi esetre sem akkorák, amekkorával előzetesen kalkulál az emberfia. Galád dolog ez, hidd el nekem, jóbarát.

P. elhitte, holott nem érezte magát a mellek szakértője jóbarátjának, és hiszékeny sem volt, ám tapasztalatai alapján nem tehetett mást, egyet kellett értenie a bajusz bajnokkal.

– A melltartógyártók túlságosan professzionálisak – bólogatott.

– Ellenkezőleg – ismételte meg P., hogy elterelje gondolatait a melltartókról, és újra a nagy kezeknek szentelje minden figyelmét. Nem volt nehéz dolga: ott heverték előtte az asztalon. Befejezve a pánt-, illetve hajtincsigazítást, egymás mellett pihentek békésen, akár két futásban kifáradt agár. No, nem a karcsú fajta agár, inkább a vaskosabb formájú...

– Cinikus vagy – mondta ki az ítéletet P. fölött a lány.

– Hangányit csupán – ismerte be P.

– Éva vagyok – mosolyodott el a lány.

P. is elárulta a nevét.

Így kezdődött.

P. másnap reggelre ki is ábrándult a nagy kezű lányokból, az Éva-jelenség azonban fogva tartotta. Csaknem három hónapig. A szó legszorosabb értelmében tartotta fogva, tudniillik egész egyszerűen nem engedte el. Ha P. egy alkalmas pillanatban mégis kereket oldott, Éva utánaeredt, fölkutatta, megtalálta, begyűjtötte, sóhajtozott, hisztizett, fenyegetőzött és követelőzött. Ha szükségét érezte, keservesen sírt, ha úgy látta jónak, megtépte P. gyérülő hajkoronáját; lapátkezeivel egyszerre fél parókányit képes volt kitépni a fejbőréből. P. vigasztalanná és komorrá vált.

Sajnálta Évát, és még annál is jobban szánakozott önnön magán. Eljátszott a gondolattal, hogy megüt egy nőt. Évát. Mégsem tette, túrt. Eszébe jutott Manó, aki hasonló csapdába került néhány éve – és benne is ragadt, talán örökre.

Manó az internetes társkeresés megszállottja volt, holott kizárólag kudarcok érték, egyetlen valamirevaló kapcsolatot sem tudott kialakítani a randioldalak segítségével. Vitathatatlan viszont, hogy gyermeke anyját a világháló révén ismerte meg. Bár helyesebb lenne talán úgy fogalmazni, hogy kapott egy esélyt. Bármire. Sajnos élt vele. Előbb a sansszal, később a nővel is. Úgy hitte, itt a lehetőség egy remek randevúra, s a többi aztán rajta állt. Találkozott hát gyermeke leendő anyjával, s két nappal a légyott után egy hátizsáknyi ruhaneművel hozzá költözött, dacára annak, hogy még szinte semmit sem tudott róla. Mégis így cselekedett. Meg sem próbálta megmagyarázni magának, miért. Másnak sem. Minden valószínűség szerint elege lett a magányból. Ez lehetne egy magyarázat. Jobb híján. A következő hónapban a garzonját kiadta albérletbe, és majdnem minden ingóságát áthordta az asszonyhoz. Úgy döntött, hosszú távra rendezkedik be nála. A három gyerek sem zavarta, akik alkoholistá, agresszív atyától fogantak. A galád családfő már évek óta nem élt a familiával, és mindössze egy fölöttébb, mondhatni pofátlanul alacsony összeggel járult hozzá a tetemes kiadásokhoz. Manó új kedvese bolti eladóként dolgozott, a válás előtt a férje rendszeresen verte őt is, a gyerekeket is (mindegyik fiú), ordibált, anyázott, néha leköpte mind a négyüket. Manó úgy látta, az anya heroikus küzdelmet folytatott a gonosszal. Kezdte megismerni a párját, s a szíve sajgott a történetek hallatán. Pár hét múlva azonban már az állkapcája sajgott, miután új kedvese egy jól irányzott ütéssel eltörte. Manó ekkor már csöppet tisztábban látott. – Mindezt jóval később, kora hajnali órán mesélte P.-nek egy lebujjá zülölt hajdani night club kétszemélyes boxában, pálinkák, sörök és ciderek társaságában.

– Nem telik el hét, hogy ne verekednénk – sötétült el Manó tekintete. – Bármin képes fölhúzni magát, a legpiszlicsárébb mar-

haságokon kiakad, üvöltözni kezd, aztán nekem esik. Egy ideig tűrtem, de mostanában vissza-visszaütök. Már értem a volt férjét, az az igazság... Ha azzal is ezt csinálta, szentnek kellett volna születnie, hogy elviselje, és ne aprítsa, mint a répát. De messze nem a tettelegesség miatt keseredek el leginkább, nem amiatt ütök vissza, nem azért, mert elegendem van abból, hogy gyepál, hanem amiatt a tömény szar miatt, ami ömlik a szájából közben. Pedig a jobb fülemre már alig hallok, baszki, olyat lekevert...

– És a gyerekek? – érdeklődött P., hangjában némi viszolygással.

– Néha végignézik, néha nem – vonogatta a vállát Manó. – Nincs rájuk tekintettel. És én is egyre kevésbé.

– És mi az ok, miért esik neked?

– Bármi kiválthatja. Többnyire azt vágja a fejemhez, hogy lusta vagyok, hogy nem mosogatok el annyiszor, amennyiszer szerinte nekem kellene, hogy túl sokat ülök a gép előtt...

– Programozó vagy, ember, ezzel keresed a kenyered.

– Szerinte az nem munka. A munka az, amikor elmész hajnalban valahová, délután meg hazajössz bűdösen és fáradtan.

– Igazi proletár világnézet.

Manó bólogatott.

– Az, baszki, az! Hát tehetek én arról, hogy az apja zaklatta gyerekkorában, és a férje egy vadbarom volt? Már, persze, ha tényleg az volt, és nem ő tette azzá, mondjuk...

– Nem tehetsz. Se így, se úgy, se erről, se arról.

– Nyilván nem vagyok tökéletes, nyilván lusta vagyok, és biztosan nem eléggé előzékeny. De az apjánál meg a volt férjénél sem lustább, sem udvariatlanabb nem vagyok, az tuti. És pénzt is többet adok haza, mint akármelyik adott valaha is, jóllehet nem a véres verejtékemmel keresem, ahogy azok tették.

– Miért nem hagyod ott?

– Próbáltam. Fölmondtam az albérlőmnek, hazaszöktem. Utánam jött, leült a lakásom elé, nem mozdult, míg be nem engedtem. Azzal fenyegetett, följelent, hogy megvertem, a gyerekei meg majd tanúskodnak. Megesett, hogy mikor én éppen indul-

tam valahová, boltba, megbeszélésre, bárhová, ő utánam jött, ütni kezdett az utcán, közben sikoltozott, hogy megölöm. Amikor eltörte az állkapcsom, látéleletet vetettem föl, az orvos hivatalból följelentést tett, de amilyen hülye vagyok, belementem a békéltetésbe. Olyan bűnbánóan nézett rám, hogy azt nyilatkoztam, nem haragszom, és vele akarok élni. Beutaltak bennünket pszichomókushoz párterápiára, az meg kiderítette, hogy az én kedvesem konfliktusfüggő, vagy mi a bánat. Soha nem fog lenyugodni, legfeljebb hetekre, mindig kötekedni fog, ebben nőtt föl, ebbe szocializálódott bele, nem élhet nélküle.

– Ennél még az is jobb lenne, basszus, ha muzsikaszó nélkül nem élhetne – jegyezte meg P. – Pedig egy olyan helyzet is megviselné a magunkfaját...

Két hónappal a fönti beszélgetést követően kiderült, hogy Manó vélhetően apa lesz. És apa is lett. A három fiú mellé érkezett egy kislány. Az övé. Helyzete áldatlan voltán ez nem sokat változtatott, viszont véglegesítette. Manó szerette a gyerekeit. Vállalt érte mindent.

– Még most is verekszünk olykor – vallotta be P.-nek egy véletlen találkozás alkalmával (Manó pelenkát vásárolt, P. cidert).
– Alig várom, hogy menjen vissza melózni, legalább lesz egy kis nyugalom, amíg nincs otthon. Gyesre én megyek, úgyis otthonról dolgozom.

P. föl nem foghatta, miként írhat ilyen sztorikat az élet (vagy a sors, netán az Isten). Míg meg nem ismerte Évát. Onnantól kezdve mindent értett. Pontosabban: továbbra sem értett semmit, csupán megtapasztalta, hogy igenis van ilyen, az élet (vagy a sors, netán az Isten) a legnagyobb tréfamester az univerzumban és a humora igazi, hamisítatlan fekete humor.

Hetekig törte a fejét P., miként szabadulhatna botrány nélkül Évától. Végül egy álmatlan éjszakán (Éva halkán szuszogott mellette, bármely gyanútlan külső szemlélőnek kimondottan idilli-nek tűnhetett volna az életkép) megvilágosodott. Új játékszert, új függőséget kell találni Évának. S mivel P. alapvetően éppolyan önző volt, mint bárki más, új játékszert talált neki.

Az új játékszert Gábornak hívták, és százezerért vállalta, hogy elcsábítja a nagy kezű nőt. P. elvitte Évát szórakozni a Gáborral előre megbeszélte helyre, ahol sikeresen megtörtént a csábítás. P. kiment telefonálni, aztán elfelejtett visszajönni. Közben Gábor tette a dolgát. Sármos, vonzó férfi volt, közel s távol nem akadt nőnemű lény, aki ellenállhatott neki.

A következő napokban Éva többször kereste P.-t telefonon, bocsánatot kért és pityergett, P. azonban nem engedett, kéréseketlen maradt.

– Munkaügyben az embernek el kell rohannia, hogy ne kockáztassa az egzisztenciánkat, te meg közben enyelepsz és összefekszel egy bálgúnárral – adta a fölháborodottat P. Attól tartott, túláradó boldogságában, széles jókedvében kirobban belőle a röhögés. Éva zokogott. Gábor megvigasztalhatta. Márpedig egy magafajta férfi ahhoz ért a legjobban.

Három hónap telt el, P. élete lassan visszatért a normális kerékvágásba. Már nem álmódott a torkára fonódó, festett körmű lapátkezekről, a szemüregből a könnyekkel együtt a végtelenbe csordogáló szemekről, a lefelé görbülő, a kitörni készülő hisztitől remegő ajkáról...

Egy délután Gábor kereste, találkozni akart vele az egyik belvárosi kávézóban. P. félt, hogy szemrehányásokat fog tenni neki, és még azt sem zárta ki, hogy nyilvános hely ide vagy oda, csúnya kiabálásba torkollik a beszélgetés, ám semmi ilyesmi nem történt. Gábor nem húzta az időt, nem cifrázta az ügyet, köszönt, kezet nyújtott, a következő mozdulatával pedig visszafizette P.-nek a pénzét.

– Jól elvagyunk – magyarázta. – Tisztességtelen lenne, ha megtartanám. Szeretjük egymást.

– Nem uralkodik fölötted, nem...?

– Néha megpróbálja – vágott P. szavába Gábor. – Olyankor durván megbaszom. Ahogy egy igazi férfi. Ez a titka, sem több, sem kevesebb.

Azzal indult a kijárat felé, vissza sem pillantott a leforrázott P.-re.

– Értem én – dörmögte P. az orra alatt. – A lehető legrosszabbul jöttem ki ebből a kalandból.

Közben azon gondolkodott, vajon merrefelé kezdje keresni világgá kergetett önbecsülését.

8. fejezet

Hiány (1995)

P. lehunyta a szemét. A kávé jótékonyan áradt szét az ereiben. Előző éjszaka ért haza országjáró kóválygásáról. Még az is megfordult a fejében, hogy naplórásba fog, hogy *mássá hazudja a napjait, mint amilyenek* (Bólya Péter). Nem fogott. Augusztus 19-ét mutatott a falinaptár. Heteken keresztül egyik vonatról a másikra, buszról vonatra, vonatról buszra, buszról buszra szállva, gyakorta stoppolva járta az országot. Előzetes tervek nélkül és voltaképpen céltalanul, pénztelenül. Maga sem tudta, miért, maga sem tudta, hogyan élte túl, mit evett, mit ivott, miből vette a menetjegyeket. Mandolát kereste, bár nagyon is tisztában volt azzal, mennyire hiábavaló a próbálkozás. Ennek ellenére kereste. A keresésbe menekült.

Az édesbús Krúdyt emelte le a polcról, a *Magyar tájakat*, utazóhoz méltón. Ott tartott, hogy „Senkivel sem találkoztam, akinek kinyithattam volna a szívemet. Az országút megszökött előlem az éj sötétjében, ha panaszkodni kezdtem. A mezőre tévedtem el, ahol a szél hahotázott.” amikor megcsörrent a telefon az előszobában. Fölvette, s megadóan hallgatta, mit szeretne a gyorsbeszédű hölgy a vonal másik végén.

- Igen, volt – szólt bele a kagylóba, aztán megint fülelt.
- Nem mondtuk le... – ingatta a fejét, mintha a vonal másik végéről láthatnák. – Nem, nincs...
- A szüleimnek járt, most is jár... – hazudta.
- Azt kérdezte, volt-e előfizetés a családban – magyarázta P. –, erre válaszoltam, hogy volt. Azt nem kérdezte, nekem volt-e.... Nem... Mert primitív és alacsony színvonalú újság, azért... Tudja, épp az imént Krúdyt olvastam. Ő is volt hírlapíró. Ezen tűnődjenek el talán... Azt kérdezte, miért nem fizetek elő a lapjukra,

én erre elmondtam, miért. Legközelebb ne kérdezze, akkor majd nem mondom... Nem, ismétlem, hogy nem érdekel. Egyébként is bosszantó, hogy telefonon zaklatják az embert ilyesmivel. Ha elő akarok fizetni egy lapra, megteszem. Azzal, hogy hívogatnak, nem érik el, hogy fizessek elő, sőt... Nem, nem azt mondtam, hogy a reklám ellen vagyok. Bár azt sem szeretem, de ez most mindegy... Igen, igaza van, az autókat is reklámozzák a tévében, de egyetlen autókereskedő sem hívott még telefonon, hogy vegyek tőle kocsit... Ha a tévében reklámoznának maguk is, nem zavarna, odébb kapcsolnék és kész, de maguk telefonon molesztálnak. Ez azért nem ugyanaz, nem gondolja? ... Nem, nem fogok előfizetni, mert hitvány, színvonaltalan újságnak tartom a lapjukat. Viszhall!

Lecsapta a kagylót. Középiskolás korában kötötték be hozzánk a telefont, nyolcvannyolc környékén. Állítólag Svédországban a nyolcvanas években a nyomor legalsó fokát jelentette, ha valakinek nem volt. P. ismerősei közt a nyolcvanas évek második felében szinte senki nem rendelkezett *távbeszélő* készülékkel. Amikor beszerelték a lakásukba, először úgy örültek neki, mint kisgyerek a gumicukornak, aztán az anyja túlságosan is rászokott. Mindenféle távoli rokonokat hívogatott, egy vagyont fizettek ki havonta a beszélgetéseiért. Amúgy is imádott fecsegni, a fiának is folyton folyvást csak mondta, mondta, mondta. Talán még mindig mondaná, ha el nem költözik a fővárosba, ahol állást kapott az egyik minisztériumban. P. megkönnyebbült. A lakást otthagyta neki az anyja, a rezsijét fizette, s küldött némi apanázst is. Akkor járta a második évet a főiskolán.

Lehet, hogy elő kellett volna fizetni arra az újságra, gondolta, a telefont bámulva. A zsinór a tömzsi műanyag testből a falba sülyesztett aljzatig futott. Lehajolt, kihúzta a foglalatból. Fölemelte a kagylót, a füléhez emelte, süket volt. Így lesz a jó, sóhajtott.

Kopogtattak. Kinyitotta az ajtót. A szomszéd asszonnyal találta magát szemközt, még fiatal, de már csúnyán elhízott nő, nemrégiben foglalta el a szomszéd lakások egyikét a fiával, egy kerekfejű, nyak nélküli gyerekekkel, akinek folyton maszatos volt az arca.

– Elnézést, Csónakos úr, nem látott egy teknőst véletlenül a lépcsőházban?

– Teknőst?

– Igen, a fiam teknőse valahogy kiszökött.

– Sajnos nem, nem láttam.

– Ha mégis megpillantaná, szóljon, legyen szíves.

– Úgy lesz – ígérte P.

Gyorsan belebújt a cipőjébe, lesietett a ház elé. Mintha bármi dolga lenne. Úgy érezte, továbbra sem bírja elviselni a bezártságot. Meg az egyedülletet. Azt, hogy elveszik minden. Itthon mindez sokkal nagyobb súllyal nyomta a vállát, mint az utazás során. Teljesen világosan értette, hogy azért kelt útra, mert menekülnie kellett a négy fal közül, a négy fal közé zárt magány elől, az újabb és újabb elméletek elől, amit a szerelme eltűnéséről gyártott magának, magában, a jól ismert utcákon zsúfolódó emlékek elől, a hangulat elől, a jelenbe tolakodó múlt elől, a megválaszolhatatlan kérdések elől, menekülni az útba, a tevékenység látszatába...

Egy csenevész fa törzsére plakáttartó kartonpapírt rögzítettek, a rátűzött plakát a Stefánia Party elnevezésű rendezvényt hirdelte. Három napos mulatság, péntek, szombat, vasárnap, csúcspontján az augusztus 20-i tűzijáték. Nem sokkal korábban valaki azt mondta a buszpályaudvaron, a talponállóban, ahol P. megivott egy kevertet, hogy ez a banzáj vetekedni fog a fővárosival. Pár másodpercig bámulta a hirdetményt, valami kattogott a fejében, a szájában újra érezte az édes ital émelyítő ízét.

Bolyongott a környező utcákban, leszegett fejjel gyalogolt, vissza-visszanyelte az előkívánckozó rum-császárkörte kombót, rakta egyik lábát a másik elé konokul, mintha ezáltal képes lenne értelmet adni bárminek is. Föl sem pillantott, csak maga elé meredt, a járda hasadékaira, puklijaira és gödreire figyelt. Ezért vehette észre a teknőst. A páncélja kettétört, a teste szétroncsolódott. Egy szemernyi élet sem maradt már benne. Valamiféle nagy, nehéz autó hajthatott rajta keresztül, az vetette félre, a fal tövébe. P. egy elhajított nejlonzacskóval fogta meg, és dobta a legközelebbi konténerbe.

Minden elveszik. Bár van, ami megkerül. És legtöbbször abban sincs köszönet.

Elhatározta, hogy nem mondja el a szomszédoknak, amit talált. Mi van, ha nem az ő teknőcük tetemére lelt rá? Néha jobb a bizonytalanság. (Bár ebben azért nem volt egészen bizonyos.)

Lehet, hogy mégis elő kellett volna fizetni arra a mind bosszantóbb újságra, morfondírozott magában hazafelé menet. Minden reggel indíthatna azzal, hogy átlapozza, hátha Mandola abban üzen neki... Jó elfoglaltság lenne ez is... Percegnének a pillanatok, mint szű a szemöldökfában... Ha üzenne, az olyan lenne, akár egy csók, vagy egy simogatás. „De mintha nem is kézzel simogatnának, hanem egy dobogó szívecskével” – ahogy Szindbádnak mondta felindulva az idegen nő...

Hülyeség, hessegette el magától a gondolatot. Mandola tudja jól, hogy nem sokra tartja a napilapokat, kivált ezt, a megyeit. És egyébként is, miért üzenne? El kell fogadni, hogy elment. Nincs ebben semmi különös.

Már bő három hónapja, hogy nincs itt. A helyét betölti egy három hónapos, életerős hiány.

9. fejezet

Enrique Iglesias harapása (2016)

Nem sokkal azután, hogy véget ért életének azon időszaka, amelyben ellenállhatatlanul vonzódott a nagy kezű nőkhöz, P. fölfedezte magában a horgászt. Helyesebben a vágyat, hogy azzá váljon. A horgászást úgy képzelte mint lélekemelő tevékenységet. A természet lágy ölén üldögél majd kinyitható, ám kényelmes székében, egy remek könyvbe feledkezve, lába előtt kitámasztva az üvegszálás bot, rajta orsó, rajta damil, a damil végén horog és nehezék és a horgon halétvágyat gerjesztő pondró, az égen felhők, a nyakszirten szellősimitás...

– Erre vágyom – jelentette ki eltökélten, s legott fölkereste a legközelebbi horgászboltot. Bevásárolt mindent, amire úgy érezte, szüksége lehet, megérdeklődte, hol található a legkevésbé népsze-

rű halastó ötven kilométeres körzeten belül, végül az új információk és eszközök birtokában taxiba ült, a csomagtartóba bedobált vödöröt, széket, botot, damilt, pondrót, s bementa a címet.

A taxis furcsán vizslatta úgy három kilométeren keresztül, végül föltette az elmés kérdést:

– Pecázni megy?

– Nem én – rázta a fejét P. – Teniszezni.

A sofőr fintorgott, többet azonban nem szólt. Ez P.-t elégedettséggel töltötte el. Még busás borraivalót is adott, midőn kiszállt egy erdő szélén, földút kezdetén. Cipekedett még kétszáz métert a sudár nyárfák között, így érkezett meg a jóképű tanyás ingatlanhoz, kellemes, nádas tóval az udvarában.

– Jó napot – köszönt P.-re egy kopasz lány, orrában vadkan-agyarral.

– Jó napot – mosolygott rá P. Előadta, hogy két-három napra jött, horgászni; az engedélyt itt vásárolná meg, amennyiben lehetséges, ha viszont nem, akkor nyitott az okos megoldásokra; ezen kívül szeretne egy szobát és egy jó helyet a tó partján. Meg egy kávé. A kopasz lány figyelmesen végighallgatta, bevezette az épületbe, rábökött egy ajtóra:

– Én Amanda vagyok, maga meg oda cuccolhat – majd, fejével a tó felé intve, hozzátette: – Ahol jólesik, ott telepszik le. Az anyagiakat előre kérem.

Határozottan mérsékelt összeget gombolt le P.-ről, ráadásul egy langyos Nescafé-t is hozott. P. lepakolt a szobájában, megitta a kávénak nevezett lötytyöt, hóna alá csapta a botot és a széket, meg az egyik könyvét, és levonult a partra. Fogalma sem volt, miként kell horgászni, ez azonban nem akadályozta abban, hogy élvezze. Rászúrta egy undorító pondrót a horogra, behajította amilyen megszire tudta. Leült. A víz fodrait figyelte, nyakszirtjén érezte a szellő simítását, mélyeket sóhajtott. Hol bámészkodott, hol a könyvébe temetkezett. Kellemes bizsergés töltötte el. A halak ugyan elke-rülték, de emiatt nem szomorkodott. Érezte, ahogy fokozatosan süpped mind mélyebbre az univerzum titokzatos lényegében. Olyan érzés volt, mintha zselatinba merülne, ami lassan-lassan

kocsonyává érik körülötte. Én vagyok a disznófül a kocsonyában, cikkant át az agyán. Elképzelte a hatalmas disznófület, rajta az arcvonásaival, egy csülök társaságában, valami gigantikus tányéron...

– Jól érzi magát? – riasztotta föl mélézásából Amanda.

P. rászegelte a tekintetét. Különös hangulat járta át. Bár nem akarta, kibuggyant belőle a kérdés:

– Nem fáj?

– Micsoda?

– Amikor átdöfték az orrát a csonttal.

– Nem ezzel döfték át – válaszolt a lány megvető hangszívallyal –, hanem egy steril fémesszközzel.

– Értem... Nem fáj?

– Nem. Bírom a fájdalmat. És ha megkérdezi, hogy amikor náthás vagyok, nem csüng-e a taknyom, kirúgom maga alól a széket.

– Ez esetben inkább nem kérdezem meg.

– Szóljon, ha szüksége van valamire.

P. bólintott. Amanda, hangyányit mérgesen, faképnél hagyta. Újra egyedül maradt a világgal. Megkísérelt újra elmerülni az anyatermészetben, ám ezúttal semmit nem érzett. Hogy csináljon valamit, kihúzta a horgot a vízből. A pondró eltűnt. Nem pótolta, inkább lefektette a botot a partra, levette a cipőjét, zokniját, leereszkedett a tavacska szélére, lógatta a lábát a hús vízbe. Arcát szellőbe mártogatta. Legszívesebben eldúdolt volna egy ide illő dalt, ha eszébe jutott volna egy is, ami ide illik. Úgy érezte, még lehet esélye alászállni egészen a mindenség megfoghatatlan velejéig...

Egyszerre éktelen fájdalom hasított a bal lába nagyujjába. Az anyatermészet nem kér belőlem, gondolta. Ordítva ugrott föl, nagy lábujján rusnya szörnyeteg lógott: nagy fejű, kicsiny testű teknőcféle, végtagjai kitüremkedtek szűkre szabott páncélja alól. P. fél lábon ugrált, a bal lábát rázva igyekezett megszabadulni a fenevadtól.

– Enrique! – hallotta a háta mögül Amanda hangját.

A lány, mintha a földből nőtt volna ki, hirtelen mellette termett, egy fakanállal próbálta szétfeszíteni a bestia száját, hátha ettől engedni P.-t, aki eközben olyan artikulátlanul üvöltött, mint borfesztyál idején szokott hajnalban, hazafelé tántorogva. Aztán –

talán Amanda serénykedése miatt, talán azért, mert elfáradt – az állat egyik pillanatról a másikra eleresztette a zsákmányt.

– Nincs a szájában az ujjja – jelentette ki a lány. Kezében tartotta a támadót, erősen szorította a páncélját, hiába tekergőzött a busa fej, nem tudott belémarni. – Olcsón megúszta. Ne nyavalyogjon, ellátom mindjárt!

Amanda, kezében a ficáncoló teknőssel, elviharzott. Két perccen belül viszont visszatért, pálinkát lötytyintett P. lábfejeére, amittől P. minden addiginál jobban óbégatott. A lány, az üvöltéssel mit sem törődve eltávolította a körömdarabkákat, húscsapatokat és a sérült bőrt a megtépázott ujjról, megszórta valami sárga porral a sebet, végül alaposan bepólyálta.

– Ápolónőként végeztem, ne fosson – vigasztalta P.-t.

És különös módon P. nem volt vigasztalhatatlan. Bár a lábujja iszonyúan lüktetett, sem haragot, sem bosszúszomjat nem érzett. Talán azért, mert tekintetét Amanda szépen domborodó fenekén legeltethette.

– Miféle szerzet Enrique? – kérdezte, midőn a lányra támaszkodva bicegett az épület felé.

– Aligátorteknős. Enrique Iglesiasról neveztem el. Pár napja szökött meg. Jó, hogy rátalált.

– Inkább ő talált rám...

Megtorpantak. Amanda a férfi felé fordult.

– Nézze, én nem jelentem föl magát, amiért engedély nélkül horgászott és megfogta a mellemet, maga meg elfelejti ezt az incidenst – mondta ellentmondást nem tűrő hangon.

– Mikor fogtam meg a mellét? – csodálkozott P.

– Mikor nem hiszi el a rendőr, ha sírva adom neki elő? Azért tapostam a lábára bakancsal, hogy védekezzen.

– Arra semmi szükség nem volt. Ha közli, hogy nem jól simogatom, abbahagyom.

– Na, persze...

Mialatt bebicegtek a házba, P. észrevette, hogy Amandának milyen nagyok a kezei. Izgalmában megfogta a mellét. A lány nem ellenkezett. Nyilván azért, mert momentán nem viselt bakancsot.

Modern ausztrál költészet, 5.

Philip Hodgins versei
Turczi István fordításában

A madarak

*Hajnali öt felé járt,
és a madarak már rázendítettek.
Úgy hangzott, mint amikor a rádión
forगतod az állomáskeresőt.*

*Nagyon rossz az, ahogy van –
régen mindig jól aludtam,
és álmodtam és hiányzott a vidéki élet,
és sohasem láttam meg a napfelkeltét.*

*De mióta én kaptam az egyetlen szerepet
a rák című darab dialógusában,
milliószor hallottam már madarakat,
és rengetegszer láttam feljönni a napot.*

*A haláljelenetet próbálom minden éjjel,
de még nem vagyok kész a befejező résszel.*

The Birds

*The time is nearly five a.m.
and all the birds are on the go.
They sound just like the frequencies
of many twiddled radios.
It's really bad the way it's gone –*

*I always used to sleep okay
and dream and miss the rural life
and never see the break of day.
But since I got the only part
in cancer's scripted dialogue
I've heard those birds a million times
and seen the sun come up a lot.
I've been rehearsing death each night,
and still I haven't got it right.*

Álmatlanság

*A szoba most nem forog velem.
A sötétben valami, ami olyan méretű, mint a halál,
épp eltűnik a szemem előtt.
A ház más pontjaiból
elkoptatott kis zajok
lassítják a félelem csöndes alvadását.*

*Megfordulva mindent elfogadok.
Nincs visszaút
a test tovatűnő harmóniájához.
A lázcsökkenés rövid haladék,
Kialtozni kár. Ki hallaná meg
az angyalok hadából?*

*Rilke, rólad hamar lemondtak
mint ideális betegségben szenvedőről.
Durva érzéketlenség, de orvosaid ez egyszer eltalálták.
A kór gyökerei elmédben vannak
és az elégiáidban.
Az angyalok,
szörnyű germán részvégtlenségükkel
halomba rakva állnak a könyvespolcokon.*

*Alakjuk meghittebb ma már.
A félelem megváltoztatta színüket,
és a függönyszárnyak mögül
a bezúduló reggeli nap fénye lágyan szétterül.*

Insomnia

*The room is not spinning.
In darkness something the size of death
is just out of focus.
From other places of the house
well-worn little noises
colour the quiet stasis of fear.
Turning over I accept everything.
There is no going back
to the body's evanescent harmony.
Remission is not respite
and it's not worth crying out. Who
among the angelic orders would listen?
Rilke, you were written off
as one whose sickness was a mental thing.
With callous ignorance your doctors got it right.
The origins of this disease are in the mind,
and in your elegies.
The angels,
terrible in their German sensibilities,
are stacked and standing on the bookshelves.
Their shapes are more familiar now.
Fear has changed its colours
and from behind the slab of curtain
an outbreak of daylight is spreading.*

Katarzis

Ahogy felemeltem ezt a köteg szénát, gyermekkorom apró gyilkosságai, éreztem, a visszafordíthatatlan halálon túl még mindig cinkosan kísértének. Anyám majomszeretete és praktikái egyszeriben szertefoszlottak, amint eljött az etetés ideje. Hetet számoltam meg. Ahogy egyenként kiemeltem őket a szénaboglya labirintusából, puhán mozgolódni kezdtek. Belekapaszkodtak a pulóverembe, akár a rózsák. A kocsiszín mögött egy dézsába nyomtam a fejüket, és figyeltem, amint a kis buborékok bénító küzdelemben menekülni próbálnak. Két percig, ha tartott. Amikor felbuktak a víz színére, hidegek és véznák voltak. Betettem őket egy zsákba, behajítottam a védőgát zuhatagába, és néztem, ahogy elsüllyednek. Ma feljöttek a felszínre.

Catharsis

Beyond incorrigible death, childhood's small killings are still blinking up at me as I hoisted the tale of hay. All a tabby mother's love and cunning were undone by the necessity of feeding out. I counted seven. Their softness began to stir as I took them away from the haystack's labyrinth. They caught on my jumper like roses. Behind the machinery shed I plunged their new warmth into a bucket and watched tiny bubbles escape from the paralysed struggle. Two minutes expired. They came out cold and bony. I put them in a sack and threw it in the dam and watched it sink. Today it floated to the surface.

Az utolsó lista

*Annyi bizonytalanság van ebben.
A véresejtek ugyan felrúgnak minden szabályt,
de engedek, hadd körmöljek egy sírfeliratot.
A listámon csak két szó maradt: fájdalom és halál.*

*A kórházban a folyosó másik oldalán
volt egy férfi, ugyanazzal a betegséggel.
Mivel a véresejtjei pusztulása felgyorsult,
láthattam, rövidesen mivé leszek.*

*Az éjeket és nappalokat ágy-óceánon töltötte,
s bár öntudatlan volt, néha nyögdécselt.
Két szót tudott kimondani: fájdalom és halál.
Tőle ered az én utolsó listám.*

*A fájdalom egyszerűvé teszi az életemet,
a halál elveszi tőlem mindazt, ami nem volt az enyém.*

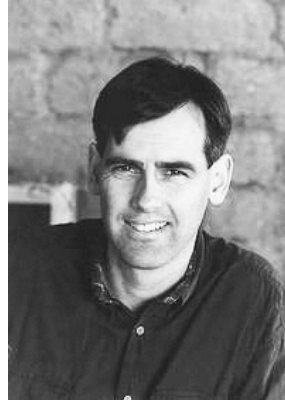
The Shortlist

*There is so much uncertainty in this.
Not only do my cells break all the rules –
they leave me scratching for an epitaph.
I've made a shortlist out of pain and death.
In hospital there was a man across
the corridor who had the same disease.
Because his blood had shifted to acute
I had a view of what I would become.
He lived his days and nights at sea in bed
and though he was unconscious, he could groan.
The words he knew by heart were pain and death.*

*That's where my shortlist had its origins.
The pain will make my life a simple thing,
and death will take the things I didn't own.*

PHILIP HODGINS
(1959–1995)

A leküzdhetetlen, halálos betegséggel harcoló ember kreatív felülemelkedésének szinte egyedülálló példája az ő írásművészete, a legújabb ausztrál líra *memento morija*. Egy tejjgazdaságban nőtt fel, a Victoria állambeli Kattandra West vidékén. A középiskola után Melbourne-be költözött, ahol a

könyvkiadásban kezdett el dolgozni. Versvilágának megértéséhez az 1983-as év a kulcs; orvosai súlyos, előrehaladott leukémiát állapítottak meg nála, és három évet jósoltak. Az akkor huszonnégy éves fiatalember a következő tizenkét esztendőben öt verseskötetet és egy blank versben megírt regényt jelentetett meg. Janes Shaw írónővel kötött házasságából két leánya született. Az embertelen küzdelmet az elhatalmasodó kórral harminchat évesen, 1995. augusztus 18-án adta fel. Válogatott versei posztumusz kötetként jelentek meg 1996-ban, a jóbarát, Alex Skovron válogatásában.

A végére egy személyes megjegyzés: 1995 kora nyarán még a Márvány utcai lakásomban csöngött egy éjjel a telefonom. Philip Hodgins keresett. Elmondta, hogy nagyon beteg, nincs reális esélye a túlélésre, és csak azért telefonál, hogy megköszönje nekem, hogy magyarul is megjelenhetnek a versei. A következő telefont még ugyanannak a nyárnak a végén kedves barátomtól, a Melbourne-ben élő Judith Buckrich ausztrál írónőtől kaptam. Hodgins halálhírét közölte velem. Rajta voltam azon a listán, amelyben a barátaitól, pályatársaitól búcsúzott. (Turczy István)

250 éve született Friedrich Hölderlin

Hudy Árpád fordításai

A leszálló estben magányos sétára indultam az ismeretlen sváb kisvárosban. Gondolatokba merülve vágtam át egy elhagyatott, ódon téren. Arra eszméltem, hogy mives kőkút áll előttem, peremén gótbetűs írással. „Es schwinden, es fallen die leidenden Menschen...”, sillabizáltam ki a sűrűsödő homályban, s belém vilant: Hölderlin városában járok.

Az emberi sors dala

A Neckar menti, festői Nürtingen nem a költő szülővárosa, de itt telt gyerekkora, itt járt iskolába, s itt, egy folyóparti ház toronyszobájában élte le életének második, tudata számára már homályba vesző felét. A világszerte virágzó Hölderlin-kultusz fővárosa Nürtingen, ennek megkapó bizonyítéka az emlékkút is. Kerek kávjára a költő legemblematikusabb versének legtragikusabb sorait, a *Hyperion sorsdala* utolsó szakaszát vésték.

A költeményről máig nem tudták megállapítani, hogy lírai regénye részeként írta-e Hölderlin, vagy már előbb, s csupán beillesztette a műbe a címadó főhős énekeként, amint az egy hajóra vár a tenger partján. Alig hal el a földi lét nyomorúságát panaszoló dal, és hírnök érkezik Hyperion szerelmének halálhírével.

Legősibb, elévülhetetlen toposza a költészetnek – általában a művészetnek – az isteni, szellemi világ örökkévalósága, időtlen boldogsága és az emberi mulandóság, boldogtalanság közti, áthidalhatatlan szakadék. Korokon, kultúrákon át gondolati és esztétikai remekművek sorát ihlette ez a legalapvetőbb egziszten-

ciális élmény, de leghitelesebb megfogalmazója, leghatásosabb kifejezője kétségtelenül Hölderlin éteri magasságokba emelkedő költészete.

Hyperion sorsdala

*Ti jártok a fényben fönn,
Puha pályákon, boldog géniuszok!
Tündöklő isteni szél
Érint lágyan
Benneteket, mint művésznő
Ujjai szent húrt.*

*Sorstalanul, mint aluvó kiseded,
Lélegzenek az égiek;
Szellemük
Szerény bimbóban
Szúzen őrzött,
Örök virág,
És a szemük boldog látás
Néma, időtlen
Ragyogásban.*

*De nekünk kiszabva
Sehol sem lelni nyugalmat,
Csak tűnik, csak hullik
A szenvedő ember,
Vakon verődve
Percről a percre,
Mint víz a kövekről
Kövekre csapódik,
A bizonytalanba alá.*

Hyperions Schicksalslied

*Ihr wandelt droben im Licht
Auf weichem Boden, selige Genien!
Glänzende Götterlüfte
Rühren euch leicht,
Wie die Finger der Künstlerin
Heilige Saiten.*

*Schicksallos, wie der schlafende
Säugling, atmen die Himmlischen;
Keusch bewahrt
In bescheidener Knospe,
Blühet ewig
Ihnen der Geist,
Und die seligen Augen
Blicken in stiller
Ewiger Klarheit.*

*Doch uns ist gegeben,
Auf keiner Stätte zu ruhn,
Es schwinden, es fallen
Die leidenden Menschen
Blindlings von einer
Stunde zur andern,
Wie Wasser von Klippe
Zu Klippe geworfen,
Jahrlang ins Ungewisse hinab.*

Ari Behn

Tigris a kertben

Kovács katáng Ferenc
fordítása

Esteledett, borospohárral a kezében ült a kertben. Morgást hallott. A háta mögül jött. A bokrokból, alig egy méterre. Felugrott. Csakis egy kutya lehet, legfeljebb egy róka. Többször látott már rókát Londonban. Esténként bukkant fel, megette, amit a szemetesben vagy a parkban talált. Hogy a nagy forgalmú Londonban hol tartózkodhatott napközben, arról fogalma sem volt. Egyik este a kukájuk mögött is látott rókát, de az ajtónyitásra eltűnt a ház előtt parkoló autók között.

A morgás sokkal vadabb volt, mint a kutyaé általában. Agresszív, mint egy nagymacskáé. A róka hangja leginkább gyerek-síráshoz hasonlít.

A kerti asztalon hagyta a borospoharát, és bement a házba. A gyerekek fent aludtak az emeleten. Talán felébredtek. Felment, hogy körülnézzen a hálószobájukban. Csend volt és nyugalom. Úgy aludt a három kislány, mintha mi sem történt volna. Visszament a földszintre. Először történt meg, hogy kulcsra zárta a verandaajtót. A konyhában égve hagyta a villanyt, felment a hálóba, és lefeküdt.

Az éjszaka közepén nagy zajra ébredt. Ezúttal nem morgást hallott, hanem szabályos ordítást. Kiugrott az ágyból, magához vette az üveges szekrényben tárolt afrikai kardot. Leosont a konyhába. Az üvöltés a kert felől jött. Leoltotta a villanyt, habozott kicsit, aztán felhúzta az ablakrolót.

Egy tigris volt a kertben. Letette maga mellé a kardot. Ilyen nagy vadállatot még nem látott. Hangja elviselhetetlen volt. A

tigris szemezett vele. Ordítása kétségtelenül neki szólt. Teljesen védtelennek érezte magát, a tigris könnyedén betörhette volna a verandaajtót, de nem történt semmi.

Az állat vicsorgott, de nem túl fenyegetően. Mintha csak a figyelmét akarná magára vonni. A férfi leengedte a rolót, visszament a hálósobába, bebújt a paplan alá, és fejére húzta a párnát, de továbbra is hallotta a kertből a zajt. Felkelt, kiment a fürdőszobába, s fülébe tette az úszáshoz használt szilikondugót. Ez segített, minden zaj elhalt körülötte, s hamarosan elaludt.

Reggel magától ébredt, kivette a fülugót, a fürdőszobában megborotválkozott, fogat mosott, és lezuhanyozott. A tigris nem nyughatott. Megint hallotta az ordítást, de most sokkal barátságosabbnak hangzott. Ahogy cimborák üdvözlik egymást, amikor összefutnak a meccsen. – Helló, öregem, hogy vagy?

A vicsorgás egyre kevésbé hatott félelmetesnek, egészen elviselhetővé vált, meg lehetett szokni.

– Egy tigris ordít a kertünkben – újságotla telefonon a feleségének, aki egy New York-i konferencián tartózkodott. Alaposan meggondolta, mielőtt felhívta. De egész délelőtt hallotta az ordítást, s ez meggyőzte arról, hogy értesítse a feleségét. Muszáj volt. A tigris semmi jelét nem mutatta, hogy feladná.

– Hallod? – kérdezte a mobilt a kert felé fordítva. Az állat most jobban kieresztette a hangját. Mintha imponálni akarna.

– Kedvesem, próbálj megnyugodni – csitította a felesége, s elnevette magát. – Holnap találkozunk.

Két nap, két éjjel ólálkodott és morgott a tigris a házuk körül. A dada csak mosolygott, amikor a férfi figyelmeztette, hogy ne menjen a kertbe. Reggel elvitte a három kislányt az iskolába, délután visszahozta őket. Nem hallott ordítást a kert felől.

Később újra hallatszott. Megpróbált nem gondolni rá, de mintha már nyugtatta is volna a fülsértő zaj. Vigasztalta a gyerekeit, hogy amíg a verandaajtó biztonságosan zárt, addig nem veszélyes a tigris.

Este megérkezett a felesége. A tigris eltűnt, egy hang sem hallatszott a kertből.

– Az imént még itt volt – bizonygatta a férfi. – Nem hallottál valamit?

– Te, tigris! – szólt a felesége, és megcsókolta.

– Nem hülyéskedem, tigris van a kertben.

– Micsoda felfordulás! – nézett körül a felesége. – Legalább a mosogatógépből kipakolhattál volna.

Amint megjött valahonnan, első dolga volt, hogy felmérte a lakás állapotát.

– A tigris az oka – mentegetőzött a férfi.

– Képtelen vagy rendet tartani. Nem szeretsz eléggé.

– Ezt nem értem.

– Jellemző, hogy nem érted. A szerelem a praktikus dolgokban rejlik. Nekem úgy mutathatnád ki a szerelmedet, hogy ki- és bepakolsz a mosogatógépbe.

– Ezt nem gondolhatod komolyan.

Megfagyott körülöttük a levegő. Egyre gyakrabban. A férfi nem tudta kezelni a helyzetet. A tigrissel kapcsolatban sem.

– Vissza akarok költözni Norvégiába – szólt a felesége. – Tartahatlan ez az állapot. Egymás agyára megyünk. Hiányoznak a barátnőim. Haza akarok menni.

– Valóban? Szomorú, hogy így látod a helyzetet. Én nem akarok hazamenni.

– Nem? Te nem értesz semmit!

Úgy tűnt, megint hallja a tigrisordítást, megfordult, de üres volt a kert.

– Itt maradok. Ingázni fogok London és Oslo között. Hétvégeken találkozom veled és a gyerekekkel.

– Hülyeségeket beszélsz – mondta a felesége, és felment az emeletre.

A férfi a konyhában maradt. Egy idő után kinézett a kertbe. Az állat megint ott ólálkodott, mintha mi sem történt volna, s

amikor a felesége közölte, hogy lefektette a gyerekeket, és maga is aludni megy, a tigris egyenesen a férfi szemébe nézett, és ordítani kezdett.

ARI BEHN

(1972–2019)

norvég író, közéleti szereplő. Az Oslói Egyetemen szerzett mesterfokozatot vallástörténetből. 2002-ben vette feleségül Märtha Louise norvég hercegnőt. 2016-ban elváltak, de három kislányukat közösen nevelték. Első kötete 1999-ben látott napvilágot (*Rohadt szomorú*, Nagyvilág, 2007). Eddig három regénye jelent meg. Drámáját 2011-ben mutatta be egy norvég színház.

Ari Behn utolsó előtti kötetében (*Tiger i hagen*, Kolon Forlag Oslo, 2015) tizenegy elbeszélés szól az erőszakról, az életről, a halálról, a haditudósítókról, a menekültekről, Breivik áldozatairól, a magányról s a szerelemről. A fesszesre húzott, precíz és poétikus szövegek belső kalandra hívják az olvasót. Nem kell azonosulni velük, de érdemes elmerülni bennük. (Kovács katáng Ferenc)

TÁRCA

Szócs Géza

Amerikai tragédia

E napokban a művelt Európa nem egy fia bizonyára megrendülten követi, hogy mi történik Amerikában, mely az öreg kontinens elfajzott gyermeke.

A megrázó, az elkésérítő, a felkavaró valójában nem is annyira az, hogy mi történik. Hanem az, hogy történik – annak ellenére, hogy. Annak dacára, hogy. Azzal együtt, hogy.

Annak ellenére, annak dacára és azzal együtt, hogy az Egyesült Államok nemcsak civilizációs, hanem kulturális értelemben is kétségtelen nagyhatalommá vált.

Mi következik ebből? Az, hogy nincs az a magas kultúra, amely kohéziós ereje lehetne egy szétesésre ítélt közösségnek. (És hogy az a közösség, amely szétesésre ítélt, nem igazi közösség.)

Talán a híres tégely, a *melting pot* volt lyukas valahol? Vagy nem a megfelelő hőfokon kavarták az ötvözetet?

Avagy lehet, hogy nem ismernek olyan klasszikus műveket, mint József Attila *A Dunánál* című költeménye?

Lehetséges, hogy a kultúra sem menti meg – sem az egyes embert, sem a közösséget? Sem a magányos lelket, sem a társadalmat vagy nemzetet?

Hiábavaló lett volna ilyen értelemben mindaz, amit Dreiser, Poe és Faulkner, Walt Whitman és Ginsberg, Melville és Hemingway írtak? Osceola, Csingacsguk, Tamás bátya és Martin Luther King? Pocahontas és a Kennedyk? New Orleansban a dzsessz és Klondike-ban Jack London aranyásói? Mark Twain és Gershwin? A Carnegie Hall, a Guggenheim, a Getty? Scarlett O'Hara és Woody Allen? A kosárlabda és a jégkorong, a baseball és az amerikai futball? Novellák, regények és drámák ezreiből,

filmek és versek tízezreiből, slágerek százazreiből nem született meg, nem kovácsolódott össze, nem szublimálódott ki a nagy amerikai mítosz?

Azt tudtuk, hogy nincs szovjet nemzet, meg jugoszláv, meg csehszlovák, meg keletnémet. De hogy amerikai sincs?!

Kik népesítik be most a 66-os utat, és merre tartanak?

TÁRCA

Zorkóczy Zenóbia

A székely katonanép

A székelyekről szeretnék írni, most, 2020 májusának elején.

Ugye azt mindenki tudja, hogy karantén van, de a székelyeknél még ez is sajtóságos.

Úgy pár hétig megszeppentünk, mert nem tudtuk, mit kezdjünk az új helyzettel, az ordonáncákkal, a kijáró cédulákkal, mert ilyet még nem ettünk. Talán még sosem nyomtak le a történelem folyamán a torkunkon ilyen dicstelen dolgot. Mert a székely, ha baj van, magától is tudja, hogy meg kell húznia magát, nem hülyéskedik, behúzza a csápjait, s fülel, várja, amíg elül a baj. Csak utána merészkedik ki a barlangjából.

Most is figyeltünk, tapogatóztunk egy ideig, de aztán kikukskáltunk a házból. Láttuk, hogy kint a madarak csiripelnek, a gólyák is megérkeztek, a fű meg szépen zöldell, a nap süt, és semmi jele nincs Isten haragjának. Na, gondoltuk: ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? Elkezdtünk kimerészkedni először csak a kertbe, s ott jól kidolgoztuk magunkat.

Aztán felhívtuk a szomszédasszonyt, hogy még él-e, s mikor megtudtuk, hogy neki sincs semmi baja, és még retke is van a melegágyból, nyomtattunk egy olyan cédulát, amivel a boltba megyünk. A szomszédasszony jó közel lakott a bolthoz. Elmentünk az üzletig, ott ügyesen körbenéztünk, s hogyha nem láttunk rendőrt, uszgyi, gyorsan besirültünk hozzá.

A kománé olyan boldog lett, hogy végre láthatott, örömeiben az összes retkét nekem akarta adni. Mondom, hohó, ez így nem lesz jó, mert akkor holnap nem lesz, amiért jöjjenek. Adjon inkább egy kötegecskével, s akkor másnap is jövök az aznapi adagért. Így

jöhetnek mindennap is, hisz enni kell, ezt még egy államelnök is tudhatja!

Azt is kitaláltuk a jófajta szomszédasszonnyal, hogy neki meg csemetéket kell ültetnie ilyen válságos időkben. Erre én felajánlottam neki a kertemből párat, a meggytagoncok közül. Nagyon megörült, hogy végre talált komoly okot, hogy ő is jöhessen hozzám. Közben naponta szaporodtak a vendégek, mert kiderült, hogy minden szomszédasszonynak van valami fölöslege. És ha nem volt, csinált. Egyik tojást hozott, másik tejet vagy sajtot, a harmadik palántát. Ezek mind stratégiai, érthetőbben fogalmazva létfontosságú élelmiszerek egy falusi számára.

A tegnapi csúcspont az volt, hogy ez a jófajta kománé kitalálta, hogy nincs kürtős a faluban. És hát székely ember kürtőskalács nélkül nem élhet! Így válsághelyzetet hirdetett a falu asszonyai körében a csepűtelefonon keresztül, és jó páran beálltak önkéntesnek, hogy a falu becsületét megmenthessék.

Míg a főúton parádézna a rendőrök, a frissen taposott ösvényen a helybeliek rendesen flasztereznek. Így végül is mindenki találkozhatott mindenkivel, persze két méter távolságban, mert a székely nagyon fegyelmezett, elvégre katonanép.

Akármilyen szelek is fújtak a történelemben, faluhelyen az emberek egymásra voltak utalva, s ez most sincs másképp.

TÁRCA

Bátyi Zoltán

Búzanóta, harmonikaszóra

Hol szőke sellő, lenge szellő játszik a Tiszán, / Ott él egy nép, legendák népe, ott az én hazám – harsant a tangóharmonikás hangja, ujjai vidám táncra indultak a billentyűkön. A zene úgy betöltötte a kocsmá mindkét termét, hogy még az a vastag dohányfüst is kiszorult a bezárt ablakok résein, amiről azt hittük, rég rákövesedett az asztalokra, rátapadt bőrünk minden négyzetcentijére, és szürkére festette a piroskockás abroszokat.

– Már kilenc óra, de kit érdekel? – rikkantott egy érces hangú vendég modorosán. – Sört ide még, vagy négyet, és el ne felejtse, Lajoskám, a fél keverteket hozzá!

És Lajoskám nem felejtett el semmit. Sem a négy sört, sem a keverteket. De azokat a rakodókat sem, akik még reggel kilenc órakor – Most már lehet inni? – dugták be a fejüket a piactér sarkán álló kisvendéglő ajtaján. És nem felejtette a kezük remegését sem. Csak a gyorsan lenyelt vegyes pálinka tudta kigyógyítani őket ebből a furcsa, rángatózós betegségből. De látta Lajoskám a délelőtt beasonó újságírókat is, akik riportról szerkesztőségbe tartva nevetve mesélték, hogyan táncolt az osztályharcban megfáradt kommunista veterán riportalany felesége, közben mutogattak: lehetett volna belőle akár balerina is, de aztán úgy hozta a sors, hogy a ruhagyárban takarította végig az összes munkacsarnokot, és az egész életét.

Nevetve mesélték, de milyen nevetés volt az? Keserű nyál csordult utána a sörhobot fújdogáló újságíró szájából. Keserűbb még annál az Unicumnál is, amit a kisterem sarkában üldögélő MSZMP-s pártmunkás nyelt, színházaskimborájával tanácskozva arról, hogyan lehetne megváltani a világot a szegedi Búza

kocsmából. Most, igen, most, amikor 1985-öt mutat a mosdó ajtaján a kőkeményre szikkadt hányást takaró falinaptár, bizonyos Gorbacsov nevű ember lett a szovjet kommunisták vezére, és talán új szelek fújnak. Bár az is lehet, csak szellentés szagát sodorja majd el egészen Szegedig Moszkvából a szél...

És emlékezett Lajoskám az ebédelés idejére is. Rántott májat, pacalt, velőpörköltet rendelt diák, taxis, szabadságolt katona, ő meg csak hordta, csak hordta, csak hordta az egymásra pakolt tányérokat.

– Jaj, a saft azért ki ne csorduljon! Minden cseppje kincs – kiabált a közeli építők székházából érkezett mérnök. Közel hozzá egy egyetemi tanársegéd valami Kant nevű filozófusról mesélt a szomszéd asztalnál ülőknek, és csak akkor esett le italtól bódultan a székről, amikor sikerült kitunkolnia a marhapörkölt után maradt összes zsíros-paprikás levet a tányérijából.

Kant, Hegel, micsoda szépfűk lehetnek, ábrándozott közben a lány, a konyha melletti vécéről visszatérve. Tizennyolc évesnek hazudta magát, de még a tizenhatot sem töltötte be, amikor két hete a kocma melletti kapualjban egy billegős kukára döntötte a nagy tenyerű henteslegény, aki a hátára, a melltartója csatjára csorgatta a nyálát, amikor érkezett az ő mennyországaiba.

Az ősi Kárpát őrzi álmát, hű Csaba vezér, / Ki csillagoknak égi útján vissza-visszatér – folyt tovább a dal a tangóharmonikásból, de Lajoskám még a doktor urat figyelte. Kacsázó járással tört utat magának a délutáni első háromcentes pálinkájáért és a pohár söréért az egyre sűrűbben kavargó tömegben, megcélozta a pultot, kitaposta az ösvényt, ahova még háromszor, talán még négyszer is visszatért, mert túl hosszú volt az ügyelet, és túl rövid az élet.

Közben a kisteremből kikoptak már a politizálók. Helyükbe költő érkezett, aki olyan szép, szomorú verseket tud írni, hogy még a szürkületkor fényre lobbanó, csúzlival tört burájú sarki lámpa szeméből is könny csorog. Jaj, mordult Lajoskám, mert tudta, a szép versek után csúnya lerészegedés következik, végül jön a *márpedig én nem fizetek, mert én költő vagyok, minden sorom az örökkévalósággal ölelkezik. És ha úgy akarom, hát igenis*

berúgok, és ha úgy akarom, nem fizetek, majd csak holnap, majd csak tavasszal, majd, ha megkapom a József Attila-díjat.

– Vagy ha megütjük a főnyereményt, igaz, költőkém! – táncolt a nevetés a megtelt hamutartókból áradó búzzal. Négyen hajoltak egy lottószelvény fölé, ami csak kis papírdarabnak látszott azon a csütörtökön, de péntek délelőtt, a számhúzás után már új lakás lesz, meg hétvégi ház, akár még nyaraló is a Sárgának becézett üdülőtelepen, éppen ott, ahol nekiront a Maros a Tiszának, és bográcsos halászlé illatában fürdenek a nyárfák. Én inkább mégis a Balatonnál vennék házat, lobbant a próbálkozás, de akkor Lajoska lába már remegett a fáradságtól, a falnak dőlt hát, úgy hallgatta, hogy: *Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarországon, / Gyönyörűbb, mint a nagyvilág. / Ha zeng a zeneszó, látom ragyogó, szép orcád.*

A tangóharmonikás már majdnem eljutott a táltos paripáig, amikor bent rekedt a szó, elhallgatott a zene, mert fojtott hangon beszélni kezdett egy ballonkabátos férfi a muzsikushoz. Szeme szikrákat szórt, szája szegletében dühös vigyor szorult egy ránc mögé. A közelben ülők csak annyit hallottak:

– Ezért maga nagyon megütheti a bokáját. Nyilvános intézményben semmi helye a nacionalizmusnak, hát még az irredentizmusnak! Ha nem tudná – sziszegte, és mutatoujját úgy nyomta rá a tangóharmonikára, mint aki így jelzi: a bűnelkövetés eszközét, a betiltott nótát nyekergő masinát márpedig a nép nevében lefoglalja.

De a tangóharmonikás ekkorra megtalálta a táltos paripákat, amivel tovaszállhat.

– Elmégy te, édös fiam, a bűdös francba! Nem intézmény ez, hanem kocsmá – morogta mit sem törődve az orráig nyújtott rendőrigazolvánnyal, és énekelte tovább, miszerint: *Hazahív fű, fa, lomb, s virág. / Úgy sír a hegedű, vár egy gyönyörű szép országon...*

– Ha nem hagyja abba, én őrizetbe vetetem, és nem marad el a büntetés! – kiabálta a ballonkabátos, aki talán hadnagy volt, talán főhadnagy, de hogy a Búza kocsmá környékén még nem járt, azt akkorra mindenki biztosra vette.

– Elvitetsz? Innen? Hova, te szerencsétlen? – tárta szét a kezét a tangóharmonikás. – Megbüntetsz? Engem? Ennél jobban? – tolt le egy ujjal a napszemüvegét, és két megvakult szemével bámult a rendőrrre, akit nem látott. Mint ahogy nem látta Lajoskát meg a holnap talán fizető költőt sem, a riadtan egymás arcát fürkésző diákokat sem, és ahogy talán soha nem látott paripákat sem. Viszont érezte: vak emberként meg is süketülhet, ha nem töri szét a kocsmára zuhanó csöndet. Ezért hát énekelt tovább gyönyörű szép országról, *ahol dalos ajkú mind a lány, / mert dal terem a fán. / És délibábos tündérekastély leng a vén Tiszán.*

– *Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország, / Gyönyörűbb, mint a nagyvilág. / Ha zeng a zeneszó, látom ragyogó, szép orcád. / Táltos paripánkon odaszállunk. / Hazahív fű, fa, lomb...* – zendített rá Lajoskám is, és vele az egész kocsmá. A kórus orrba vágta a rendőrt, aki hadnagy volt, talán főhadnagy, de akár még százados is lehetett, mindenesetre fékezetlen erővel rántotta be maga mögött az ajtót. Még akkor is remegett a kerete, amikor a doktor úr jó estét kívánva, magasra emelt kézzel tört ismét utat a pulthoz – csak egyetlen háromcentes pálinkért és csak egyetlen egy pohár sörért.

Szócs Géza

Ragály

Olvasónapló

Milyen olvasmányok jutnak eszünkbe a közbeszédet ma megtöltő szavakról, mint vírus, koronavírus, járvány, karantén?

A *Dekameron*, nemdebar.

Meg Camus regénye a pestisről.

Meg Marquezé, a szerelemről kolera idején.

Főleg ez a három. De sok egyéb irodalmi mű is odakerülhetne ezek mellé könyvtárunk egy külön polcára.

Körbejárta a világhálót egy idézet. Dean R. Koontz *A sötétség szeme* című regényének egy bekezdése, amely egy 2020-ban a kínai Vuhan városából elszabadult vírusról szól. A fantasy műfajban született könyv iránt most akkora kereslet támadt, hogy megszerezhetetlen. (Gondolom, a vélhető utánnyomásig.)

Az eredeti 1996-ban jelent meg (*The Eyes of Darkness*). Magyar kiadása: Animus Kiadó, Budapest, 1997. Fordította Danyi Andrea.

Eolvastam a regényt. A titokra, amely köré a cselekmény szerveződik, a világszerte ismertté vált bekezdésből derül fény. Rövidítve idézem a szóban forgó részeket a magyar kiadás 164–166. oldalairól.

„– Mi folyik ezen a helyen? Ez valami katonai kísérlet?

– Igen – felelte Dombey.

– Biológiai fegyverekkel?

– Biológiai, vegyi és DNS-kísérleteket folytatunk. Rend szerint harminc-negyven projekten dolgozunk egyszerre.

– Azt hittem, az USA már régen kiszállt a biológiai és a vegyi fegyverversenyből.

– A közvélemény számára valóban ezt kommunikálják – mondta Dombey –, mert az jobb színben tüntette fel a politikusokat, a valóságban azonban a munka tovább folytatódik. És kell is, hogy folytatódjon. Egyébként nálunk ez az egyetlen létesítmény, ahol ilyen tevékenység zajlik, a kínaiaknak például három is van belőle. Az oroszoknak pedig... nos, ők állítólag a barátaink, de azért folytatják a bakteriológiai fegyverekre irányuló fejlesztéseket. Egyre virulensebb vírustörzseket hoznak létre abból a kevés pénzből, mert ez sokkal olcsóbb, mintha vegyi fegyverekkel kísérleteznének. Iraknak van egy hatalmas biológiai és vegyi fejlesztésekre irányuló hadi programja, és ott van még Líbia, meg a többiek. A világon rengeteg ember hisz a vegyi és biológiai hadviselésben, és tulajdonképpen én sem látok semmi kivetnivalót benne, mert ha ezek az országok kifejlesztenének egy fantasztikus, új vírust, amiről mi nem tudunk, és amivel szemben nem tudnánk mit bevetni, ők biztosan nyugodt szívvel használnák.

– De ha a kínaiakkal, az oroszokkal vagy az irakiakkal lépést akarunk tartani, az olyan helyzetet teremthet, mint amivel most itt is szembe kell néznünk, ahol egy ártatlan gyereket darálnak be a gépbe. Nem válunk így mi is szörnyetegekké? Nekem úgy tűnik, hogy az ellenségtől való félelmünkben épp olyanok leszünk, mint ők. Ez pedig olyan, mintha elveszítettük volna a háborút – mondta Elliot.

Dombey bólintott, és beszéd közben a szakállát babrálta.

– Az a gond, hogy néhány bomlott agyú ember határozottan vonzódik az ilyen fajta munkához a titokzatosság miatt, és azért, mert valóban azt az érzést táplálja bennük, mintha lenne hatalmuk, hiszen a fegyverek tervezésével akár több millió ember életét is kiolthatja.

– Nem érdekel a biológiai hadviselés filozófiai vagy erkölcsi aspektusa – mondta Tina. – Pillanatnyilag csak arra lennék kíváncsi, hogyan került ide a fiam.

– Ahhoz, hogy ezt megérthesse – kezdte Dombey –,

vissza kell mennünk az időben húsz hónapot. Akkor történt, hogy egy Li Chen nevű kínai tudós emigrált az USA-ba, és magával hozott egy lemezt Kína legfontosabb és legveszélyesebb új biológiai fegyveréről, amelyet az elmúlt egy évtizedben állítottak elő. A neve Wuhan-400, mert Wuhan városában állították elő, és ez volt a laboratóriumi körülmények között előállított mikroorganizmus négyszázadik életképes törzse. A Wuhan-400 tökéletes fegyver – folytatta Dombey. – Kizárólag emberekre hat, más élőlények nem képesek hordozni, és mint a szifilisz, a Wuhan-400 sem él az emberi testen kívül egy percnél hosszabb ideig, ami azt jelenti, hogy nem tud állandóra megfertőzni tárgyakat vagy tereket, ahogy például a lépfene vagy más virulens mikroorganizmusok. Amikor a hordozó meghal, a Wuhan-400 is elpusztul egy kis idő múlva, ahogy a test hőmérséklete 20 Celsius-fok alá esik. Ugye, érti, miben rejlik az előnye?

Tina túlságosan el volt foglalva, Elliot azonban pontosan követte.

– Ha jól értettem, a kínaiak képesek lennének a Wuhan-400-at arra is felhasználni, hogy egy egész város vagy ország lakosságát kiirtsák, anélkül, hogy valami trükkös és költséges tisztító hadműveletet kéne végrehajtaniuk, mielőtt bevonulnak, és átveszik az uralmat a terület felett.

– Pontosán – bólintott Dombey. – És a Wuhan-400-nak van egy másik, legalább ilyen fontos előnye a legtöbb biológiai ágenshez képest. Először is alig négy órával, a vírussal történő érintkezés után már bárki a hordozójává válhat, ami elképesztően rövid lappangási időszak. Ha pedig már megfertőződött az ember, általában nem él huszonnégy óránál tovább, sőt a legtöbben tizenkét órán belül meghalnak. Rosszabb, mint az Ebola-vírus Afrikában, sokkal rosszabb. A Wuhan-400 halálozási rátája száz százalék, senki sem éli túl. Ezt a kínaiak rengeteg politikai foglyon le is tesztelték, és sosem találtak olyan antitestet vagy antibiotikumot, amely hatásos ellenszere lehetett volna. A vírus fel-

vándorol az agytörzsbe, és ott kezdi kiválasztani a mérget, amely mohón felfalja az agyszövetet. Az agynak azt a részét rombolja szét, amely a test automatikus funkcióit irányítja. Az áldozatnak egyszerűen nem lesz pulzusa, szerveinek működése leáll, és nem tud lélegezni.

– És ezt a betegséget élte túl Danny – mondta Elliot.

– Igen – mondta Dombey. – Amennyire tudom, ő az egyetlen túlélő, akivel ilyen történt.

– De hogyan fertőződött meg tulajdonképpen?

– Azután, hogy Li Chen emigrált a Wuhan-400-zal, ide hozták. Azonnal elkezdtünk vele dolgozni, és próbáltuk létrehozni a vírus pontos mását, ami viszonylag rövid idő alatt sikerült is. Azután elkezdtük tanulmányozni a vírust, hogy találjunk rajta valami fogást, amit a kínaiak nem vettek észre.

– De valaki óvatlan volt – mondta Elliot.

– Még annál is rosszabb – mondta Dombey. – Valaki nemcsak óvatlan, hanem esztelen is volt. Majdnem tizenhárom hónappal ezelőtt, amikor Danny és a csapat többi tagja errefelé kirándult, Larry Bollinger, az egyik tudósunk, egy felelőtlen személtáda, véletlenül beszennyezte magát, miközben egyedül dolgozott az egyik laborban.

Amikor valamilyen baleset következtében szennyeződés lép fel, azonnal jeleznünk kell a riasztón. Azonnal. Azután le kell zárni a szobát, ahol éppen dolgozunk. Ha van benne izolációs kamra, be kell menni, és bezárkózni. Ezután megérkezik a fertőtlenítő csapat, és gyorsan megtisztítja a helyiséget. Ha olyan szertől fertőzödünk meg, amelynek van ellenszere, akkor kezelést kapunk, ha azonban nem... akkor izolációban tartanak, és kezelnek, amíg meg nem halunk. Ez az egyik oka annak, hogy a fizetésünk olyan magas. Veszélyes munkakörben dolgozunk, a veszély a munkánk része.

– Bollinger elveszítette a fejét – mondta Dombey.

– Pontosán tudta, milyen gyorsan végez áldozatával a Wuhan-400, és pánikba esett. Begolyózott. Nyilvánvaló-

an meggyőzte magát arról, hogy el tud menekülni a fertőzéstől, és Isten tudja, miért, de ezt meg is próbálta. Nem kapcsolta be a vészjelzőt, hanem egyszerűen kísértelt a laborból, elment a szállására, átöltözött, és elhagyta a komplexumot.”

Eddig az idézet. Szögezzünk le rögtön három dolgot: nem ritkaság, hogy egy-egy regény később bekövetkező eseményeket ír le vagy emleget. Elég csak két amerikai regényre hivatkoznunk: egyik a Titanic elsüllyedését írja le, kb. két évtizeddel a katasztrófa előtt, a másik a teheráni túsdrámát, két évvel azelőtt, hogy a forradalmi gárdisták elfoglalták az amerikai nagykövetséget. Nicolas Chamfortig visszamenően sok más művet lehetne felidézniük – nem utópiákat, és nem science-fiction műveket, amelyek ma már hallucinatív látnokisággal hatnak. Vagy kinek ne jutna eszébe Kurt Vonnegut látomása arról, hogyan pusztul bele a bolygónk néhány tudós és környezetük felelőtlenségébe?

Mit ír Koontz? Li Chen kínai tudós emigrál az Államokba, magával hozva a vírusfegyver titkát. A vírus később egy Larry Bollinger nevű amerikai kutató felelőtlensége folytán kiszabadul a laborból. Koontz regényének cselekménye egy meg nem határozott év december 31-én indul, és kb. másfél évet átfogó előzményekre építkezik. Így hangzik Koontz fikciója.

És mi az, amit viszont tudunk? Ami tehát nem fikció, hanem tény.

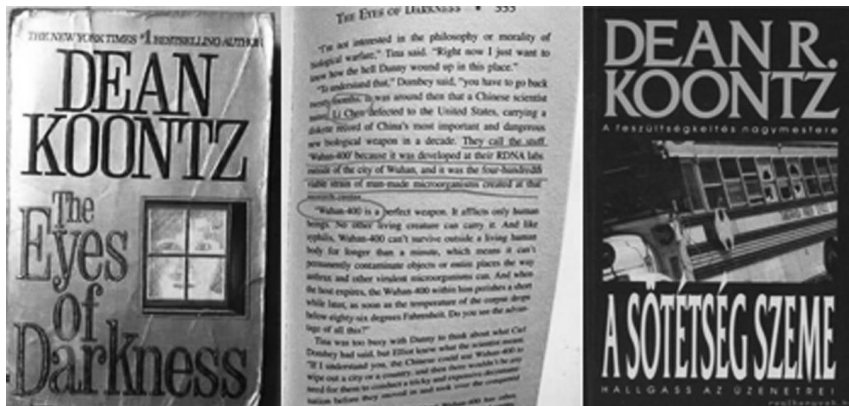
Tény, hogy Li Wenliang vuhani orvos 2019. december 30-án jelezte, hogy világjárvánnyá fajulhat az új vírus, amely Vuhanban jelent meg. Megfenyegetik, hogy pórus járhat rémhírterjesztés miatt, de öt héttel később, halálos ágyán, koronavírus-fertőzötten, még egyszer figyelmezteti a világ orvosait a veszélyre. Rémhírterjesztésért végül nem lehetett felelősségre vonni, mert közben elhunyt.

Azt is tudjuk, hogy néhány nappal Li Wenliang halála előtt (január 28-án) letartóztatják a Harvard egyetem vezető professzorát, a molekuláris kémia Wolf-díjas világnagyságát, Charles

M. Lieber tudóst és két kínai munkatársát. Lieber hozta létre a vuhani Műszaki Egyetemen azt a kutatólaborot, amelynek beindítása másfél millió dollárba került, és amelynek irányításáért a prof havi 50 000 dollár honoráriumban részesült Vuhanból (nyilván csak január végéig). A letartóztatás okáról csak annyit tudni, hogy Lieber félrevezette a kormányzatot, közte a honvédelmi tárcát. A két kolléga: amerikai kínaiak, akik az Ezer Tehetség Hazatér program keretén belül éppen Kínába készültek repatriálni.

Ez volna tehát a második számú észrevételünk: hogy azért mégiscsak van valami ebben az egész amerikai–vuhani, félig-meddig nyilvános, félig-meddig titkos együttműködésben, valami, ami nem teljesen transzparens.

Harmadik észrevételünk: a 2020-as évszám, a hivatkozások ellenére, nem szerepel Koontz regényében. Én legalábbis nem találtam meg ezt az évszámot. Ha mégis benne volna, elnézést a figyelmetlen olvasásért.

Handó Péter

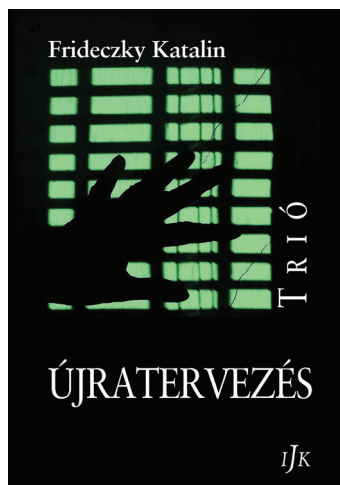
Sodrásban sodrás van

Az élet olyan, mint Démokritosz folyója. Ami eljuthat belőle az értelmünkig, az már a múlt. Szavak által fel lehet idézni, de újraírni, -tervezni soha. A jelenben benne állunk és benne sodródunk – többé-kevésbé elszenvedőiként az eseményeknek. Ami tervezhető, az a jövő. Újra és újra.

Van jövő, mert van rá vonatkozó terv. Az pedig egy utópia, hogy milyenné kellene változtatni a világot ahhoz, hogy jobb legyen. Ám lehet-e jövőt tervezni a múlt feltárása, ismerete nélkül?

Frideczky Katalin csattanóval végződő, önironikus és -elemző/-boncoló prózáival tűnt fel a 2000-es évek második felében. Rövid, lényegre törő mondatainak varázsa egyrészt zeneiségükben rejlett, másrészt érzelmi töltetükben, atmoszférájukban. Egyszerre hatott ez a próza modernnek és klasszikusnak, formabontónak és megkomponáltnak, valóságalapúnak és irreális vagy abszurd felé törőnek. Sugárzott belőle a meg- és átéltség, a szociális érzékenység. Közölte mindazt, amiről nem hallgathatott, mert tudta: az író becsülete a szó. Egy magára adó író sohasem hazudhat.

Illyés Gyula Sziklay Lászlóval folytatott levelezésében olvashatjuk a magyarság helyzetéről, megítéléséről: „Nagyra becsülöm a fegyelmet, ezt is azért, mert költő vagyok. Fegyelem nélkül semmiféle szenvedély nem kaphat formát, nem lehet köztulajdon.” Ez a fegyelem, az írói pálya iránti elköteleződés és alázat Frideczky Katalin első publikációit már tisztán jellemezte, de egyre markánsabbá vált a 2010-es esztendőkből. Forma és tartalom ez idő alatt egyedi módon összecsiszolódott, összeért. Ennek egyik

fontos bizonyítéka a 2019-es év végén megjelent *Újratervezés – Trió*, amely három, szervesen összekapcsolódó (sőt, a korábbi köteteihez is hasonlóképp viszonyuló/viszonyítható) prózatípust (blogfantázia, kisregény, filmtervezet) tartalmaz.

Az első írás a kötet címét is adó *Újratervezés*. Műfaját tekintve weboldalra írt, fiktív napló, amiből egyrészt következhetne az is, hogy a legutolsó bejegyzés a legelső, a szövegeken keresztül visszafelé haladhatunk az időben, és amennyiben az egyes szövegelemek között kapcsolatot tételezünk fel vagy találunk, akkor a könyvben előbb olvasható visszautalásnak tekinthető, magyarázatára, értelmezésére szolgál a későbbieknek. Másrészt feltételezhetjük, hogy a képzelet termékeivel van dolgunk, s a képzelet ez esetben a múlt újrajátszására tett kísérletnek tekinthető. Ám maradjunk a hagyományos olvasási gyakorlatnál, különben a mű úgy szólal meg, mint egy zenedarab reverséje!

Az *Újratervezés*ben szerkesztés és tartalom tekintetében sok párhuzam fedezhető fel a szerző 2013-ban megjelent *Álomszöttes* című „törmelékregényével”. Mindkettőben esszéisztikus rövidprózák, elbeszélések, aforizmák váltakozásából, pulzálásából áll össze a szövegegész, bontakozik ki, tárul föl egy emberi sors. Frideczky Katalin sorsa, sorsfikciója. Valóság, látomás, álom – és interpretációi – szöttesével van dolgunk mindkét műben.

A minőségi rövidpróza sallangot nem tűr. Hosszabbá – blogfantáziává – összeállva sem. Az *Újratervezés* befogadása során elsődleges fontosságú, mi és hogyan illeszkedik össze, rétegződik egymásra, milyen kapcsolódási pontok, kapcsolatok, kötőanyagok tartják egyben a szöveget. E bizonyos szöttes megalkotásához az egyik legfontosabb eszköz a motívumok visszatérése, megismétlődése új kontextusban: a szerző azonos témájú szövegeket szerkeszt egymás közelébe. Például a „blogbejegyzések” elején az idegenség-érzés különböző stációiba pillanthatunk be egy orvosi rendelőben, egy tüntetésen, egy közösségi rendezvényen, egy vendégségben történetek során, vagy később a családi és párkapcsolatok megjelenítésekor. Visszatérő mondatokkal, mantrázásukkal él, mintegy szakrális síkra emelve ezzel az eseményeket.

Így van ez a fentebb említett idegenségérzés ábrázolásánál is, amikor újra és újra felteszi a kérdést: „*Mit keresek én itt?*”, vagy a 33. oldaltól kezdődő szakasz ismétlődő kijelentésével: „*Ez egy apátlan család.*” Más és más nézőpontból közelít rá egy-egy szituációra, főképp az elbeszélő férfiakkal való kapcsolatainak leírásakor. Ilyenkor gyakran él a pillanat átpolarizálásával. „*Felmentésem a legsúlyosabb ítélet*” – mondja. Vagyis nem szavaival, tetteivel ítéli el szeretőjét a másokkal töltött ünnepnapok miatt, hanem azzal, hogy ezt zokszó nélkül figyelmen kívül hagyja. Vagy ahogyan egy idilli pillanatnak új értelmet ad például eképp: „*A meghittség csak érzékcsalódás.*” És ide sorolhatjuk az aforizmaként is felfogható megállapításait: „*A beteljesült vágy ernyedése szép. A beteljesületlen vágy ernyedése bosszúért kiált.*” „*Valamikor mindent megtettem volna, hogy szeressenek. Ma elég, ha én szeretek.*” De az emberi viszonyok generálta gondolatokon túlra is mutat némely bölcseleti kijelentésével: „*A megvilágosodás után már nem szabad elsötétülni! Ha nem lehet tovább hinni abban, amiben eddig, a hit alól kifut az értelem.*” És némi önróniával fűszerezetten: „*Az életem csupa tanulság. Csak már nincs időm okulni belőle.*” Esetleg a záró sorok rezignáltságával: „*Akár mennyi lábnymot hagyunk is a Földön, egyszer véget ér... Minden élet torzó. Az ember nincs befejezve.*” Hasonlóképp fontos az egyes elemek terjedelme, egymásra rétegződése: rövidekkel indít, és még rövidebbekkel zár; a mű gerincében foglalnak helyet a terjedelmesebb elbeszélések... Olvasásuk során ezáltal is kitágul, majd bezárul az ábrázolt világ.

A *Trió* második etűdje az *Egy barátság vége* című kisregény, amely ötven év történetét hivatott áttekinteni. A keretes szerkezet itt is megfigyelhető. Az indító és a záró gondolatok, sorok azonosak, a megemlékezés fontosságát deklarálják: „*Ha meghalt a barátság, virágot kell vinni a sírjára.*” Két zenész-író, két nő életútja, személyiségfejlődése, pályaképe, változó viszonya, kapcsolathálója és -összeszővődése bontakozik ki a hosszabb-rövidebb történetmozaikokon keresztül. Két embert ismerhetünk meg: az elbeszélőt és az elbeszélő rajongásának vagy után-

zásának alanyát, zeneiskolai osztálytársát, Ritát, illetve életútjuk keresztveződeit az elbeszélő narrációján keresztül. Mindehhez környezetet, háttérrel képez az 1960-as évektől napjainkig tartó időszak, számos „vihart” átélt korszak. Bepillantunk az 1956 utáni oktatási gyakorlatba, a Nyugatról begyűrűző beatkorszak és szexuális forradalom jellegzetesen magyar változatába, az emigrációt választók és az itthon maradók életmódjába, gondolkodásába és lehetőségeibe, a rendszerváltásba és az azt követő időszakba. Frideczky Katalin ezúttal is él aforisztikus kijelentésekkel. Az ember viszonyulásai kapcsán írja: *„Nem az a hibás, aki hazudik, hanem akinek hazudni vagyunk kénytelenek.”* *„A más életét milyen könnyű élére rakni!”* *„Nem lehet diszkréten sírni nyilvános helyen.”* A női szerep, biológiai adottság felől közelítve: *„Az élet kaland! Kalandvágym vonz a problémás férfiakkhoz.”* *„Anyának lenni adomány, de nem kötelező élni vele.”* A hazaszeretetről: *„Nem az az igazi honleány, aki nemzetiszín zászlóba öltözik, hanem aki itthon marad.”* Az író, alkotó ember szellemi termékére vonatkozóan: *„A gondolat éppen attól kezdve áll védelem alatt, hogy megjelenik, nyilvánosságot kap.”*

A kötet harmadik darabja az *Időeltolódás* című filmtervezet, amelyben egy szerelmi háromszög tárul elénk, s amelynek árnyaltabb megértéséhez szintén számos adalékkal szolgálhat a fentebb már említett *Álomszöttes* kötet, valamint Frideczky Katalin több, korábban megjelent rövidprózája (például a *Rekviem*), illetve a jelen kötetben szereplő *Egy barátság vége* című kisregény is. A filmtervben – ki nem mondva, de a szerző életútja alapján felismerhetően – tragikus hirtelenséggel, fiatalon elhunyt férjének állít emléket, felfedve a hazáját elhagyó ember sorsában rejlő és megvalósuló tragikumot. A történet az 1970-es évek három emblemikus helyszínén, Leningrádban, Budapesten és Szegeden játszódik. Hőse egy szerelemre szomjas „zongoraoktató”, aki leningrádi ösztöndíja lejártakor hozzámegy egy tanulmányai végén tartó és – habár ez a forgatókönyvből egyértelműen nem derül ki, de a férj munkássága alapján bizton állítható – rendkívüli tehetséggel megáldott orosz zeneszerzőhöz. A kapcsolat rosszul

indul, és komoly próbatétel előtt áll, mivel – a korszak politikai, hatalmi viszonyai miatt – a fiatalasszony nem maradhat Lenin-grádban, párja pedig nem települhet át még egy évig Magyarországra. A házasságuk gyakorlati érvényesüléséig Igor – az ifjú férj – a szovjet rendszer bürokrataival vívja csatáját a Szovjetunió elhagyását engedélyező okmányokért, Juli – a feleség – pedig a „szívével”, a lelkiismeretével viaskodik, miután beleszeret szegedi kollégájába, Laciba. Vágyak és érzelmek, be nem teljesülések, küzdelmek és kimondatlan/kimondhatatlan csalódások színtere ez a filmterv. Jó lenne vásznon látni, hiszen az idősebbek számára felidézne, a fiatalabbaknak pedig hitelesen közvetítene egy olyan korszakot, amelyről egyre több (az időbeli távolság által megszépült, részizgazságokat túldimenzionáló) illúzió kering, miközben nem biztos, hogy érdemes visszasírni az akkori társadalmi körülményeket. Az idő egyébként sem visszafordítható. Miként a történetek, a benne zajló események sem.

Az élet pontosan olyan, mint Démokritosz folyója. Benne állunk, és sodor. Sodor, még ha állunk is. Frideczky Katalin *Újratervezése* hasonlóképp sodró, még ha ülünk is olvasása közben. Mert eleven. Mert élő.

Frideczky Katalin: *Újratervezés*. Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2019.

Alföldy Jenő

Postakürt és költői lant

Hermész a görög mitológiában az istenek hírnöke, minden postás, futár, fuvaros, fodrász, híradós és hírlapíró pártfogója. A maga módján az ő dicséretét zengi *A megfelelő mélység* című verseskönyvében Domján Gábor.

Azazhogy nem zengi, hanem bármiféle mítosz nélkül gyakorolja a hermészi életmódot. Postásként, költőként. Üzeneteket továbbít anélkül, hogy a borítékokba belekukkantana. Irodalmi elődje Kosztolányi, aki a különböző foglalkozású, sokféle társadalmi státusba tartozó típusról írt egy könyvnyi újságtárcát, riportszerűen megszólítva a telefonos kisasszonyt, a rendőrt, a mentőst és így tovább. Alapvető különbség azonban a két szerző között, hogy míg klasszikusunk újságíróként alkotta portréinak sorozatát, addig Domján Gábor a maga postási foglalkozása köré szervezi alakjait, önmagát, egykori kollegáit, mindenkori ügyfeleit. Egyúttal családtörténetét is versek sorozatában írja meg.

Negyed évszázad távlatából fölismerte a postáslét előnyeit a szépirodalomban: emberismerete és szociográfiai látásmódja alaposan kifejlődött. A levélkihordó ugyanis „lélektől lélekig” eljuttató üzenetek közvetítője, s a kézbesítéskor sokat elárul egy fiatal lány, egy nyugalmazásra megérett színésznő vagy egy régi párttitkár (ma jól fizetett menedzser vagy ilyesmi) viselkedése. S nemcsak az ügyfelekkel létrejött személyes kapcsolata fontos. A postás észreveszi, hogy a nyugdíjosztáskor fölcsöngetett öregember már nem nyit ajtót, kórházba vihetnék vagy a temetőbe. A

postás nemcsak hivatalos munkával megbízott dolgozó, hanem egy kicsit látogatója is a magányos embereknek. Megszokott környezetében a levelezők félig-meddig ismerőseivé, néha bizalmasaivá lettek. A levélváltások ritmusa – felgyorsulása vagy elmaradása – az illetők érzelmeinek hevesességét vagy lanyhulását is jelezheti. A hirtelen véget érő szerelmes levélküldemények akár házasságról is árulkodhatnak, különösen, ha néhány dísztvírral szakad meg az üzenetek sora. És közben, ha csak lazán és hézagosan is, kibontakozik a szerző önéletrajza, sőt családtörténete is, nagyszüleitől a fiatalon meghalt, rendőrjelölt fiáig. Mert neki is van története, családja, elődeinek és származékainak változatos, többnyire szánandó sorsa. Ezek iránti érzékenysége segíti abban, hogy önmagát elhelyezze a nagyvilág mindennapi embereinek szokványos, mégis érdekes történetében.

E tompított líraiságot éreztető költemények óhatatlanul előhívják azt a kérdést, hogy a megfigyeléseken, emlékképeken alapuló leírások miként szellemülnek át költészetté. Mert hagyományos értelemben „próza” tárgyakat ír meg a szerző, bennük találja meg a prózán túlit, a lélekmozdító titkot. Elsősorban a beszédmódot jelölöm meg, mint versképző elemet. Mélyen „lírainak” érzem, hogy a költői lelkület ironikusan hűvös, tárgyilagos tónusában is érzelmeket fejez ki. Részvétet, rokon- vagy ellenszenvet, együttérzést a többi halandóval – legyen bár versének alanya egy kényszerpihenőre ítélt színésznő, egy régi rokon házaspár a postás fiúmezei fölmenői közül (a férfi elszegényedett hegedűművész, felesége zsémbes teremtés), a rokonszenves pék meg a jószívű pékné. Domján Gábor nem sokat bűvészkedik, az életet írja szatirikus kedvvel, mégis a sokasággal társas viszonyt teremtő érzelmi világgal, mint másfél évtizede meghalt újságárus-költő pályatársa, Bratka László, aki sokáig a Deák téri metróállomás eleven színpoltja volt. A visszafogott érzelmek a jó ízlés jelei: a szűkszavúan és találóan rögzített tények fölkeltik az olvasóban az érdeklődést egy-egy gyorsan felvillanó és remekül elkapott jelzés iránt, amely jellemrajzi vázlat benyomásaként hat.

Jó versérezékre vall, ha a szerző egy-egy esettanulmányát rövid csattanóval kommentálja, vagy ha ilyen képekben fejezi ki magát:

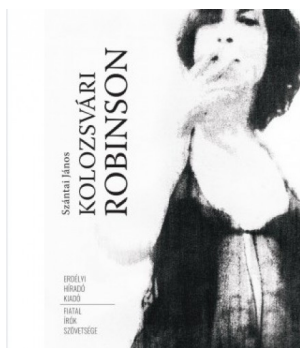
„leszáll a szélesvásznú este” (Itt fogok elesni). Metaforikus képek alkotnak láncot például a *Kupa utcában*: „Rügyeznek az árák. Cinkemellény / duzzad a fákon. Propeller a szív / egy hosszú póznán. Tél közelít.” A körzet, a lakók meg a postásban „üres szemgödrök, lyukak a falban. / Ki-be mászkálnak házi szellemek. / Feljelentéskéntől visszhangos a múlt, / vagy jelen idő? Már egyre megy.” A váltalt prózaiságon átüt az iróniával vegyes költői érzékenység.

Az ügyfelek egy része nemcsak a nyugdíjat, a számlafizetési figyelmeztetést vagy a szerelmes levelet várja türelmetlenül. Magányos özvegyasszonyok lesik izgatottan őt magát is: jön-e végre egy kis tereferére, egy-egy ritkán hallott férfibók, tréfa reményében. Mert a postás ehhez is ért kifinomult lélekismerőként. A fanyar humor sem idegen tőle, sőt, egyik erőssége. A hogylétéről érdeklődő egykori szépasszony kérdésére így válaszol elmenőben, maga elé mormolva: „Szép az, / hogy szélsöpörte hóban, / jeges járdákon tipegve, majdnem / a szokott időben itt vagyok. / Nem csúsztam el, nem törtem / lábam, és ki sem raboltak, asszonyom.”

Egy műhelyvallomásában Domján Gábor elárulja kérdezőjének, hogy az emberi szenvedés érdeklí legjobban. Mindaz, amit elődei, rokonai és ismerősei megélték, megtapasztaltak a múlt század háborúiban, a kórházi elfekvőben, a műhelyekben s jórészt saját családi körében. Lehet, hogy sok száz ismerőssel körülvéve is magányos, befelé forduló, bölcs, távolságtartó, kritikusan szemlélődő ember, de nem lehet boldogtalan, mert az embertársak iránti érdeklődés vezet hivatásnak tekintett hivatalos útjain: a részvét, s ennek lélekmélyi forrása, melyet úgy hívnak, szeretet. A „megfelelő mélység” a kötetcímben ennek az érzésnek a mértékére utal. Mivel azonban a költő szereti a többjelentésű szószerkezeteket, ne tévesszük szem elől: miközben az érzelmi mélységet öniróniával méregeti versében, a viaduktról magát levető, fiatalon elvesztett fiát siratja.

Lakatos-Fleisz Katalin

Hajótörött Kolozsvár főterén

Egy ideje sirályok lepték el Kolozsvár főterét. Na és? – kérdezhetnénk. Igaz ugyan, hogy néhány éve sirályok még nem, vagy nem ekkora számban voltak itt, de ez önmagában csak egy érdekes jelenség. Ebből adódóan valószínűleg sokan gondolhatják azt a derék kolozsvári lakosok közül, hogy itt valahol tengernek kell lennie. És hogy mennyire más egy tengerre nyíló város, mint egy szárazföldi, azt mindenkinek a képzeletére bízom. Szántai János új verseskötete is minden bizonnyal ebből az alapötletből származik. Talán ez is egyike a megmagyarázhatatlan vonzerejű, a tudatba makacsul befészkelődő képeknek.

A kötet egyetlen, a kolozsváriak számára nagyon is kultikus helyet idéz meg: Kolozsvár belvárosát, a Főteret, valamint annak környező utcáit, méghozzá egy merész metaforával tenger képében. És ha már tenger, akkor a tengeri tehének, azaz a lamantinok, és persze az elmaradhatatlan sirályok – melyek mindig a fejünk fölött köröznek – gazdag képi világba burkolóznak: nagy hőségben az „ég sparhertjén sercegő sirálytetemek” a Főtér elsivatagosodásával „kiakasztották tollruhájukat az égre”, amikor pedig üres a tér és nincs mozgás, „a sirályok égre vetett kockák”.

Sirályok, galambok, lamantinok népesítik be ezt az élettől nyüzsgő főteret és környékét, ahova a versbeszélő, a hajótörött Robinson egy üveg vörösborral telepszik le, vélhetően a „hajlékony neolatin” nyelven beszélő barátnőjével. Ez a helyzet megteremti a lehetőséget, hogy a lírai én egy sajátos, kevert világot villantson fel, bájjaival és ellentmondásaival együtt. Mert a szerelemben „összekeverjük nyelveinket” – ez szép, de ahogy lakonikusan megfogalmazza egy helyütt: „Te román vagy. / Én magyar. / Te sokan vagy a téren. / Én

kevesen 1:0 *Én ismerem a nyelved. / Te nem ismered az enyémet 1:1* – ez a kökemény valóság (*Egy kis interetnikus feszültség feloldása*). Ezt az egyoldalúságot alighanem minden erdélyi magyar magáénak érezheti. A vers ugyan stilizált-ironikus alaphelyzetbe ágyazza be az erdélyi román–magyar együttélést, de az idézett részben nincs semmi ironia. Kevésnek és ismeretlennek lenni ugyanis hatalom nélküli, alávetett pozíció. De mindenütt a város vagy tágabban a tér textúrájába szövődnek bele az interetnikus feszültségek, ami a férfi és nő közös városa, ám kettejüknek mégsem ugyanazt jelenti: „*Én a Fötéren sétálok. / Veled. / Te a Piața Libertății-n sétálsz. / Velem.*” A vers hosszúra nyújtott címét – hosszabb, mint maga a vers – érdemes idézni: „*Lényeglátó versike arról, amint egy este, nyelvtudásom teljes arzenálját bevetve próbáltam magyarázni szívem pillanatnyi és neolatin hölgyének, miért élünk mi, magyarok és románok, két teljesen párhuzamos univerzumban ezen a transzilván földön, amely univerzumok, sajnálatos módon, a végtelenben találkoznak; aztán megittunk valahol egy üveg bort, és buján viselkedtünk az utcán, mert a szex maga rohadt végtelen.*”

A kötet érdekessége számomra elsősorban mégsem az interetnikus feszültségekre való ráismerés, hanem a merészen álmodozó metaforika, illetve a változatos ritmusú versbeszéd. Visszatérő napszak a dél: „*Szent Mihály tornyában delet harangoznak*”, „*lyuggatja a Fötéret a déli verő*”, egyáltalán a meleg, sőt a forróság. A tér ismert pontjai – a Mátyás-szobor, a Szent Mihály-templom, a vásárok bódéi, a teret körülvevő paloták – feltűnedeznek itt-ott, amikor a víz-metaforika a tér hús-vér, vagy inkább kő-pad valóságával keveredik: „*Orrunk előtt lomhán hullámoz a tér köve*” – (*Halak, emlősök*), „*Üldögélünk a főtéri mólón. Lábunk belelóg a kövezetbe*” (*Delfinárium*). „*A templomtorony árboca reccsen*” (*Rendetlen feltámadás*). „*Halrajok rebbennek ki-be a gótikus ablakokon*” (*Hétfő és Robinson*). Máshol kiszáradt tengerfenék a Fötér, az egykori Vörös-tenger (*A feltételes kikötő*), vagy épp maga a Szahara (*Átültetés*).

Az eddigiek alapján felvetődhet a kérdés, mennyire szól ez a verseskötet olyasvalakinek, aki esetleg nem ismeri Kolozsvárt. Mert egy „benszülött” kolozsvári számára minden az ismerős pontokhoz kapcsolódva nyer értelmet (Szent Mihály-templom, Mátyás-

szobor, Tükör utca, Farkas utca). A helyi olvasó tudja, hogy a téren sorakozó bódék valójában milyenek, mennyire csakis ehhez a térhez tartozók, de még a „szembejövő dögös nő” elkenődött rúzzsal is echte kolozsvári. És ezekhez képest ott van egy teljesen idegen világ: a víz, a tenger világa. Tettem egy olvasási kísérletet arra, mit jelenthet a kötet egy nem kolozsvári befogadónak. A városra vonatkozó adatokat kihúztam a szövegből, csak a helyi szempontból „közömbös”, neutrális képekre koncentráltam, és felfigyeltem a képek gazdagsága mögött egy átfogó szimbolikára. Arra, hogy a tenger több mint tenger, nemcsak nagy víz, hanem a mindent egyesítő, körvonalakat elmosó, versbeszédet hullámmozgásra készítő erő, és efelől olvasva értettem meg az olyan képeket, mint például a „*delet harangoz a tenger*”, vagy hogy a poliphasonlattól milyen út vezet egy nagyáruház mélyhűtőjébe (*Darwinista kaland*). Ez utóbbi szövegben ugyanis a versbeszélő a törzsfjlődés egy hiányzó láncszemeként csontos polipként aposztrofálja önmagát és barátját. Innen nézve tenger az is, ami a tengerből kiemelkedik: szigetek, kikötők, partok. Tenger az ég is, nyári forróságban fehér: ez a „nyári tél”, melynek határai aztán ugyanúgy eltűnnek, mint a homokba rajzolt vonalak...

Tehát mégiscsak van tenger Kolozsvár főterén. Szót kell ejtenem a kötet társszerzőjéről, Drăgan-Chirilă Diánáról is, akinek sejtelmes hatású fekete-fehér fotói díszítik a lapokat. Átsejlik rajtuk a város, amikor az ismerős körvonalak elvesztik szilárdságukat, mintha szakadó esőben szemüvegünk mögül néznénk a tereket, vagy épp a déli forróság délibábjá játszana velünk. Egyik kedvencem *A hasonváros* című vers mellett található fotó, előtérben egy macskaköves járdával, amin kísérteties fény sugárzik. A fény forrása az átellenben levő napkorong lehet, ami vízszuhatagként ömlik le, homályos, holdszerű fényben hagyva magát a korongot is. Ez az önmagához képest erőtlen, lezúduló fény a környező épületeket is magával húzza, amibe egy kiterjesztett szárnyú denevért láthatunk bele. Az álomszerűen előmlő fényben egyszerre van benne az éjszaka és a nappal. Talán azért is szeretem ezt a képet, mert a rajta látható városkép ismeretlen. És persze néptelen. Mégis hasonlít, emlékeztet valamire.

Molnár Dávid

Halhatatlan költők társasága

Gáspár Ferenc *Galeotto* című regényének borítóját egy, a címszereplőt ábrázoló – és a Magyar Nemzeti Múzeumban található – érem ihlette. A könyvet a szerző érdekltségébe tartozó Coldwell Art Bt. jelentette meg, amely Gáspár több művét, így a Galeotto „tükör- vagy ikerregényét”, a főcímevel gyakran csak *Janusként* emlegetett *Trubadúrvarázst* is kiadta (ezt a Historycummal közösen). Épp ezért talán érdemes lett volna e művekhez hasonló fedelet tervezni, jelezve, hogy olyan szoros kapcsolat fűzi őket egymáshoz, mint a történeti Janust és Galeottót.

Bár kettejük közül utóbbi jóval kevésbé ismert, Janus Pannonius *A narni Galeottóhoz* című versét máig olvassák és elemzik a középiskolában, megemlítve, hogy az olasz „vándorhumanista” (1427–1497) Janusnak nemcsak ferrarai iskolatársa, hanem közeli barátja is volt. Magyarországon is jó néhányszor járt, első alkalommal Janus Pannonius invitálására, de azt is tudjuk róla, hogy a velencei inkvizíció bilincseitől nem más szabadította meg (1478-ban), mint a mi Mátyás királyunk (és Lorenzo de’ Medici). Regényében Gáspár épp itt veszi fel az események fonalát, a nyitójelemben a „vörösmartyul” is tudó, egészen pontosan az *Előszót* idéző Galeotto a Signoria börtönében sínylődik, hogy aztán – testben vagy lélekben – keresztül-kasul átszelje Európát (Montségurtól Tergovistéig, Nápolytól Budáig; a „szakadár” kataraktól „Drakuláig”, Mátyás király feleségének nagyapjától Mátyás híres könyvtáráig). „*Hideg van, borzasztó hideg*” – kezdi tehát Galeotto monológiáját a börtönben, majd így folytatja: „*Hogy fogom én ezt*

kibirni? Már nem vagyok annyira fiatal. Öt lépés erre, nyolc meg amarra. Kellett nekem az üdvösségről írni. Kibírom? Kibírom. Sok mindent kibírtam már. De börtönben még nem voltam. A hírhedt ólomkamrák. Nyáron melegek, télen hidegek. Most hideg van és tél. És hó és halál!” Az üdvösségről írt, eretneknek bélyegzett könyv a *De incognitis vulgo*, amelynek címét a 75. lapon Gáspár így fordítja magyarra: *Az ismeretlen feltárása*. Merész újítás, én maradnék *A közönségesen ismeretlen dolgokról* címváltozat mellett, ám vitathatatlant, hogy Galeottót az itt megfogalmazott kijelentései miatt fogták el 1477-ben montagnanai birtokán. Hogy milyen tanokat terjesztett az inkvizíció célkeresztjébe került humanista, azt a regényből megtudhatjuk, inkább arra hívnám fel a figyelmet, hogy Galeotto e munkáját magyarul, sajnos, még ma sem olvashatjuk. Annál inkább a *De egregie, sapienter et iocose dictis ac factis regis Matthiae* (Mátyás királynak kiváló, bölcs, tréfás mondásairól és tetteiről szóló könyv) című művét (a továbbiakban: Mátyás-könyv), amely Gáspár regényének számos jelenetét inspirálta (Galeotto mondásai közül Gáspár kedvence nyilvánvalóan a Beatrix királyné rüt leánykíséretéről szóló). Janus versei mellett leginkább ebből merít tehát, termékeny képzelőerővel írja és hasznosítja újra. Ez olykor igazán lenyűgöző, ugyanakkor Gáspár úgy szervezi meg a szövegét, hogy közben maradéktalanul megbízik latin forrásainak magyar fordításában – legalábbis így tűnik. A regényben többször előforduló és az értelmezés szempontjából rendkívüli releváns idézet, a „*Nemo religiosus et poeta est*” magyarra ültetését („*Mert hívő soha nem lehet poéta*”) ma már sokan félrevezetőnek tartják. Persze e szöveg(ek)nek új, a Janus-filológia legfrissebb eredményeit is figyelembe vevő és a magyar hagyományoknak is megfelelő „lírai” fordítása egyelőre nincs. Azért is hangsúlyozom ezt, mert a szerző egyáltalán nem vádolható a szakirodalom iránti érzéketlenséggel (legyen az új vagy régebbi), regényén nagyon is érződik, hogy hosszú hónapok kutatómunkája rejlik mögötte. Ez önmagában is elismerésre méltó, pláne, hogy a szakmunkák megállapításait nem szajkózza, hanem többnyire ihletforrásként használja. Például akár az említett Mátyás-könyv magyar kiadásának utószá-

vából is tudható, hogy e munka mintája Aragóniai Alfonzról, valamint Zsigmond császárról szóló, hasonló tárgyú mű lehetett. Ám ezt az információt Gáspár nem egyszerűen visszamondja, hanem azzal ágyazza be – szinte észrevehetetlenül – művébe, hogy a két regénybeli szereplőnek épp Alfonz király udvarában jut eszébe reneszánsz uralkodónk tréfáiról és elmés mondásairól könyvet írni.

E rész ékes bizonyítéka annak, hogy Gáspár lelkes olvasója Galeotto Marzio legjobb mai magyar ismerőjének, Békés Enikőnek. Szinte szó szerint veszi át ugyanis Békés egyik tanulmányából azt a mondatot, miszerint az említett Alfonz király azt mondta, hogy *„az a jó házasság titka, ha a feleség vak, a férj pedig süket”*, illetve *„a köszvényesek azért beszélnek sokat, mert lábuk helyett a nyelvük jár sokat.”* (Békésnél: *„Aragóniai Alfonz szerint például a jó házasság titka, ha a feleség vak, a férj pedig süket, a köszvényesek pedig azért beszélnek olyan sokat, mert a lábuk helyett a szájukat jártatják.”*) De szintén Békéstől (egészen pontosan híres monográfiájából) ered a 169. lapon található eszme-futtatás: *„A tudatlanság a legnagyobb bűn. A tudás, a megismerés iránti vágy velünk születik, és ennek terjesztése nem csupán szent, hanem morális és társadalmi kötelesség.”* (Békésnél: *„A tudatlanság a legnagyobb bűn, s a tudás, a megismerés iránti vágy velünk születik, és ennek terjesztése tulajdonképpen a tudós morális és társadalmi kötelessége.”*)

Gáspár ragaszkodása a történeti tényekhez, azonban időnként ellentmondásossá teszi a narrációt. A legekleatásabb példa erre a 26. fejezet második része, ahol Galeotto beszéli el az eseményeket, felemlgetve egy párbeszédet. Ebben a dialógusban, ha Gáspár következetes akar lenni, nem történhetne utalás arra, hogy Mátyás király korábban született (mint azt eddig a történészek gondolták), hiszen ez ellentmond Galeotto vélekedésének, aki Mátyás-könyvében azt írja az uralkodóról, hogy *„csak tizenégy éves volt, mikor királlyá választották.”* A narrációnak ezen a pontján tehát épp nem építhetné be a szerző Diószegi Szabó Pál kutatásait, aki Gáspár jó barátjaként nemcsak versbetéteket írt a *Janusba* és a *Galeottóba*, hanem egy verset is lefordított számára Galeotto Marziótól (168. l.).

Az elbeszéléstechnikai anomáliák a bonyolult szerkezet ellenére rendkívül ritkák a regényben, s ezek sem igazán jelentékenyek. Az egyik ilyen valószínűleg annak a számlájára írható, hogy a folyóiratbeli (Irodalmi Jelen) és a kötetbeli megjelenés között nem mindig történtek meg a szükséges változtatások. A 26. fejezetben például Galeotto magának tulajdonít egy olyan verset, amelyről a 8. fejezet végén mondja, hogy nem ő írta, hanem a barátja, Janus. Ebben az esetben még olyan jegyzetet sem kapunk, mint a 172. lapon lévő, miszerint „*Galeotto itt nyilvánvalóan rosszul emlékszik.*”

Mindez azzal is összefügghet, hogy ez a nem túl szokványos, szinte már misztikus történelmi regénnyé dúsított életrajz, amely bizonyos pontokon még a szürreálistól sem idegen, nem épp könnyen követhető olvasmány, ami persze egyáltalán nem baj. Narrációjában a körkörös időszemlélet tükröződik (szándékosan ezt a szót használom, mivel a „tükröz” motívum gyakran fordul elő a szövegben): a szerző sűrűn és gyakran schnittszerűen változtatja a különböző idősíkokban játszódó, visszatérő cselekményszálakat és képeket, amelyek a regény végére kiteszik Galeotto élettörténetét, ezenkívül gyakoriak a „tükrök” (amolyan mise en abyme-ok), a megismételt mondatok, sőt a szándékos anakronizmusok is. A jelenetek közötti átmenetet vagy egyszerű schnittel, vagy álomlátással, látomással, varázssittel, emlékezés-sel stb. oldja meg. A megoldások közül az a rokonszenvesebb, amikor pusztán motívumok kötik össze a jeleneteket. Ilyen például a 2. és a 3. fejezetben a gólya.

Az idő fogalma expressis verbis először a 9. fejezetben bukkan fel, s rendkívül érdekesen már itt összekapcsolódik az olvasással: „*Bejöttünk a könyvtárba. Ránk zuhannak a kódexek mindjárt. Súlyos teher. Ezer és ezer könyv, amit nem olvastam. És nem is fogok olvasni soha. Időhiány. Van olyan, hogy idő?*” Még teljesebben fejti ki ezt a szerző a 29. fejezetben (ahol konkrétan a nonlinearis olvasásról van szó): „*Meg kell ragadni az ilyen alkalmakat, mikor valami érdekes történik, mert az életben nincs ismétlés, nem lehet visszalapozni, úgy, ahogy a könyvekben... (...) Én gyakran elké-*

nyelmesedem a való életben, mert olvasáshoz szoktatott agyam betáblázta magának az örök ismétlés és újrakezdés lehetőségét... Ebből az idézetből is látszik, hogy Galeotto, bár már a 3. fejezetben látja a forgást (ilyen mozgást jelentő igék – pl. pörög, forog stb. – jelzik az időszemléletet), lineárisan gondolkodik az időről, ellentétben a másik főszereplővel, az Ipolyi Arnoldtól vett Kampó táltossal, aki a 46. fejezetben fejt ki nézeteit: *„Rengeteg világ van, az idő nem kronologikus, és mégiscsak egy világ van, és minden megtörténhet. (...) a jövő bekerülhet a múltba, és igazából nem egy Galeotto Marzio van, hanem több száz a különböző időkben és a végtelen terekben.”*

Hogy meggyőzi-e Kampó Galeottót az alternatív idősíkokról és világokról, az maradjon titok, azt viszont el kell árulnom, hogy Kampó időszemlélete – egyébként a több szereplő vallotta lélek-vándorlás is, és ezen túlmenően az örök visszatérés tana – lehetővé teszi, hogy a költők örökké éljenek (vö. 261. l.), időben előre és hátra. Így kerülhet sor arra, hogy Galeotto Vörösmartyt idézi, vagy hogy Janus épp egy olyan népdal-sort citál (10. l.), amely számtalan modern szövegben, így például az *Olcsó vigasz* című Bikini-dalban is felbukkan. Mindez Gáspár vallomásos megnyilatkozása a költészet örökkévalóságáról. Ennek jegyében a regény végére meg is alakul egy triász, amelynek tagjai a már *Janusból* is ismerős fiktív Ádám (egy magyar trubadúr), Janus Pannonius (aki nem hal meg menekülése közben Medveváránál) és Szergej Alexandrovics Jeszenyin, akinek a „fekete embere” végig ott kísért a *Janus* és a *Galeotto* szövegében. Legalább ilyen hatást gyakorol a műre Hunyady Józsefnek *A fekete lovag* című történelmi regénye is, így egyáltalán nem mondható, hogy a szerző csak forrásszövegekből dolgozott. Sőt, legalább olyan erőteljesen köszön vissza munkája lapjairól a fikció iránti rajongása, mint kutatószemvedélye. Ennek kapcsán föltétlenül felhívnám a figyelmet azokra a fiktív levelekre, amelyeket Galeotto nevében ír Mátyás királynak.

Nem könnyíti meg az olvasást, hogy nem lehetünk mindig biztosak abban, épp ki a narrátor. Úgy tűnik, míg egyes fejezetek, részek mesélője maga Galeotto, addig más részeké talán az a

Gáspár Ferenc, aki – Galeottóhoz hasonlóan – néhol lábjegyzeteket is fűz a főszöveghez. Viszont mindezt bonyolítja a 37. lapon található megjegyzés, miszerint „*Galeotto Marzio legismertebb munkájában, a Mátyás királynak kiváló, bölcs, tréfás mondásairól és tetteiről szóló könyvében többnyire egyes szám harmadik személyben beszél saját magáról, a János hercegnek írt ajánlást kivéve.*” Nemcsak mi, hanem a narrátor Galeotto sem érti ezt teljesen, aki a regény végén így fakad ki: „*Hogyhogy én írom a regényt? Közben valamiféle íróról hablatyolsz. De Kampó válasz helyett csak pörög és pörög...*”

Mindez azonban nem szabad, hogy eltántorítsa az olvasót Gáspár regényétől. Különösen azokat nem, akik örömmel olvasták a Janust. Már csak azért sem, mert a *Galeotto* időörvénye nem kis részeket tép ki a „tükörregényből”, új kontextusba helyezve és továbbfogatva, -írva azokat. Nehezebb olvasni? Nyilván. Gáspár maga is elismeri ezt. Azok a „prózapoétikai” eljárások ugyanis, amelyek sosem voltak idegenek a szerzőtől, ilyen töménységben talán itt fordulnak elő nála először. Lehet, hogy a *Galeotto* kevesek (vagy kevesebbek) olvasmánya lesz, de mintha ezt a művét Gáspár nem is ugyanazoknak – vagy nem csak ugyanazoknak – szánná, mint a korábbiakat. Ahogy a borítón olvashatjuk: „*A könyv szerkesztője, Berka Attila szerint ez a regény a szerző, Gáspár Ferenc lírai ars poeticája.*” Ilyen nagy szavakat nem használva gyorsan hozzátenném: legalább ennyire fontos a regényben az idő és a halál, a hit és az Isten vagy épp a szerelem (síkja). Ebből a kötetből sem hiányzik az a női név, ahogyan Gáspár feleségét is hívják. De hátrább lépve az író magánszférájától, azzal fejezem be mondandómat, hogy amikor a *Janust* olvastam, úgy tűnt, a szerző igen megkedvelte Galeottót. Most, hogy a *Galeottót* olvastam, úgy érzem, Mátyás királyt szerette meg nagyon. Vajon trilógia lesz ebből?

EGY KÖTET, KÉT OLVASAT

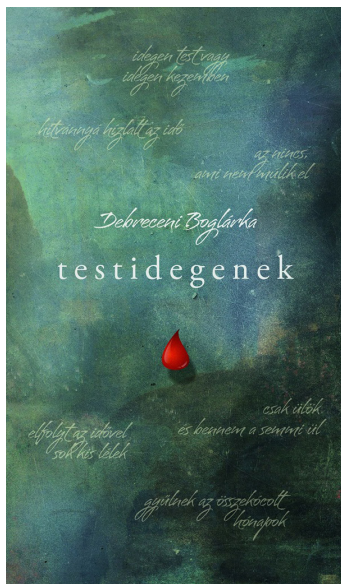
Abafáy-Deák Csillag

Elvonási tünetek

A szerelem olyan, mint a drog. Az erre vonatkozó kutatási eredmények szerint elveszíteni a szerelmünket ugyanolyan, mint egy kokainistának felhagyni a szerhasználattal. A szakítás hasonló érzéseket és viselkedést vált ki belőlünk, mint egy szeretett személy halála és meggyászolása. Míg bizonyos emberek fényképeinek nézegetése nem okoz az átlagostól eltérő agyi aktivitást, addig az ex fotója a szakítás után ugyanazokat a területeket stimulálja, mint a kokain- és nikotinfüggők esetében. Ettől az elvonási tünetek – fizikai fájdalom, szorongás – felerősödnek.

Ezt a szituációt ábrázolja Debreceni Boglárka kötete. *„Sokat kockáztattunk, de nem eleget, / Belevesztünk a hallgatásba...”* – írja főhősnője. *„Mert mindent akartál / már nem vagy senkié, / hiszen az enyém se vagy...”* (Semmi nem marad) A szereplők idegenné váltak egymás számára a kötet címadó szava szerint: Testidegenek. Ez nem más, mint az *Idegen testek* vers címének megfordítása. Utóbbi ezzel a mondattal zárul: *„A te kezében / én is idegen test vagyok.”*

A *Manzárd* című versben másként láttatja magát a nő: *„Hallgatok titkaidról, / mert árnyad, / lepled vagyok.”* Sőt, a „visszaédeskedtél” szó jelzi, hogy valami folytatódik, még nincs vége a történetüknek. Máskor csak a hiány van jelen, önáltatás és

önfeladás ez, az egyoldalú érzések örökös veszélye, szakadáka: „Vártam, hiszen hittem.” (*Halálosztók*) A *Sziürkület* című vers a „Mindig várlak” közhellyel indít, ami szándékos lehet, mert a szerelem mások szemében gyakran valóban közhely, a zárósorok azonban már eredetiségről tanúskodnak: „meddővé morzsol gyáva, zord szíved”. A főhős függőségét tovább fokozza, hogy arra gondol, „ami talán nem is létezett”. (*Az idő hálóján*) Nem akar emlékeket, mégis emlékszik. A lírai én levonja a konzekvenciát: „már csak lázálmod vagyok”, „Mert aki nincs, az nem lehet. / Nincs, és nem marad.” (*Nincs, és nem is marad*)

Aztán jön a felocsúdás, mely után hirtelen azt sem tudjuk, a valóságban járunk-e, vagy csak álmodunk: „Az én Danézim, / aki másé.” (*Énfantom*) Sokan ismerjük a fantomfájdalom mechanizmusát, amikor levágott kezünk-lábunk még továbbél, legalábbis úgy érezzük. A férfi megnevezése érzékletes, különlegesen szép, képszerű jelző (danáz, danászik jelentése: énekel, szöveget dallammal megszólaltat, de lehet dán férfi is).

Kiderül tehát, hogy hárman is jelen vannak ebben a kapcsolatban, és a konfliktus egyik fő forrása a másik nő várandóssága, egy gyermek világrajövetele (*Nincs az a hely*). A nő elképzeli a szeretett férfit, és azt, mennyi minden lehetett volna számára: „Elképzelvelek. / Olyannak, amilyen lehetnél.” (*Féllélény*) A verscím remek, többértelmű, benne a félelem, a fél – mint valaminek a fele – és a feleség is. A gyermek születése metaforaszerűen visszatér a másik nőre utalva: „Mert ő a megrepedt burok / szent misztériumodon.” Ugyanez a motívum ismétlődik a *Magzatburok* című versben, sőt a *Kicsinyben* is: „Pedig szeretem, / még ha az övé is.” Az *Alamuszi karmocskák* kifejezi a főhősnő saját gyermek utáni vágyódását.

Aztán folytatódik az érzelmi hullámvasút, újra béke van (*Mellkasod díványán*). A nőt elragadja az álmvilág, a képzelet, mint ha még bármi lehetne, és semmi sem dőlt volna el: „Mert nem hitted, / hogy lehet, / s ennyire.” (*Áldott reggelek*) A *Kóbor lélek* című vers nem vádirat, de jelzi, hogy a férfi kettős lélek: „Mintha élne testedben / egy másik lélek, ami nem odavaló.” A párharcnak

nincs vége, időrabló viszony ez, sem előre, sem hátra. A lidércnek patája nő, mint az ördögnek (*Kopogóbogár*): kínzó, karkai átváltozás, hogy a nő megőrizhesse a szerelmet.

A kötet egyik legdrámaibb sora az „*Elfolyt az idővel / sok kis lélek / combomon.*” (*Hullasztó*) Szembenézés ez, ha nem is önelszámolás, de egy meg nem született ember feletti virrasztás. A párharc folytatódik – de vajon meddig bírja a szív a marcangolást, mi pótolhatja a kimetszett szövetet? Vagy esetleg újránő, mint a gyík farka (*Szívhús mérlegen*)?

Óévre újév jön, de már minden csak blöff (*Szédülős blöff, lusta passz*), az elválás elkerülhetetlen. A váratlan találkozás is csalóka: „*Néztük egymást, / és kitavaszkodott*” (*Olvadás*), de csak egy pillanatra, a férfi hópehellyé válik, és lassan elolvad, a nő magára marad.

A beszédes *Szívzörej* cím nem sugallja: a vers annak fel- és beismerése, hogy „*nincs jövőnk*”, de a női lélek még ekkor is nagyvonalú: „*miattam ne hagyd el.*” Ennek a szövegnek a zárósora a legprózaibb: „*amikor kimondtad, / nem jött meg neki.*” A szereplőknek valójában nincs választásuk akkor sem, ha választanak. A szerelmi háromszög felbomlik, és ezért borul minden – négyes viszony jön létre a gyerekekkel.

Kopogós szavak váltják egymást a *Komponensek*ben. A nő a szabadságot éli meg, de ez inkább a sebzettség szabadsága, ami nem más, mint rabság: rabjává válik az érzésnek, a szerelemnek, az önfeladásnak. A nő a testét adja, és szétosztja: „*egyre kevesebb jusson neked. / De az, mi a szemnek láthatatlan, / rajtad marad.*” Célzás arra, kinek mi a jussa.

A kötet záró verse *A szakálladról és más démonokról*. Búcsúvers, „*Mert nem haltál belém, / nem támaszthatlak fel.*” Nem a férfi, hanem a nő halt bele a szerelembe: „*Csupán megfeszül a bőr, / s a holtak arca elfehéredik.*” A képszerűség akkor hat a legerőteljesebben, amikor a szerző nem írja körül, csak egyszerűen lefesti a látványt. Radnóti sorai juthatnak eszünkbe erről: „*átfordult a teste / s feszes volt már, mint húr, ha pattan.*” (*Razglednicák*)

Kölös Lajos

A szerelmes nő mítosza

Mai elgépiesedett világunkat, az emberek egymás közötti viszonyát sok esetben áthatja az ésszerűség, a kiszámíthatóság, az érdek, az anyagiasság. Vajon az értelmes létezés mozgatója a haszon? Debreczeni Boglárka az ember esendő voltára, élete végességére utal, amikor így fogalmaz: *„Várjuk, mikor robbantja be / kietlen bányáinkat / a sújtólég / vagy valaki, / aki belátja / többé már nem / termelünk profitot.”* (Tárnákon át)

Hármas, gyötrődő viszony elevenedik meg a *Testidegenek*ben szakítással és visszahódítással, melyben *A csábítás trükkje*, hogy nem az jár szerencsével, aki hódítani akar, hanem aki visszahúzódó. A nő feltétel nélkül, áldozatok árán akar megtartani valakit, aki képtelen eldönteni, hová is tartozik. A hely, ahol az együttlétük megadatik, nem otthon, nem fészek, talán nem is találkahely. A magány azonban, különösen, ha páros magány, a lét siralomháza. Itt a szó szoros értelmében senki sem hal bele a szerelembe, bár szó esik róla. Az élet győzelmeskedik, de nem a józan ész, az már rég elveszett. A főhős, a szerelmes nő kínokat él át, tudja, hogy hazudnak neki, mégis reménykedik abban, hogy még jóra fordulhatnak a dolgok, ám mindez hiábavaló.

A szerző mindent tud a szerelemről. Ez a tudás fájdalmas, és akkor a leginkább húsba vágó, ha nincs kimondva, csak sejtetve: *„Mi már csak csalni / vagy hallgatni tudunk.”* Ki kit pusztít el? – merülhet fel a kérdés. Nem látjuk a hibát, ha van egyáltalán ebben a viszonyban. Csak a férfi lenne felelős azért, hogy nem jön létre tartós kapcsolat? A főhős öngyötrő örlődésében saját felelőssége háttérbe szorul.

Debreceni folyton visszapillant, még a tegnapi, sőt a mára is. A jelenre. Mintha mindig a visszapillantó tükörbe nézne. Elsuhannak szeme előtt az események, bár vele történt minden, de kiszakadt ebből a világból. A veszteséget látja és tapasztalja, élete

üres és hiánnyal teli. Önmaga hiányával. A veszteség feldolgozhatatlan.

A boldogságnak másodperce sincs: elfolyik a combon, a másiknak meg sem adatik, a harmadik cipeli az örömteli terhet, pedig nemcsak ő vágyik rá. Mindennapi történet bontakozik ki előttünk. Az élet nem áll meg, miként az idő sem, folytatódik és múlik. Nem *Rómeó és Júlia* történetét olvassuk, nem is *Trisztán és Izoldaét*, sőt nem is az örületig fokozódó vágyét, szerelemét Racine *Phaedrájában*. A fizikai beteljesülés megtörténik. Nem a másik utáni reménytelen epekedésről van tehát szó, nem meg nem valósult álmokról, mert az érzelmeket viszonyozzák is. De milyen módon és minek az árán? Nincs elköteleződés, mert a máshová tartozás erősebb. Erősebb, mint a halál.

Bizonyára mindannyian ismerjük az érzést, amikor túl közel engedjük magunkat a szerelemhez, eggyé váltunk vele, de ezzel el is illant valami, ami kimondhatatlan, megnevezhetetlen. „*Anna örök*” – írta Juhász Gyula. Debreceni hősnője még nem lett örök, de szerelme sem. Nem kamaszszerelmről olvasunk, hanem felnőtt emberekéről, de mit sem ér a tapasztalat, a lélek korábbi sebzettsége, önmagunk megégetése. Mindez nem számít, újra ott találjuk magunkat, ahonnan korábban elmenekültünk – ez az ember Möbius-szalagja.

A nő és a férfi újra és újra közelednek egymáshoz, majd el is távolodnak: „*Nem kellettél, mégis, / újra megkaptál...*” (*Kirántott felhők*) Halványulnak az emlékek, ahogyan az érzelmek is (*Madárlátta folt*), de egymás által léteznek, közös titkokkal. Jön a végzet egy sújtólégrobbanás formájában (*Tárnákon át*), sötét a jelen és sötét a jövő. A *Csillagpor* beszédes cím, és közhellyel zárul: „*Utánad csak / hamu és füst maradt.*” Debreceni azonban megvillantja ironikus-groteszk látásmódját is: „*Utazz kacsafarhátan, / velem!*” (*Kacsafarhát és elmebaj*) Mindent elképzeli: szíven szúrlak, formalinba teszlek és elsiratlak. Szellemvárosban látja a szerelmét, nincsenek ablakok, csillagok, csak a végtelen magány. (*Zóna*) „*Félsz, hogy elveszítéd. Azt, ami / csak benned létezik. / És bennem. / Örök idők magányában.*” (*Gazdátlan lelkek*)

A szerző a szerelmes nő fájdalommal teli mítoszát írja meg. Nem istennőt állít elénk, alakja sem drámai alak, mégis Anna Karenina élete ott lappang a démoni szenvedélyt kifejező verssorokban. A kötet végén számomra felvetődik a kérdés, hogy a nő vágyakozása, szerelme valóban szerelem volt-e. Ugyanis nem bízik sem önmagában, sem abban, akit szeret. Önfeladó gesztusa sem segíti a továbblépést, marad az őrlődés, az öngyötres és a gyász, mintha áldozattá vált volna, és önmagát gyászolná. A kötet emellett a női szabadságról és a partnerválasztásról is szól. Nem követi sem Csokonai, sem Vörösmarty líráját, de Juhász Gyula spleenes emlékeztetését sem, él viszont olyan eszközökkel, mint amilyenekkel a korábbi korok költői. Például az áthajlással, amikor a versmondattól a következő sorba. Ez a fajta megformáltság fokozza szöveg áradását.

Ki lehet-e írni magunkból a fájdalmunkat, a veszteségünket, a szerelmünket? Hiszen sok eltelt év után is fájni fog a szakítás, az elhagyás. A kötet azt sugallja, nem lehet kiírni a szerelem fájdalmát magunkból, ha sikerülne, önmagunkat csapnánk be. E tekintetben Debreczeni Boglárka nem áztatja olvasóját.

Debreceni Boglárka: *Testidegenek*. Parnasszus Könyvek – Tipp Cult Kft., Budapest, 2019.

ESSZÉ

Balázs Csilla Kinga

Időhinta, szemben a fénnel (regénymag)

Botond fiamnak

1.

„Trianon nem fáj, csak amíg élsz, elkísér. Úgy cipeled majd, mint a hátadon hintázó keresztet. Kivéreztet, összetör, megedz, és kincsekhez, talán még a bölcsék kövéhez is elvezet” – súgták a Párkák a bölcsőm fölé hajolva. Nem is bölcső, hagyományos, fonott mózeskosár volt az, mesélték, Kovásznán, egy sorház mosókonyhából kialakított belső udvarán, ahová levegőzni tett ki anyám, majd rövid időre magamra hagyott, úgy gondolván, hogy biztonságban vagyok, baj nem érhet. Ekkor történt, hogy a szomszédos parasztház istállójából kiszökött Samu, mesélték, *„a Sátán vigyorgó számára”*, a környék retgett réme, s amíg anyám odabent, a konyhában sertepertélt, erős, sárga fogaival kibontotta a vastag pólyát, amelybe a decemberi szél tűfogai elől elrejtettek. Samu, mesélték, okos, jó számár volt, de időnként megbokrosodott, elragadta valami megmagyarázhatatlan, gyilkos indulat: olyankor rúgott, harapott, alig lehetett lefékezni. Alaposan ráijesztett az ajtón véletlenül kipillantó anyámra, akinek ijedtében elakadt a hangja; *„megeszi”*, tátogta némán, *„megeszi a gyerekemet!”*. Hogy a Párkák vigyáztak-e rám, vagy a gügyögésem hatotta-e meg, máig rejtély, de Samu, aki meglett, erős férfiakat is véresre harapdált, ha a kedve úgy tartotta, nem bántott, mesélték, csak kíváncsian méregetett.

2.

Sima, gyenge faág az ember a születésekor, a múlt táplálja, a jelen kergesíti, érleli, egy elképzelt, szebb jövő képzeete sarkallja. Szülők, nagyszülők, nagynénik, nagybácsik, unokatestvérek, szamarak véssik, faragják rá a változó személyiség legelső, meghatározó vonásait.

Így lett volna szép – szakít félbe a fiam Németországban. A vállam mögül olvas bele abba, amit írok: a rokonsági fokozatok közül neki már csak az anya szó jelent valamit. Kezébe veszi a billentyűzet mellé tett apró, sárguló fényképet, nézegeti az ismeretlen arcokat, anyám népes családjának tagjait, akiket csak hírből ismer, mert vagy már nem élnek, vagy felkapta és távolságtartó idegenségbe sodorta őket a rendszerváltás meg a „kapitalista gazdasági fejlődés” aranyporos forgószele.

Tinédzserkorú, helyét keresgélő, gyökértelen fiam számára ez a fénykép egy ódivatú, letűnt világ kordokumentuma arról, hogy egy nagycsalád tagjai egyszer voltak, hol nem voltak, amíg meg nem haltak, vagy el nem párologtak a ködben. *Ezek az emberek szerették egymást* – mondja, és a nagyszüleimre mutat. Közelebb hajol a fényképhez, hitetlenkedve szemrevételezi, hogy az anyja, „anya-banya” is volt egyszer újszülött.

Nyakig pólyába bugyolálva, fehér tuskóként heverek, hintázom tenyeres-talpas, széles arccsontú, ízig-vérig kun-magyar nagyanyám ölében, ebből gondolom, hogy a nagy erdélyi árvíz után, 1970 június–júliusában készülhetett a kép, a romániai szocializmus konszolidált időszakában, amikor a világba üzetésünket siettető önkény és a hivalkodó zsarnokság árnyai még nem csúfították el a felnöttek homlokát, és mérgei még nem kezdték ki az erdélyi magyarság lelki szöveteit.

Sokáig nem is tudtam, hogy határon kívüli magyar vagyok, a magyarságot úgy kaptuk, mint az oxigént, együtt járt a létezésel, anélkül, hogy azt különösebben értelmezgetni kellett volna, mesélem a fiamnak, vagyis mesélném, ha nem unná, és nem rohanna fel a szobájába, a számítógépébe zárt online cimborákhoz. Egyetlen egyszer volt Partiumban, kiskorában. Székelyföldön

nem járt soha, neki már nem lehettek érzelmi kötődései, nem tudja hova, kikhez kapcsolni a hallottakat.

3.

Hogy a magyarság fennmaradásáért küzdeni kell, azt én is csak tinédzser koromban, a 80-as években tanultam meg: ekkor már dübörgött a faluromboló és a nemzetiségeket „integráló”, úgynevezett homogenizálási program. A fogamzástápláló és a hetvenedik életévüket betöltött román állampolgárok kórházi ellátását tiltó Conducător és a nyugati egyetemek díszdoktori kinevezéseivel büszkélkedő Elena Ceaușescu vezetése alatt Nagy-Románia átállt az „ipari-gazdasági fejlődés glóriás diadalútjára”. Közben Helmuth Kohl kancellár a német származású erdélyi génállományt nem kevés fejpénzért az NSZK-ba menekítette, egész falvak, városok ürültek ki így, a maradék nép pedig, az istenadta nép, románok, magyarok vegyesen, fogvacogtató sötétségből lesték a szökés kivezető ösvényeit. A Nagy-Romániában kegyvesztett Múzsák vagy örökre elhallgattak, vagy virágnyelven dúdoltak, mert a magas művészet iránti igény és a lélek azért élt és élni akart.

„A Kárpátok Génusza” ellehetetlenítette a humán oktatás és a művészetre nevelés minden formáját, a középiskolákat ipari-mezőgazdasági szaklíceumokká alakította, és mi, lázadozó kedvünket jelentéktelen diákcsínyekben, házibulikban kiélve úgy masíroztunk szabvány után varrt egyenruhánkban a „gazdasági-ipari fejlődés” és az „Aranykor” lobogói alatt, hogy végig tudtuk: embertelen, agyatlan marhaság ez az egész, de az osztály besúgóí fülelnék, a helyzet halálosan komoly, őszintének lenni, feltűnősködni, akárcsak az oroszlán simogatása, veszélyes.

Magyarul érettségizni csak két sikeres felvételit követően, összesen három, matematikai, elektronikai és mechanika profilú osztályban lehetett: ez a mutatóvány megyénként mindössze 3x36 tanulónak, csak a legtehetségesebbeknek és a legszorgalmasabbaknak sikerült. A korszak legnagyobb hősei azok a sokszor ironikus,

csípős humorú, szigorú tanárok és egyetemi oktatók voltak, akik a megalomán elnyomás és a túl magasra felkapaszkodott gazemberség brutális birodalmában sem felejtették el, hogy a diktatúrák, akár az árhullám, elvonulnak, de győztes az Ember, ha nem felejteti el, hogy mi különbözteti meg az állattól. A történelmi korokból örökölt, sötétben gyertyafényként világító transzilvanista humanizmus és a rendszer szigorú kontraszelekciója végül az erdélyi magyar líceumok abszolút szellemi és etikai fölényéhez vezetett: nem volt könnyű hivatalosan megindokolni, miért is akarják a 80-as évek végéig az összeset felszámolni. Az átlagos, vagy a felvételikén rosszul teljesítő magyar gyerekeket már tizennégy éves korukban beszippantotta valamelyik román szakiskola, majdnem úgy, ahogyan most szippantja be az ipari-gazdasági fejlődésre és integrációra állítólag nagy súlyt fektető nyugat-EU-s oktatási rendszer a multikulti bevándorlók lidércfényekkel elkápráztatott, kialakulatlan gyerekeit, a nyugat-európai munkaerőpiac leendő munkaerőit és fogyasztóit, azzal a különbséggel, hogy mi akkor és ott végig pontosan tudtuk: lelketlen, agyatlan marhaság ez az egész, és mi akkor is, azért is erdélyi magyarok vagyunk, és magyarok maradunk.

4.

Kamaszkoromban úgy láttam, hogy az erdélyi magyar közösség, akárcsak a családom, két, egymással versengő csoportra oszlik: az egyik a megcsontosodott patriarchalizmushoz és népi tradícióikhoz makacsul ragaszkodó „kötekedős, bölcsködős”, tehetséges, de lobbanékony székelyeké, akik identitásuk megőrzése érdekében, ha kell, bicskát, vasvillát ragadva védekeznek az erőszakos románosítás és a betelepítések ellen – mi több, rebesgették, néhány faluban még valamiféle „ősi” vendettát is gyakorolnak –; jobb nem hergelni a székelyeket, gondoltuk, hadd legénykedjen a józanabbja és az értelmesebbje táncházakban, építsenek, faragjanak, fonjanak titokzatos, varázslatos mesevilágot maguk köré, mi máshogy álljuk a sarat.

Mi, vagyis a partiumi, szilágysági magyarok, a népi kultúrával alig törődő, „langyos, alföldi táhenek”, ahogy a székely rokonság nevezett minket, talán a határ mentén fogható, pannon-magyar rádiós és tévéműsorok, vagy az eltérő „morfogenetikus mező” hatására más lelki berendezkedésűek, mai szóval „urbanizáltabbak”, „emancipáltabbak”, szabadosabbak és lazábbak voltunk, mint az időnként vasikalaposan patriarchális, rátarti és kiszámíthatatlan székelyek. Ez a tény viszont nem kérdőjelezte meg, hogy egy közösség vagyunk: magyarságtudatunk, akárcsak tájszólással színezett, az indoeurópai nyelvek tengerében külön szigetet, egyedi gondolkodásmódot és pszichés alkatot indukáló anyanyelvünk, világleképező létérzékelésünk alapja, életünk foglalata volt. (Az azóta népszerű csángókat nem tekintettük „igazi” magyaroknak, akkoriban az volt az általános nézet, hogy őket már sajnos beolvasztotta a románság, de mert sokan tudnak még magyarul, ők is a magyar közösséghez tartozhatnak, ha akarnak.) Nem képezhette tehát vita tárgyát, hogy Trianon óta jogfosztottan, hazátlanul ugyan, de mi mindannyian magyarok, „Európa fehér indiánjai” vagyunk, és az elnyomott, üldözött, éppen ezért veszélyeztetett erdélyi magyar közösséghez, a felszabdaltan is egységes magyar nemzethez tartozunk akkor is, ha a távolság és a szigorúan őrzött határok miatt a többi, egymástól elszigetelt, külön utakon fejlődő nemzetrészekre nem volt, nem lehetett rálátásunk.

Erdélyi magyarnak lenni a szocialista időkben a mennyiséggel szemben a minőségre törekvés súlyos kötelezettségével járó, elitista kiváltság is volt, valamiféle dacos, muszáj-Herkuleseket edző állapot. Sorsfeladat, amit külön-külön és együtt is meg kellett oldanunk; erkölcsi kötelesség, hisz minden egyéni siker a közösség becsületére is vált, és kimondva-kimondatlanul hozzájárult a magyar közösség létjogosultságának és szellemi autonómiájának erősítéséhez.

5.

A meg- és a fennmaradás kötelessége és morális felelőssége a magánéletet is szabályozta. A fényképen, a jobb szélén, többé-kevésbé

elmagyarosodott, szatmári sváb fiatal nő áll. Soha nem érezhette magát otthon a nagycsaládban, ahogy a férj, a nagybátyám sem a svábok között: akkoriban az erdélyi kisebbségek köreiben alapszabálynak számított, hogy ismerkedni, barátkozni bárkivel lehet, de házasságot kötni csak saját nemzetiségűvel, a mi esetünkben tehát csak magyarral ildomos. Micsoda barbárság, micsoda diszkrimináció, kiálthatnának fel a multikulti proletáriátusra, globális gazdasági versenyre felesküdő, uniós tanokon nevelkedett nemzedékek, főleg azok, akiknek egyébként a szülőföld (a Haza földje) és az anyanyelv, mint a társas érintkezés elsődleges eszköze születéssel járó adottság, olyan előjog, amelyet készen kaptak, és amiért nem kellett sem „bűnhődniük”, sem vért izzadniuk. Pedig amikor a fajta fennmaradása, a kontinuitás és a megmaradás a tét, akkor a túlélőreflexek irányítanak, és minden könnyvillatú, elméleti okoskodás hatályát veszti, vagy legalábbis háttérbe szorul. Egy-egy veszélyeztetett közösség önvédelemből (vagy önérvényesítő, hatalmi érdekből) elkövetett összezárásának ez a napjainkban lesajnált, maradiságként tekintett jelensége a világ minden táján és minden korban megfigyelhető, főleg akkor, ha az összetartozás tudata és programja az adott közösségen belül egyébként is erős – akinek van szeme a látásra, látja.

„A vegyes házasság azért sem egészséges – tanította később anyai nagyapám –, mert ha eltérnek az anyanyelvek, nem paszszol a szó, nem egy srófra jár az ész, nagyobb a kenyértörés esélye is. Hirig bombardament.” Ötéves lehettem, amikor a szüleim egyetértő bólogatásai közepette megfenyegetett: úgy menjek hozzá egy románhoz, hogy kitagadnak. Azt sem tudtam még akkor pontosan, mi az, hogy férj, mi az, hogy hozzámenni, és mi az, hogy kitagadnak. Nem vesznek tudomást rólam, soha többé nem fognak beszélni velem? És mi az, hogy házasság? Azonkívül, hogy nem, vagy alig tud magyarul, mi az, hogy román? Mihez képest az? Ha mi magyarok vagyunk, hogy kerültek ide a románok? Hogy kerültünk ide mi? Tényleg van olyan, igaziból is, hogy Magyarország? Vagy mi, a szombatoként nagyanyám pici házának zsebkendőnyi udvarán felállított, hosszú asztal köré gyűlő nagycsalád vagyunk Magyarország, meg az a nagy, tekergethető

rádió Mama döngölt földes, linóleumos konyhájában, amiből henteente egyszer az istentiszteleteket megillető áhítattal, moccanás és pissenés nélkül a hokedliről kell hallgatni a teljesen felfoghatatlan „Szabó család” távoli, mesterkélt hangjait?

6.

A fényképen a nagyapám és a nagyanyám az őket megillető fő helyeken ülnek, székeken. Arcukon nyoma sincs két háború megélt borzalmainak, sem annak, hogy kétszer elvesztettek egy Hazát, más szóval, hogy a Haza szemellenzős, Janus-arcú kormányai kétszer is útszélre dobták, cserbenhagyták őket.

Fürkészve nézik az ismeretlenség homályában álló fotóst, mosolyognak, mint a fáradt győztesek. Hátuk mögött a kiházásított, vigyorgó lányok és az elmagyarosodott, sváb menyecske. A fiatalasszonyok mögött a kompozíciót lezáró férfinorfol: a háromból az egyetlen életben maradt fiú, meg a férjek, az „Öcsi bácsik” (a nagyszüleim minden sógorukat egységesen és testvériesen Öcsinek nevezték). Lábuk előtt és az ölükben ott hintázunk mi, vagyis az unokák. (Hogy én már pólyás, „porbafingó” koromban is a Mama kedvence voltam, azt soha senki nem tudta megbocsátani nekem.)

Partium egyik legrégebbi településén, anyai nagyanyám szülőföldjén, a dimbes-dombos, borairól híres, színmagyar faluban, Dobrán készült a kép. „Doberdón”, ahogy keserű-tréfásan időnként a Dionüszosznak sűrűn és örömmel áldozó nagyapám nevezte.

Valahányszor később a magyarság Boldogasszonyáról, harcos magyar amazonokról, konyhatündéerekről, Holle anyókról, háztűzet őrző sárkányokról, vezérlő csillagokról olvastam, mindig a képen látható anyai nagyanyám, a falu javasasszonya és lelki szemetesládája jutott eszembe. Temetés, esküvő, lakodalom, kenyérsütés: ő volt az a beavató személy, aki az élet komoly szertartásait és ünnepeit elsőként megismertette velem. Csüggttem rajta, mint gyümölcs a fán. Friss kenyérre, puha, védelmet adó dunnára, bölcs, doromboló vadmacskára, nőstényoroszlánra emlékezte-

tő, testes, hamisíthatatlan kun-magyar asszonyság volt, ez róla az egyik utolsó fénykép. Hét évvel később már nincs az élők sorában. Sudár fenyővé változott. Kopjafa helyett csenevész örökzöldet ültettek a sírjára, éppen a fejéhez. Tizenöt évvel később nagyapám is odakerült az ő sokszor megcsalt, de imádott „mamikája” mellé, aki, mesélték, egyszerre volt felesége, szeretője, anyja, testvére, társa és bizalmas jó barátja. Nem tudom, hogy az örökzöld szeretet és a kitartás óriásernyője vajon csak az én fantáziámban létezik-e, vagy valóban beszélt róla telefonon valamelyik kiváltságos, mert autóval rendelkező unokatestvérem, nem láthattam a nagyszüleim sírját soha, időben is, térben is messze sodort a gyökerektől a sorsnak átkeresztelt régi-új rendszer, de azon a hatalmasra nőtt fenyőfán most már nem foghat az idő vasfoga, mert képzeletben én ott látom, ott akarom látni azon az elhagyatott, behorpadt síron.

7.

Összesen tizenkilencen vagyunk a fényképen. Néhány nagybácsi és nagynéni mellkasában már esővíz csobog, vagy, mint anyám, urnába zárva kísértének az emlékeimben. Erdélyi magyarok a világ temetőiben, porladnak a világ minden táján, idegen földben, ezer idegen holtak társaságában.

A fényképen az évtizedek óta nem látott unokatestvérek még gyerekként nyűglődnek a gyepen: azóta már mind benne járnak a korban, sokan, hallom, időközben maguk is nagyszülők lettek.

Konok, maguknak való figurák, állunk, ülünk, heverünk nagyanyám asszonyi őserejének mágneses terében, az alommeleg és az összetartozás levegőjében, erős napsütésben, hunyorgó mosollyal, farkasszemet nézve a fénnel.

Tanító, botcsinálta pap és órás nagyapám a nálam két évvel idősebb, optikussá lett unokatestvéremet hintáztatja, akinek felnőttkori, telt bajszos képe a gének rejtélyes játékának köszönhetően a Wikipédia *Nagyborosnyói Bartha Albert* szócikkből is visszaköszön rám. Mert nagyapám a Nagyborosnyói Barthák egyik mellék-

hajtásaként ahhoz a famíliához tartozott, amely egy katonatisztből lett honvédelmi minisztert, nemzetgyűlési képviselőt adott előbb a Bánságnak, majd Magyarországnak, de akiről mi, „elfajzott lumpik”, sokáig nem is tudtunk, egyrészt mert a neve a román diktatúra történelemkönyveiben értelemszerűen sehol nem szerepelt, másrészt mert személye a régmúlt zárt dobozaiba száműzetett, és különösen senkit sem érdekelt. Nagypám fiatalon rávágta az ajtót a kutyabőrös rokonságra, és minden kapcsolatot megszakított velük; később nekünk sem sokat árult el a származásáról, sok részletről ő maga sem tudott, és ha kérdeztük, legtöbbször csak nagyot legyintett: a cselédek asztalához akarták leültetni a Nagyváradon megismert menyasszonyát, egy falusi bírócska szintén kalandos előéletű lányát aznap, amikor bemutatta nekik. „Drugi putty”, mondhatta félhangosan, miután kiviharzott a díszes ajtón. Sokáig a sajátos nyelvi humor megnyilvánulásának véltem ezt a drugi puttyot, a „hírig, bombardament” mellett ezt a második, sűrűn használt kifejezését, amíg véletlenül ki nem derült, hogy a ’drugi put’ horvátul azt jelenti: ‘második alkalommal’. „Majd máskor, hölgyeim és uraim. Majd legközelebb. Sohanapján kiskedden.”

Nagypám tehát saját akaratából, még a trianoni ördögpaktum előtt úgynevezett dzsentri lett, mondanák a budapesti történészek, és ha ismerték volna, azt is hozzátennék, hogy „aszociális, kötekedős kekec” lehetett az illető. Pedig csak tisztán látott, következetes volt, ha az igazságról és a lélekbe írt parancsolatokról, a „lelki nemességről” volt szó, és hajtotta a kíváncsi természet, a kalandor bővérűség, no meg a rangon aluli mátká, vagyis a nagyanyám iránti kötődés.

8.

Mi már úgy születünk bele a szocializmusba, mint kishalak a végtelen, langyos pocsolyába: hogy volt előttünk más társadalmi berendezkedés is, annak első, beszédes jeleit az öreg rigolyáiban érhattük

tetten: télen-nyáron pantallóban, ingben, zakóban járt („mint szaros Pista vasárnap”, nevettek néha titokban a lányai a háta mögött), díszes, ezüstláncos zsebórát hordott, és mindenhová magával hurcolta, „nyikorgatta” a hegedűjét, amin játszani boldogult úrfi korában megtanult. Félte őrzött, régi bicskáját és kis méretű, ezüst villáját, kanalát, amelyeket nekünk, gyermekeknek, még megérinteni sem volt szabad, fehér batiszt kendőbe csavarva ugyanúgy mindenhová magával vitte, mint bolondos-huncut „megvilágosodott” lelkének tárgyi kivetülését, a lószőrrel szőrözött, rózsafa vonós (!) régi hegedűt. Tudtuk tehát, hogy van ebben a kék érvonalban valami, hallottunk a cintosi, bükkösi kúriákról, a Gheorghiu-Dej idején elhurcolt, Duna-csatornánál elhunyt arisztokrata nagynéniről, „a pénzéhes, zsugori, gonosz boszorka Nusiról”, Amerikában eltűnt dédszüőlőkről, de mindez nem bírt különösebb fontossággal – nagyapámnak nem a társadalmi hierarchiában betöltött kosztümös szerep, nem a világszínház számított.

Figyelmetlenség, meggondolatlanság, mértéktelenség minden bajnak az okozója! – hajtogatta családi összezördülések esetén. Kotnyeleskedése ilyenkor néha kifejezetten idegesítő volt, de azért ráhagyták.

A keresztény-humanista Európa történelmének szégyenfoltját, a trianoni álbékepaktumot is ezzel a három emberi gyarlósággal magyarázta, igen leegyszerűsítve a történelem menetét és lelketlen végkifejletét. „Mert a magyar főurak soha nem vették komolyan a Dobrudzsa–Havasalföld–Munténia kifliájében lakozó népséget, a jobbágyaikat, a parasztaikat, akiknek elmaradottságáról a Római Birodalomból kurvákkal, latrokkal, bűnözőkkel együtt messze száműzött Ovidius is említést tesz, a románokat, akik asztalon szerkesztett, alig háromszáz éves nyelvet beszélnek, azt próbálják ősiként eladni, és akiknek a nemessége hosszú időn keresztül csak franciául tudott. *Hejj, ha nincs az a ribanc román Mária királynő, aki Versailles-ban beveti a szépséges bájait!* – sóhajtozta. Trianon, mint minden magyarnak, nagyapámnak is az egyik legnagyobb szívfájdalma volt. Noha igazságérzete és humánuma kétes esetekben mindig felülírta nemzeti érzelmeit, éppen ezért cimborái között legalább

annyi román és cigány volt, mint magyar, néhány pohár borocska után pedig kiselőadásokat tartott Trianonról és következményeiről. *„Budapest és Bécs közreműködése nélkül ezeknek a szerencsétlen keverékeknek, ezeknek a románoknak még írástudójuk sem lett volna – mérgeződött. – Lám, milyen erős a román sovíniszták hazatudata, soha nem fogják megbocsátani maguknak a saját gyarló alávalóságukat, sem nekünk, magyaroknak azt, hogy még mindig tartjuk magunkat. Lám, mennyire »kulturáltak«, lám, mennyire óvják, becsülik az ősi dáko-románnak kikiáltott területeiket, Nagy-Románia földjét, amit az állítólagos őseik vére locsolt termékennyé! A múltjuk és az ősiségük iránti merő tiszteletből pillanatok alatt koszos disznóóllá változtatták, széthordták, elherdálták a zsákmányt, az árut, mert az a legkönnyebb: tönkretenni, elpocsékolni a másét. Meg lehet nézni, mit műveltek alig néhány évtized alatt az egykor takaros, virágokkal díszített magyar városokkal, meg a falvakkal, az erdőkkel, a mezőkkel, a szántókkal, tényleg büszkék lehetnek a teljesítményükre! – háborgott tovább. – Nem vették komolyan őket a külföld lábai elé terülő, csöbe húzott, szemellenzős magyar vezérbikák, sem őket, sem a hátuk mögött gyülekező idegen erőket, a fenenyagy nemzeti öntudattal tapasztasztott, csili-vili, kivirc-kavarc osztrákokat, a Bécsből és a Budapestről útnak indított magas lovakat, amelyeket a kultúranalfabéták feneke alá toltak, hadd táncoljanak, hadd tropotyáljanak, csak nevetek rajta, fújd fel, mint a léggömböt, az inkompetens többség hiúságát, etesd az irigységet, csinálj urat az ösztönlényből, ültessd a nyakadra, világ! Figyelmetlenség, mértéktelenség, meggondolatlanság minden bajnak az okozója.”*

9.

Ötéves lehettem, amikor a játszótéren rövid, kevert nyelven zajló vita után egy román kislány lelökött a hintáról. *Du-te de aici, bozgoraica dracului!* (Menj innen, te ördög bozgor lánya) – selypegte. Akkor még nem tudtam, mit jelent a bozgor szó, most már tudom: kifosztottságot, hazátlanságot, átmeneti szálláshelyeket az

örök idegenségben, egy rám testált, különleges, egyedülálló anyanyelvet, egy speciális nyelvi logikát, szintézisben gondolkodást, szellemi hagyatékot, a kívülálló elemző szerepét, önvédelmet, az elfogadhatatlan tagadását. Ötévesen még csak azt tudtam, hogy mindannyian emberek vagyunk, de ha valaki lerohadtmagyaroz, lebozgoroz (lehazátlanoz), azt bokán kell rúgni, meg kell ráncigálni a copfját, de úgy ám, hogy amíg él, megemlegesse! „Mert mi vagyunk itthon, nem a fosztogatók, nekünk szégyenkezni okunk nincs, és ami nem merülhet feledésbe, az nem merülhet feledésbe, és a magyarokat ért permanens igazságtalanság ilyen!” A nagy pofozkodásba és sikítózásba a román kislány anyja is közbeavatkozott; ököllet esett nekem, és nagyon rossz véget ért volna a hintás kaland, ha a bokrok takarásából nem vágat elő az anyám, aki titokban settenkedett utánam, hogy lássa, helyesen alkalmazom-e a közlekedési szabályokat, és ha a 15-ös mikrorajon ablakaiba tóduló lakók nagy örömeire nem száll be ő is a hintázáshoz meg a hazához való jog miatt kialakult vitába és női csetepatéba.

Nagyapám aznap éppen nálunk vendégeskedett, „addig nem halunk meg – vigasztalt, miután kissé megtépve bár, de nem vesztesen hazaértünk –, amíg a világ elnyomói, a gonosz, mocskok, lelketlen nemzetek jóvá nem teszik az Igazságtalanságot, amit képviselnek, Isten egyszer majd helyre teszi őket ezért, mert ez a Törvény, és a magyarság ellen elkövetett kegyetlenség, a hol véres, hol vértelen népirtás miatt fizetni fognak!”

A következő alkalommal némi rábeszélés után anyám egyik legjobb barátnőjének, az olténiai származású román szomszédaszszonynak a nagyobbik fia kísért el a játszótérre, és unatkozva bár, de türelmesen kivárta, amíg bátran, emelt fővel, csak azért is kihintázom magam.

10.

Azóta, úgy hallottam, az a román fiú, a gyerekkori testőröm is valahol Nyugat-Európában keresi az eurót és helyét a világban,

mert a rendszerváltó „nyitás” után, aki tehetett, nekilódult a jóléttel kecsegtető nyugati nap kísértő fénynyalábjainak irányába. Talán most, idősebb korában döbbsent rá ő is, hogy mi marad a végén: emlékek az akkor áporodottnak vélt együttélés meghitt pillanatairól, emlékek a jobb híján szeretetnek nevezett erő furcsa megnyilvánulásairól.

Azért vagyunk a világon, hogy valahol helyünk legyen, ha már otthon nem lehetünk benne? Azért vagyunk a világon, hogy jobbá tegyük, és ha már magyarnak születtünk, megigazítsuk azt? Azért vagyunk a világon, hogy a Haza fogalma és a Trianon előtt írt nagy versek újra értelmezhetőek legyenek? Mert a magyar az egyetlen, vándorcigánnyá tett európai nép, amelynek Trianon óta nincs is Hazája...

Ha most, 2020-ban, valami csoda folytán össze tudnám trombitálni a fényképen szereplő családtagok még élő tagjait, a Magyarországra, Svédországra, Németországra, Amerikába szóródott rokonokat, a maradékot és az utódaikat, összeszámoltam, negyvenegyen néznénk egy időtálló felvételeket készítő, méregdrága, digitális kamerába. Festői pózban feszengve, egyik lábunkról a másikra állva, testünket hintáztatva, hazudott jókedvvel, egymásnak idegenül, mosolyszerű grimaszra húzott szájjal, könnyen cserélgethető, festett, kül-földi álarcok, személyiségmatricák mögé rejtőzve.

Hiányozna közülünk egy nagy szervező, a lélek tüzének őrzője, a hétfejű tündér, hiányozna a mami felszabadító őseje.

Hiányozna egy anekdotázó, bogaras papóka életszerető bölcsessége és hangulatfokozó „cincogása”.

Huszonegyen értenénk és beszélünk a magyart, mint nyelvi összetartó erőt.

Kommunikálnánk németül, angolul, svédül, spanyolul.

Hallgatnánk mély csöndbe merülve heten, a nagyszülők ránk testált szellemi öröksége alatt meggörnyedve.

Állnánk összehérszánt szájjal az idő vicsorgó számárfogai és a ránk szegzett kamera előtt, állnánk hunyorogva, szemben a fényvel.

A szöveg a Nemzeti Közszerelő Egyetem „Trianon és a család” esszépályázatára készült, de a leadási határidő túllépése miatt nem volt elfogadható.

ESSZÉ

Piroska Katalin

A berekkel nem lehet okoskodni

120 éve született és 50 éve halt meg Fekete István

Ha a természetben – a klímaváltozás vagy egyebek folytán – bekövetkezett újabb „deformációról” olvasok, vagy magam is ezt tapasztalom, ha nevelhetetlen, örökké elégedetlen, agresszív kamaszokról hallok, vagy ilyenekkel találkozom – önmagam vizsgálására (egyébként mit is tehetnék) újra fellapozom a *Tüskevárat* vagy a *Téli bereket*.

A regényekre nem a gyermekkoromban találtam rá, ez nem is lett volna lehetséges, hiszen Fekete István művei (tudtommal) a hatvanas évek elején jutottak el Romániába, de már az első elolvasáskor elvarázsoltak. *„Bármelyik könyvét, abban bármelyik történetet olvasom, valami olyan vágyott és megvalósult otthonosságban lesz részem – ami az olvasás hozta élmények között párját ritkítja – írja róla Schäffer Erzsébet író –, ott vagyok teljes valómban a helyszínen. Érzem a kakukkfű illatát, Vukkal, a kisorókával lapulok a búzaföld sárga tengerében, együtt dübörög a szívem a kökénybokorba fészkelte gébics asszonyosság izgatott szívével, aki látja a karvalyt, és észveszejtő bátorsággal csalja odébb, hogy mentse a fészket, a fészkekben a fiókákat, a fiókákban az életet és a jövőt...”* Azt gondolom, sokan vannak így a műveivel.

Írásaiból különleges harmónia árad. Műveinek helyszínein, a vizekben, nádasokban, erdőn, mezőn minden a „helyén van” vagy a helyére kerül, a dolgok úgy haladnak a maguk útján, ahogy haladniuk kell az élet természetes rendje szerint: *„A berekben nincs protekció, a berekkel nem lehet okoskodni, nem lehet vitatkozni, nem lehet bocsánatot kérni, s nem lehet semmit jóvátenni”*

– mondja István bácsi, mikor a kiskamaszokat útnak indítja a téli berekbe – és nagyon egyet lehet érteni vele. (Fekete István műveiben „rend van” az élet más területein is.)

Az író stílusának külön varázsa a keresetlen egyszerűség, megtalálja a saját hangját még a sokszor elgiccsesített vagy patetikusan ábrázolt témákban is. A karácsony így jelenik meg a *Téli berek*ben:

„Az öreg meggyújtotta a gyertyát, s a kis láng lassan szárnyra kapott, majd mintha magára talált volna, kinyújtózott. Matula keze megmozdult, mintha meg akarta volna simogatni, aztán csendesen azt mondta: – Adjon az Isten mindenkinek békességes, szép karácsonyt!

És akkor, puhán, telten meglódult a kis szobában a rádióból hangzó, a távoli harangszó. S a szobában csend lett, csak a harang simogató szárnyalása lengett a levegőben, s a három embernek kimondhatatlan, leírhatatlan békesség szállt a szívére. Mert a harangszó, mint a szél orgonája az erdők felett, ott volt a kunyhóban és a havas berekben, hómezőkön, kívülről és belül, nem kérdezett semmit, nem mondott semmit, csak volt – talán kezdettől fogva, mint a jóság simogató örök vágya, hogy elmúljon, ami rossz, épüljön, ami rom, gyógyuljon, ami seb, puhuljon, ami harag, olvadjon, ami fegyver, s ne szálljon soha harangszó a bosszú és fájdalom üszkei felett. Ne szálljon sehol a világon.”

A hazaszeretetről így ír: *„Kerestem az utat, a patakot, a nádast, a csereszagú erdőt... s közben megtaláltam a Hazámat.”*

A művek nagy többségéből áradó kiegyensúlyozott optimizmus azért is külön csodálatra méltó, mert az író életének javarésze nem volt sem nyugodt, sem derűs.

A Somogy megyei Göllén született 1900 januárjában, itt töltötte kisgyermekkorát, és saját bevallása szerint csak itt volt igazán boldog, azzal együtt, hogy nem éltek jómódban, tanító édesapjának pedig – nemcsak az iskolában, de otthon is – igen kemények a nevelési elvei, nem idegen tőle a testi fenytetés sem. De ez a szigorú apa meg a barangolások – barátokkal vagy anélkül – a környező erdőkben, nádasokban szerettetik meg a kis Istvánnal a természetet.

Ezután zaklató évek következnek: a kaposvári gimnáziumi éveket csak átbukdácsolta, át is írták a polgári fiúiskolába, jött az első világháború, besorozzák, hadiérettségit tesz, tisztis iskolába kerül.

A háború után gazdasági akadémián tanul váltott helyeken, végül Mosonmagyaróváron végez 1926-ban. Majd gazdatisztként ténykedik igen sikeresen egy Ajka környéki földbirtokon: a föld megművelése mellett tej- és sajtüzemet szervez, szeszfőzdet irányít, búzavetőmagot nemesít, eredményei országos visszhangot keltettek, a Gazdatisztek Lapja is nagy elismeréssel írt róla.

Közben megnősül, ifjúkori szerelmét, Piller Editet veszi feleségül, de házaseletük nem zavartalan. Felesége súlyos idegbeteg lesz (mániákus depresszióban szenved), s szélsőséges hangulatváltozásai, rohamai mindkettőjük életét nehezítik. De az is igaz, hogy sokszor nyilatkozta: Edit a műveinek első kritikusa, és véleményét ezen a téren (is) mindig figyelembe veszi. Egyébként az író halála után a feleség lett az írói hagyaték gondozója, ő szorgalmazta a művek kiadását, az asszony harcolta ki ezek egy részének oroszra fordítását, s mivel a Szovjetunióban igen népszerűek lettek, ez sokat segített Fekete István itthoni elismertségén.

Gyermekeik sorsa sem apjuk kedve szerint alakult. Lánya, Edit 1948-ban apáca lesz, és a rendjével Ausztriába távozik, fia pedig 1957 után kényszerül disszidálásra. (Ifj. Fekete István jelenleg Chicagóban él, maga is író, újságíró, magyar lap munkatársa, tulajdonosa, de gyakran látogat haza Magyarországra, ápolva apja emlékét, gondozva hagyatékát.)

De „*aki írónak született, az író is lesz*” – vallja Fekete egy vele készített interjúban valamikor a hatvanas évek végén, s az ő esetében ez így is van. (Úgy mesélte, hatéves korában próbálkozott először történetek önálló megfogalmazásával.)

A mezőgazdasági teendők mellett egy neves vadásztársaság tagjaként – mert szabadidejében lelkes természetjáró és nagy vadász – írásokat kezd küldeni a *Nimród* című szaklapba, melynek főszerkesztője, Kittenberger Kálmán felfedezi a benne mocorgó szépírói tehetséget, és írásra biztatja. (A híres Afrika-kutató, vadászíró regényes életútját később Fekete István is megírja.)

Szépírói jellegű alkotásai Herczeg Ferenc irodalmi lapjában, az *Új idők*ben jelennek meg. Az első jelentős elismerést íróként már nem fiatalon, 1937-ben kapja: *A koppányi aga testamentuma* elnyeri az Országos Gárdonyi Géza Irodalmi Társaság történelmi regénypályázatának első díját (a kisregényt 1967-ben meg is filmesítik). Ugyancsak díjazott lesz később az 1939-ben publikált, önéletrajzi elemekkel gazdagított családtörténete, a *Zsellérek*, amely Zsellér Péter és köre sorsának alakulását, önmagára találását mutatja be. (A maga korában igen sikeres alkotást 1946-ban betiltották az 1919-es vörösterorról írottak miatt, a mű csak az 1990-es évek elején jelenhetett meg újra.)

Az 1930-as évek közepétől szakmai és prózaírói munkásságát megbecsülik, elismerik, a *Hajnalodik* című drámáját a Nemzeti tűzi műsorra, több sikeres film forgatókönyvének megírásával bízzák meg, de jön az újabb világháború....

1945-től eleinte boldogul, állása megmarad Budapesten a Földművelésügyi Minisztériumban, ahol több mint egy tucat teljesen új megoldású mezőgazdasági oktatófilmet írt és rendezett. Az 1949-es tavaszi „tisztogatáskor” azonban világszemlélete, vallásossága, de főként a *Zsellérek* című regényében írottak miatt „útra teszik”.

Elbocsátása után jövedelem nélkül marad, politikai okokból könyveit sem adják ki, kizárják a Magyar Írók Szövetségéből, már csupán az *Új Ember* és a *Vigília* közli az írásait, ami bizonyos anyagi segítséget is jelent, mert családját alkalmi munkából tartotta el, volt napszámos, uszályrakodó, még patkányirtó is. Az ötvenes évek elején sikerül viszonylag megfelelő állást kapnia, tanár lesz a kunszentmártoni Halászmesterképző Iskolában. Ezt a munkát szívesen végzi.

(Sokáig tartotta magát az a legenda, hogy az ÁVO bántalmazásai miatt vesztette el látását az egyik szemére, és ment tönkre a veséje, ami miatt nyugdíjazták, de mára – állítólag – tisztázódott, hogy egy szerencsétlen autóbaleset áldozata lett, amiről nem akart beszélni senkinek.)

1955-től kezdhet újra publikálni, a Mezőgazdasági Könyvkiadó a *Halászat* című munkáját tankönyvként adja ki a szakis-

kolák számára, sorra, szinte évente jelennek meg újabb és újabb kötetei (igaz, az Ifjúsági Könyvkiadónál).

Érdekes a téma megtalálása a két (a *Vuk* mellett) legnépszerűbb regényének, a *Tüskevár*nak, illetve a *Téli berek*nek az esetében: ifj. Tildy Zoltán (az egykori miniszterelnök fia, természetvédő, fotós) az 1950-es évek elején a Kis-Balaton állatvilágáról készült egy fényképalbumot összeállítani, erről beszélgetett Fekete Istvánnal, aki azt javasolta, a látnivalókat a fiatalok látószögéből kellene bemutatni, hogy ezt a korosztályt közelebb hozzák a természethez. Az elképzelés tetszett Tildynek, s arra buzdította barátját, hogy vesse papírra az ehhez kapcsolódó gondolatait. Mint később kiderült, a regények inspirációja ez az ifjúságnak szánt fényképalbum volt.

A *Tüskevár* még 1956 előtt íródott, a *Téli berek* pedig a forradalom után, talán ezzel is magyarázható a hangvételi különbség a két mű között: az első napfényes, boldog, a második borúsabb, filozofikusabb hangulatú. A csodálatos természetleírások mellett külön értéke a két regénynek, hogy bár mindkettő tulajdonképpen az 1950-es években játszódik, a társadalmi háttérrel a szerző „ügyesen” időtlenné teszi, legyen szó akár az iskoláról, akár a családról, akár a faluról. A két kiskamaszon nem látszik az „úttörőség”, a tekintélyes termetű, a doni kozákkórus érces hangerejével rendelkező István bácsi a tévesz agronómusa ugyan, de beszéde, életfelfogása, a munkához való viszonyulása alapján akár gazdatiszt is lehetne egy földesúri birtokon (mint ami a szerző is volt ifjúkorában). Az öreg Matula rokonszenves alakja, életbölcessége szintén időtlen, nem történelmi korszakhoz kötött.

Élete utolsó 10 évében – bár ifjúsági írónak minősítették – számos megtisztelő elismerést kapott. 1960-ban József Attila-díjjal tüntették ki, majd 70. születésnapja alkalmából, 1970 januárjában megkapta a Munka Érdemrend arany fokozatát. Ennek azonban nem sokáig örülhetett, 1970. június 23-án az immár második szívinfarktuszában meghalt. A Farkasréti temetőben nagy ceremóniával temették el, de gyerekei kezdeményezésére hamvait 2004 augusztusában szülőfalujában helyezték örök nyugalomra.

A legnépszerűbb alkotók közé tartozik. Nincs még egy magyar író, akinek annyi emlékhelye volna, mint Fekete Istvánnak – írták róla egy néhány évvel ezelőtti kerek évfordulós megemlékezésen. Emlékmúzeuma van: Göllén, Dombóváron, Ajkán, Kis-Balatonon (Diás-sziget), emléktáblák, szobrok sora idézi emlékét azokon a településeken, ahol életében megfordult, még a 2010-es években is újabbakat avattak. Több tucat iskola, vadásztársaság és óvoda is viseli nevét.

Igazán népszerű művei, több mint 20 kötet (Köztük a *Vuk*, a *Kele*, a *Lutra*, a *Bogáncs*, a *Tüskevár*, a *Téli berek*) még életében megjelent, a könyvkiadások sora 1970-től az 1980-as évek végéig újabb 10 kötettel gyarapodott, de életművének igazi „reneszánsza” a rendszerváltás után vette kezdetét. Azóta több mint 50 újabb Fekete István-kötet jelent meg nyomtatásban (eddig ki nem adott művek, újrakiadások). 2013-ban eladták a tízmilliomodik Fekete István-kötetet, és ez a szám azóta ki tudja még mennyivel gyarapodott. Könyveit az oroszról a németen, angolon és az eszperanton át a vietnamiig mintegy tizenkét nyelvre fordították le.

Prózájának írói, szépírói értékeiről egységében és művekre bontva napjainkig viták folynak, összefoglaló és nagy vihart kavarázó tanulmányt alapos tárgyismerettel, nagy felkészültséggel Bodor Béla írt róla. Ő így fogalmaz: „*Fekete István bölcs ember volt és (akármilyen) valósult meg ebből) jó író.*”

„*Nézem a sötétséget, de látom a csillagokat – Fekete István írta, ő hagyta ránk ezt a gondolatot. Erre biztat minket, minden rendű és rangú jóakarátú embert. Nem lehet olyan sötét, hogy ne keressük a felhők mögött a csillagok rezzenéstelen fényességét*” – ezeket a szavakat az Írószövetség akkori elnöke, Jókai Anna mondta Fekete István göllei újrateremtésén. Ha életművének – ennél nem több – csupán csak ennyi „tanulsága” volna, akkor is érdemes újra és újra beleolvasni a könyveibe.

DEBÜT

Demeter Arnold

Tűz vagy

*Inda, így mondták az apacsok,
hogy ember, de te, akár egy
hinta, nincs benned rendszer.
Hol tűz, és hol füst vagy.*

*Wapota, vagyis lakotául
köszönöm, hisz, mikor fáztam,
meleget adtál, és mikor jelre
vártam, a magasba szálltál.*

*Wani kta cha cola, azaz élni
fogok Nélküled. Hisz szükség
vagy, így, ha hiányzol, majd
emlékeim gyújtanak tüzet.*

A fölösleges ámitásokra

*A sose jó és a változás között
az a különbség, hogy a többség
az utóbbit hagyja kiderülni.
De magától nem mondja el.*

*Esetenként kilóg a lóláb, de ahhoz túl
gyáva vagy, hogy heurékát kiabálj.
Így lesz az óvatosból pancser,
és az éberből ellehetetlenített.*

Atriban

Márai Sándor *Hol vagyok?* című versére

*S hol lehetnék? Ó, böszme, böszme ifjúkorban,
hol lehetetlen bármi másnak képzelnem magam,
újra meg újra szirénák hangja azt dalolja:
tölts még, és mesélj! Mesélj a bor mellé,
hisz másként csak a szőlő halála marad,
tudom, hogy a borászok mind buddhisták,
hisz tapossák az élő, hogy a holt beszéljen.
Sörkertnek hívták a helyet, majd a Pince
út a cigánysor fele, Várad mellett,
hol a fáradt estét is csak jó napnak hívják.
Azon a nyáron ismertem meg Aurora Franciát.
Kérte, hogy menjek velük, vendég lehetnék,
és így élhetek Olaszban, Atriban mint névtelen,
hol senki szóba nem áll velem,
ott élnék én most is, és csak egyre
az járna fejemben: Hol vagyok?*

Börtönöd börtönöm

Szabó Lőrinc *Semmiért egészen* című versére

ne szólj, ne sírj, e bonthatatlan
börtönt ne lásd,
és én majd elvégzem magamban,
hogy zsarnokságom megbocsásd.

*Sok gonddal járok együtt, mint a legtöbb férfi,
zsarnok vagyok, hiú, s végtelenül önző,
szerelmes versemre a válasz: könnyes női szemed.*

*Tükrödben csak oldalt, félprofilból nézem magam.
Fél vagy, és gyáva,
hogy merj egészként kiállni magad igazáért,
pláne nem smink nélkül kijárni,
de tudom, hogy erre nem illik szót emelni, se kezét.
Reggelente látom rajtad, hogy olyan vagy, mint a
századik alkalommal elszőkő rab, kit estére
visszavisznek tömlőcébe. De én csak elhiszem
neked, hogy szabad vagy, valahol biztosan.
De nem itt – voltaképp én tartalak fogva
magamban –, mindegy a szerep, valamilyen
formában ez mindkettőnk börtöne,
közösen építettük fel a falakat.*

DEMETER ARNOLD 1998. augusztus 27-én született Csíkszeredában, Csíkszentkirályon nőtt fel. Harmadéves hallgató a Kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Politika, Közigazgatás és Kommunikáció Karán, kommunikáció és közkapcsolatok szakon. Az Előretolt Helyőrségben publikált.

DEBÜT

Gódza Csilla

Karfonat

*Lélegzet-mély tekintetbe
fúrta magát a csend.
Szelíd dallamú minden szó,
festményé csapódnak a falakon.
Ujjaink ujjakon sétálnak,
kitapintható a bizsergés.
Ketten a párnapuha-létben,
visszhangzik a júliusi eső,
a benne táncoló kacajjal.
Most érkezik valami,
félénk sugallat talán; maradni akar.
Egy lendület után szusszan, nem indul el.
Elhalkulnak a visszhangok,
csók-üzenet, karfonat, újszület béke.*

Animus

*Pulzusom az órával szinkronban lüktet.
Erős, érzem, ahogy figyelsz engem.
A hátamban három aranynyilad
lángol, színeket éget bennem.*

*Nevethetsz, meghanyatlok előtted.
E képtelenség örökké fog tartani,
hisz az Ő bőrét ólomnyilak szúrják.
Vöröslőn virulnak a nyomok a karján.*

*Szemérmetlenül meztelenek vagyunk.
Engem galamb, Öt bagolytollak lepik,
egy sárga Árnyék közénk állt.
Felé nyújtózok; tőlem csak ennyi telik.*

*Erősz! Halld: Acta est fabula.
A homályból lett kígyó feléd tart,
bár valós célpontja én lettem volna.
Pusztulj, miután az árny beléd mart!*

Várakozás

*Ordít, minden sarkon hallani.
Láthatatlan, nincsenek karmai,
sem éles, szűrős tekintete,
mégis rémiszt, öl. Bánni vele*

*nem tudok: nem segít most a maszk,
a kesztyű. Tűröm, ahogy dagaszt
agyamban és zsigereimben,
nem látom a kiutat innen.
Por tombol bennem, én is porban
toporgok. Suttogom, hogy gond van.
Szobához láncoltan tespedek,
fellélegezni még nem lehet.*

*Társam a szürke, a fekete.
Kényszer szülte élet: remete
lett minden élénk szín bennem,
s kivárom a végét csendben.*

GÓDZA CSILLA Bályokon született 2000. április 4-én, jelenleg a Nógrád megyei Nézsán él. Verseit az Előretolt Helyőrségben közölte. A versírás mellett a zene világában is otthonosan mozog. Több dalt szerzett már.

DEBÜT

Fehér Csenge

A vad

*Madárcsontok fölött remegős a hús,
bőrfedte gyöngyeit kitapintanám.
A fény lecsorgó spárgájával
kellene összekötözni testét,
másképp elszökne falrepedésen át,
vagy kőkúttá mélyülne az alfelén.
Kezem már légyként dongja körbe
combköze összeszorított berkét.*

Reggel

*Hosszan vajúdott,
majd megszült a paplanom.
Magzatmáz borít.*

Tétován

*Erre sötét van,
arrafele sincsen fény,
talán lenyeltek.*

Dionüszoszi passiójáték

Euripidész Bakkhánsnök című tragédiájáról

A Bakkhánsnökben az ősi rítusok tematizálásával Euripidész tudtalanul épít hidat a görög hitvilág és a később kialakuló kereszténység között: „Az újjászületést és a termékenység megújulását a keresztény archetípus analógiájának, s nem rejtett hasonlóságnak kell tekinteniünk”¹ – írja O. B. Hardison a középkori drámákat a keresztény liturgia függvényében vizsgáló tanulmányában. Kérdés, hogy a Bakkhánsnökben is kibontakozó, az erőszakos halált majd az ezt követő feltámadást megjelenítő dionüszoszi misztérium elemei mennyiben tekinthetők a krisztusi narratíva előképeinek.

Gilbert Murray a Bakkhánsnök szerkezete alapján igazolja, hogy az antik görög tragédiák alapvetően a vegetációistenek rítusára épülnek: „Euripidésznél, de kiváltképp az utolsó műveiben a legtökéletesebb, legtisztább formában találjuk meg a dionüszoszi misztérium minden elemét: a harcot, a darabokra való széttépést, a hírnök érkezését, a sírásmokat, a felismerést és a feltámadást”². A szerkezet Krisztus halálának és föltámadásának bibliai történetéhez hasonló, ezáltal az istentiszteletek rituáléjához is, nem véletlenül nevezte Dodds³ dionüszoszi passiójátéknak a tragédiát. A harc megfelel a Pilátus és Krisztus közötti passzív harcnak; a széttépés az istenfiú-kép széthullásával azonosítható, mikor a tömeg végérvényesen Barabás nevét kiáltja, s az utána következő keresztre feszítéssel; hírnökként pedig természeti jelenségek és csodák érkeznek: földrengés, sötétség és „a templom kárpitja középen ketté hasada”⁴. A sírám szerkezeti egységét a sírhoz érkező asszonyok jelenítik meg, a felismerés és a feltámadás eleme pedig – a „hitetlen” Tamás története révén – felcserélődik.

A Bakkhánsnökben Pentheuszt tépik szét, mégis Dionüszosz az, aki föltámad. A paradoxon könnyen felbontható a jellemek ismeretében: mindketten azonos korúak, mindketten Kadmosz

unokái, Dionüszosz lányos képű ifjú alakjában jelenik meg, akinek „*orcái köré vágykeltő fürtök omlanak*”, Pentheusz pedig nőnek öltözik. Egyikük isten-ember, másikuk ember-istennek képzeli magát. Jan Kott szerint „*Pentheusz hasonlatossá tétetik Dionüszoszhoz, de csak mint ember-tükör, amely visszatükrözi az isten-létet.*”⁵ Akárcsak a Bibliában: „*Isten megteremtette az embert saját képmására.*”⁶

Gyakori a tragédiában Dionüszosz attribútumának, a thürszosznak az említése, amely a szakralitás, a hatalom, a szexualitás szimbóluma, rátekeredő szőlőindái révén pedig metonímikusan utalhat a részegség, a mámor állapotára. A fenyőfán ülő Pentheusz alakja szintén a thürszoszt idézi: egyszerre jelzi előre Dionüszosz epifániáját, jeleníti meg a fölmutatást a keresztény liturgiában, és szexuális szimbólumként is érvényesül. „*Két napot látok fönn az égen, úgy hiszem, és hétkapus Thébát is kettőt idelenn*” – mondja Pentheusz örületének kezdetén. Eljut abba az állapotba, amikor sacrum és profanum már két külön, egymásba csúszó párhuzamos világra bomlik, amelyekben bár minden jel azonos, mégis külön jelentésréteg társul hozzájuk. Az örületben a különböző idősíkok egybeolvadnak, a nem-én és az én pedig egységet alkotnak, amíg „*minden emberi alak azonosul*”. Blake pontosan így jelöli az apokalipszist *Jeruzsálem* című művében.

A tragédia iszonyt fejez ki a keletkezése idején már három évtizede tartó peloponnészi háború alatt Hellaszban megjelent új, barbár istenektől, akik emberáldozatot vagy orgia jellegű kultuszt követeltek. Euripidész saját istenei közül választotta ki a legbarbárabbat a „paródia” főszereplőjévé, hogy kifejezze az idegen hatások erőszakos terjesztésének elutasítását. „*Hellászt és téged egy isten örületbe vitt*” – fogalmazza meg az *Iphigeneia Auliszban* című tragédiájában, amely már kevésbé burkolt tiltakozásként értelmezhető a minduntalan változásokat és áldozatokat követelő háborúskodás ellen.

¹ O. B. Hardison: *Christian Rite and Christian Drama in the Middle Ages: Essays in the Origin and Early History of Modern Drama*, Baltimore, The Johns Hopkins Press, 1965.

² Gilbert Murray: Excursions on the Ritual Form preserved in Greek Tragedy = Themis, ed. Jane Harrison, Cambridge, Cambridge University Press, 1912.

³ Euripides: Bacchae, ed. E. R. Dodds, Oxford, Clarendon Press, 1944.

⁴ Biblia: Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás, Bp., Szent István Társulat, 2018, Lk 23:45.

⁵ Jan Kott, Istenevők: Vázlatok a görög tragédiáról, Bp., Európa, 1998.

⁶ Biblia: Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás, Bp., Szent István Társulat, 2018, Ter 1:27.

FEHÉR CSENGE Zalaegerszegen született 1996-ban, jelenleg Budapesten él. Idén szerzett diplomát az Eötvös Loránd Tudományegyetem magyar szakán. Versei, novellái a Napút folyóiratban és az Előretolt Helyőrségben jelentek meg.

- 3 A tűzbe bámulva – nyári versösszeállítás
3 **Böszörményi Zoltán:** Csak te maradj velem
4 **Nádasdy Ádám:** A tűzbe bámulva
5 **Magyar Eszter Csenge:** Vár a parton
6 **Szedér H. Réka:** Egy augusztusi éjjelen; Óda a férfiakhöz;
Nézőpont; Női fortély
8 **Király Farkas:** A végtelen meghosszabbításai
11 **Hevesi Judit:** Nyaralás, az nem volt
12 **Dimény H. Árpád:** summer of '93
14 **Debreczeni György:** kamaszkorom legszebb hársfavirága
16 **Lennert-Móger Tímea:** Hullá hófehér
18 **Regős Mátyás:** Nyári reggel le a hegyről
19 **Viola Szandra:** Meditáció befőttesüveggel
21 **Szabó Fanni:** Színazonosság
22 **Ilyés Krisztinka:** első felvonás
23 **Drávucz Zsolt:** Balaton, július
24 **Szonda Szabolcs:** darabélet
25 **Vass Tibor:** Szimszonsztáros vers
30 **Kopriva Nikolett:** Töredék több száz indokolatlan sétából
31 **Vesztergom Andrea:** Nyár, haZÁNKA
33 **Pap Éva:** Nyári angyal (próza)
40 **Pongrácz P. Mária:** Tébolyult hullámok (próza)
46 **Szerényi Tamás:** Idegenben
50 **Lakinger Tibor:** Éjszakai látogató; Antihős (versek)
52 **Varga Lilla:** Reggel a tavon (próza)
54 **Diószegi Szabó Pál:** Zongorád...; Felfedezlek! (versek)
56 **Bene Zoltán:** Mandola története – Fekete humor (2016); Hiány
(1995); Enrique Iglesias harapása (2016)
69 Modern ausztrál költészet, 5. – **Philip Hodgins** versei **Turczai István**
fordításában
75 250 éve született **Friedrich Hölderlin** – Az emberi sors dala –
Hudy Árpád fordításai
78 **Ari Behn:** Tigris a kertben – **Kovács katáng Ferenc** fordítása
82 **Szócs Géza:** Amerikai tragédia (tárca)
84 **Zorkóczy Zenóbia:** A székely katonanép (tárca)
86 **Bátyi Zoltán:** Búzanóta, harmonikaszóra
90 **Szócs Géza:** Ragály – Olvasónapló
96 **Handó Péter:** Sodrásban sodrás van (Frideczky Katalin: Újratervezés)
101 **Álföldy Jenő:** Postakürt és költői lant (Domján Gábor: A megfelelő mélység)
103 **Lakatos-Fleisz Katalin:** Hajótörött Kolozsvár főterén
(Szántai János: Kolozsvári Robinson)
107 **Molnár Dávid:** Halhatatlan költők társasága (Gáspár Ferenc: Galeotto)
113 Egy kötet, két olvasat (Debreceni Boglárka: Testidegenek) –
Abafáy-Deák Csillag: Elvonási tünetek; **Kölüs Lajos:** A szerelmes nő mítosza
119 **Balázs Csilla Kinga:** Időhinta, szemben a fénnel (esszé)
132 **Piroska Katalin:** A berekkel nem lehet okoskodni
138 Debüt – Demeter Arnold, Gódza Csilla és Fehér Csenge versei

A tűzbe bámulva – nyári versösszeállítás

◆ Böszőrményi Zoltán ◆ Nádasy Ádám ◆
◆ Magyar Eszter Csenge ◆ Szeder H. Réka ◆
◆ Király Farkas ◆ Hevesi Judit ◆ Dimény H. Árpád ◆
◆ Debreczeni György ◆ Lennert-Móger Tímea ◆
◆ Regős Mátyás ◆ Viola Szandra ◆ Szabó Fanni ◆
◆ Ilyés Drávucz Zsolt ◆ Szonda Szabolcs ◆
◆ Vass Tibor ◆ Kopriva Nikolett ◆
◆ Vesztergom Andrea ◆

● Pap Éva
Nyári angyal
● Szerényi Tamás
Idegenben
● Varga Lilla
Reggel a tavon

● Pongrácz P. Mária
Tébolyult hullámok
● Lakinger Tibor
Éjszakai látogató
● Diószegi Szabó Pál
Zongorád...

- **Bene Zoltán:** *Mandola története (részletek) –
Fekete humor (2016); Hiány (1995); Enrique Iglesias harapása (2016)*

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

nka
Nemzeti Kulturális Alap